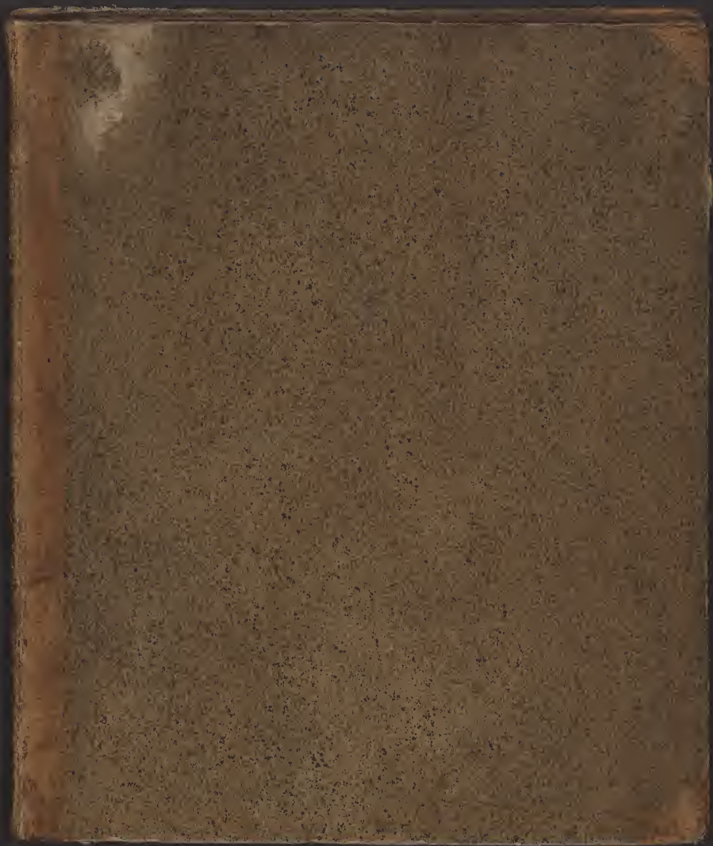

Oldenburg

SAMLING

AF

DANSKE
KIRKE-LOVE

VED

G. J. THORKELIN.

KIÖBENHAVN 1781.

TRYKT PAA GODICHES ARVINGERS FORLAG.

Til Læſeren.

Denne Samling af Danſke Kirke-Love kom allerede den 17 Martii 1778 i Arbeyde hos vor ſalige Moder, og har, paa det ſidſte Ark nær, været færdig ſiden Auguſti Maaned i ſamme Aar. At den ey för er udkommet er altſaa ikke vores, men Samlerens Skyld, ſom ſaa længe har opholdet Fortalen og Regiſteret, hvilket vi dog mangfoldige gange have begieret, og af ham faaet Löfte paa.

Da

Da vi nu, formedelſt den tilſtundende Auction over vor ſalige Moders Forlagsböger, gierne önſkede, at de Verker, ſom ved hendes Död ey vare færdige, ikke længere maatte opholdes, have vi ikke længere kunnet forhale Udgaven af dette lidet Skrift, forſikkrede om at det veldömmende Publicum ey vil tillegge os Skylden at det nu fremkommer ſaaledes, men betænke at Materien er Hovedſagen, og det övrige ikkun Biſager, ſom vel giöre et Skrift brugbarere, men derhos i Nödsfald gierne kan undværes.

Godiches Arvinger.

SAM-

SAMLING

AF

DANSKE

KIRKE-LOVE.

Den ſkaanſke Kirke-Ræt.

Thættæ ær ræt thæn æthæ ſattar war (1) a malſtefni, (2) i lundi, af (3) ærchibiſcopi æſkili. Æftir bön (4) aldra ſkanungæ (5) mæſt mæth thorthæ (6) gælkyræ, thy at rettin war (7) of harthær för.

De Conſecratione eccleſie.

Kirkia (8) um wigth warthær ſkal æi aftær wighiæ, num lös warthi altaraſten. Ællæ briſti (9) af altari horn. Æn

ei

(1) a malſteſnu imellum lund och Dalby a ſtenhuſe 36. (2) i lundi. *om.* C. A. S. i ſtenhuſe af Æſkil ærchibiſcope, mellum lund och dalby. 41. S. No. 2. (3) Biſkop. *Run.* (4) alle. 36. (5) mæſt — gælkyræ *omitt.* 41. C. A. S. (6) gelkere. 36. (7) vhart. 40. C. S. 2. (8) *hic incipit.* C. S. m. (9) af. *om.* 41.

ei tho at kirkia warthi böt, num hun warthi ſwa (10) miök ſpiællæth at æi thole guthz ret, at hun mughi vwigth wæræ. Æn um wighiæ ſkal, tha ſculle böndör biſcop (11) threa nættær (12) föthæ, capalanum halfmarc giua, ok burſveni öre, hælægdom lati biſcop til.

De presbitero eligendo.

Kirkiæ um lös wærthar, böndör ſkulu (13) meth biſcops wiliæ preſt til wæliæ. Hittir preſt at misgöræ with bonda, böte brut ſin, nyti kirkiu ſinnæ. Böndor mughu æi præſt (14) wrækæ, ok æi ma han utan (15) wiliæ with ſkiliæs.

De pacis fractore.

Warthar frith brutin, i kirkiu, ællæ i kirkiu garthe, hin ær bröt, böte brut ſin mæt (16) thrim marcum, ok biſcop ſkære (17) kirkiu ælle kirkiu garth, ok (18) bethis ikki af (19) bondum meræ. Æn (20) um æi orkar hin ær brutit hauir thre marc, fulli til kirkiu mæn, ſwa ath thre marc ſe.

De ſacrilegio.

Æn thæſſi æræ logh (21) ſat um kyrkiu ran, takar man af kirkiu, ællær vtan kirkiu thæt ſum guthi ær til handa wight, ællær

(10) mikit C. S. m. (11) threa nættær, *omitt. Idem.* (12) holle oc *add.* 40. E. T. (13) meth biſcops vilie, *in margine ſcript. habet.* S. (14) vraghe. 40. vraca. S. 1. 2. (15) theræ, *add* 41. S. (16) tre march. 36. C. A. S. (17) kirkiu ælle, *omitt.* R. (18) böthis. S. (19) bonden. 36. *bondanum.* C. A. S. (20) um, *omitt. Run.* (21) ſat, *omitt.* 41. 40. S. ræt, *add.* S.

ællær af kirkiu nokat thæt ſum annæn man hauær thær lagt, utan lof hins ær thær laghthi, rætti ut, ok böte (22) thre march. Æn vm han dyl, (*) witi mæth tolf mannum them æræ til warthe næfndi (23) at kirkiu ſokn, utan vwinum ſinum, æn (24) ef man plögher af kirkiu (25) akar, ællæ ſlar af kirkiu æng; ok war-thar thæt kært, biuthi til rep æf (26) repdrögh ær, æn um af hanum repes haui fore giort (27) ær-withi ſinu, (28) æn æf han ſathi ſæth ſinum. Æn kirkiu ran ma thet æi heta, num han wil (*) æi repa, oc förir in a forbuth. Æn um man takær af kirkiu repdrögh land alt, (29) ællær af thockæ landi, akar ællæ æng, ok kallar ſik æghæ, witi thæt (30) mæth næfnd kirkiu manna, ællæ rætti ut oc böte (31) thre march.

De Siluis.

Höggör man i kirkiu ſcoghe (32) wedelas, ok netar han, withi mæth thrim mannum, ællæ böta twa öra, (33) æn vm han gör ſtort, dyli mæth (34) tolf (35) lagfaſtum mannum, ællæ böte thre marc.

(22) a, *add. Run:* mæt threm marcum. 41. (*) dyli. C. A. S. (23) um. 41. *Run.* (24) af. S. (25) akre. *Run.* 41. iort aghr ællær æng ok worther thet &c. 40. (26) Reppdryt. 40. (27) ærffuothe 36. ærffwodhe S. 2. arföþe. *Run:* aruothe. 41. S. A. S. verknethe. 40. (28) æn um han ſathe, hauæ forgiort ſæd ſynæ. 36. 40. S. en um han ſaþe ſina ſeþ *Run:* oc um han ſathe ſæt ſinni. 41. S. 2. æn kirkiu ran &c. C. A. S. 41. (*) æi, *omitt.* C. A. S. (29) ællær, *omitt.* 41. (30) mæth tolffli kirke mæn. 36. (31) trem marcum. 41. (32) eth las. 36. S. uefe las. *Run:* male. *it.* 41. S. 2. uæuelas. C. A. S. las 40. (33) æn um han gör uithſtorth. 41. 40. hugger vithſkorth. 36. uithſcart. S. uitkaſt. S. 2. C. A. S. uiþkaſt. *Run.* (34) neffnd. 40. (35) lagfaſtum, *omitt.* 41.

De violencia cimiterii vel eccleſie.

Æn um man brytyr hælgh i kirkiu garthe, ok dyl han, withi mæth tolf lagfaſtum mannum. Æn um man brytyr i kirkiu ſialfi (36) aftar ællæ fram, dyli mæth tolf næfdum mannum. Æn han ma thæt æi orcha, ok wil han hældær iarn bæræ, tha æghi thæs (37) coſt.

De legatis.

Æn vm man liggir a (*) dötha dighi ok giuir han guthi (38) egn ſina, tha ma han giua haluan houoth lot ſin, ok æi i (39) ſottum meræ. Æn vm thæt wil dylia arui hans, at hanum döthum, ok ſighir preſt (**) en at giuit war, tha dyli thæt arui mæth tolf lagfaſtum mannum. (40) Æn vm thæt witna the ær a hörthu, oc withir ſatu, ok will tho æn aruir igen witna dylia, tha witi mæth tölf næfdum mannum i kirkiu ſokn. Æn vm hel man wil ſik (***) ingiuæ, tha fari in, vm han wil, mæth allum houoth lot ſinum, æn æi æræ (41) flere næfnder vm kirkiu ran.

De conſangvinitate.

(42) Æn vm kynrimi tha ær thæt ræt, vm man fæſtir frænkunu ſina, ok frægnir thæt biſcop, oc læggar a forbuth, takar

(36) aftar ællæ fram, *omitt.* 40. (37) valdh 36. S. 2. (*) dözdegi C. A. S. (38) æng. 36. æign. S. 2. (39) ſoth mere. 36. ſotten. 40. lotum *perperam.* C. A. S. (**) en, *omitt.* C. A. H. (40) æn um vithne ære thil ther áhörthe och yffuerſatho (offuerſatho. G. yuærſatu. H. iuirſato. 41. yfirſato. *Run.* 29.) och *) velie tha arffuæ gen vithne dyliæ tha vithe thet &c. 36. 40. 41. S. 2. *) Uil þo en aruen igen. *Run.* C. A. H. oc wil aruen ængen witni dyliæ! 41. och wilia tho arue gen uitne &c. S. (***) i Kloſter. 41. (41) flere, *omitt. Run.* (42) Æn vm — thæt ræt, *omitt.* 40.

takar han (43) a forbuth för (*) æn (**) ær laghum delt, tha a han i ban at ganga, æn æf til laghe cumær, tha scal til næfnæ siax mæn a hans (44) wægh, ok siax a hænnæ, ok (45) tho a the wæghæ ær saman tæls (46) kynzimi thærra, ok swæriæ söndur ællæ sammæn. Swa ok vm han takir kunu the (47) æthæ för atti frændi hans, ællær frænkunu (48) kunu sinni, æn vm (49) löndum ær, tho at (50) kunc se, tha witi, vm han dyl mæth (***) laghfastum mannum.

De pugna cognatorum.

(51) Æn um weter mishald, i bardagha ællæ i rani fæthær ællæ mothor, brothor ællæ systyr, syskine börnum (52) ællæ næst syskine börnum, tha skal mæth næfnd (53) witna. Æn um (54) ukunnari ær, tha witi thæt mæth laghfastum mannum.

De violato sacerdote.

Æn (55) mislækin wærthær prest, thæt skal mæth næfnd dylia, æn æf asynt ær, ællær asynawitni igien (56) thy skal mæth iarni dylia. Swa skal tho næfnd wæræ. Æn um kirkiu ran ær, tha skal næfnd wæræ af kirkiu sokn. Æn vm kyntzimi,

skal

(43) hennæ sidhan *add.* 36. (*) æn logh ær omganghet. 40. (**) thet *add.* 36. 41. (44) waghum. 41. wagh. 40. *sæpius it.* S. & C. A. S. (45) tha a thæn wæg ther kyntzimi theræ tels samen. 36. (46) kynrimi: 41. 40. (47) ther. 36. (48) kunu, *omitt.* 40. & S. (49) i löndom. 36. *R.* er giört *add.* 36. 40. *R.* S. i lönd. 41. C. A. S. (50) kunt. 36. *R.* 41. 40. S. (***) tolf *add.* 41. (51) æn varther mishelde i bordaghe eller uti ran. 36. i ranafærth. 41. (52) ællæ næstsyskinebörnum, *omitt.* 41. 40. (53) dyliæ. 36. *Run.* 41. (54) frammeer. 40. (55) misligin. 40. (56) tha skal böthe. 40.

ſkal af (57) kyni næfnæ, æn thæsſi lund a næfnd a fara, the æthæ næfdir æræ, the ſkulu annat twiggia ſwæriæ mæth them æthæ (*) ſæctær ær, ællæ mæth thæm æ ſæcti. Æn æf ænnæn ſkil ſik undæn oc wil hwærti ſwæriæ, tha böte ſiax öra före hwæriæ ſtæfnæ (58) æthæ han ſwær æi, (59) nvm fallas hanum lagha forfal, ok ſe tho aftar ſkyldyr at ſwæriæ. Æn bonde thæn æth (**) ſæctær ær (60) ſe-e vſældær, til annat twiggiæ ſwæres.

De occulto homicidio.

Æn a thæsſi lund aghu ſkra at faræ. (61) Warthar man (62) wæghin, ok gangar ængin with, tha a hin æthæ ſöchia wil, (63) ni mæn mæth iarni at ſökiæ, ok ſithan lati han i ban ſætiæ. Wil han (64) nokrum manni a hand ſökiæ, tha ſwæriæ a hand hanum mæth tolf lagfaſtum mannum, ok hin (***) gange a (65) ſak ſithan. Swa ok um troldom, ællæ fordæthær. Æn vm (67) rop far æntigi man ællæ kunæ (68) vm ſwa

(57) kunu. R. (*) fæſta thær ær æller meth hinum ær ſættis, *perperam.* C. A. S. (58) ær han ſuer ei, *Run.* — ther han ſither quarum. 36. (59) utan fylles for &c. 36. utan hanum fullas loga forfall. 41. 40. C. A. S. (**) fæſta thær. C. A. S. (60) ſe vfældher. S. 2. C. A. S. (61) Fore troldom eller fordethe ſkære men ſick medh neffnd om ingen vill them aa hendhr ſueriæ. Saa och om man vorther ſecthather for manwegt, æn om brut the ther giort vorthe i kircke eller i kircke garthe i kircke rañe eller i kynzimmis brydi j vigtha manne misheldi eller i mann wæthum, tha ſkāl bothe tha at utan helgh ſe giörth. Theſſe ere the thimæ &c. 40. (62) dræpin. C. A S. (63) ni mannum ofna hender (Sökia. C. A. S.) meþ jarne. *Run.* S. 2. (64) æn ſithen *add.* 36. R. (***) gange, *omitt.* R. (65) Skra. R. 41. S. 1 & 2. C. A. S. (67) annet tueggie er man eller kunu far rop. R. S. 2. C. A. S. Far annat tuiggia man æller kunu rop um vrthin mal. 41. (68) vm ſwa war thet mal. 36. R.

ſwa vrthit mal, ſkæri ſik mæt iarni, vm ængin wil a hand ſwæriæ. Æn vm brut the æthæ gör wærtha i kirkiu garthe (69), i kirkiu rani, ællæ i kyntzimis bruti, j (*) wighthæ manna mishældi, ællæ j (70) manwæt, thæt ſkal böta tho at utan hælgh ſe giort.

Thæſſi æru timæ the at hælgh ſkal (71) halda. Höſt hælgh, fran olaf myſſy aftæn ok til en dagh æftir michiæls myſſu dagh, jula hælgh, (72) fran thæm timæ ær hun (73) gangar in, ok til (**) atanda dagh æftir tolfta dagh, ok fra ni vkna faſtu, ok til (74) paſcha vka (***) luks. I pingiz uku, oc i cryci vku, ok alla buthælghæ daghæ, fra mithiu dighi (79) tha halfhælagt ær ok annan dagh til quelzs. Æn hwa ſum hælgh brytyr a thæmmæ timum, böte thre marc, ællæ dyli mæth (80) tolf laghfaſtum mannum. Æn hwat ſum man brytyr mæt wathæ, oc æi mæth wiliæ, (81) thæt ſkal æi böta at guz rætti. Hælgha brut ſkal æi ſökia (82) at yngri manni æn (83) at femtan wintra (84). Hor ſak ma man æi (85) husfræ, num för ſeƈta hana (86) bonde henna. Æn um han ſæƈtær, ſkæri ſic mæth (87) iarni

bonde

(69) eller i Kirkiu. *add.* 36. *R.* 41. (*) witha. C. A. S. (70) manuetum. *R.* manwættum. 41. S. 2. C. A. S. (71) heta oc *add.* *R.* S. 2. C. A. S. (72) fran thæn tima ther *aduent domini* gar in. S. *in margine.* (73) gar. 41. S. (**) ottenda. C. A. S. (74) then Söndagh *add.* S. 2. (***) lux. C. A. S. (79) thagher 40. (80) tolf, *om.* *R.* tylther eth lagfaſte manne. 40. (81) num hinum ſkal botæs ther ſkathan far. 36. *add. it.* S. *in marg.* S. 2. Þa ſkal han bote helhe brut fore. *R.* (82) aff minne eller yngre mann. 36. (83) at, *omitt.* 41. (84) gamil *add.* 36. *R.* C. A. S. (85) giuæ *add.* 36. *R.* kunu mans. *R.* (86) Husbonde. *R.* (87) neffnd kyni begghe theræ bonden igen oc &c. 40.

bonde igen oc biſcopi. Thræl ma æi fore göra i hælghæ bruti num huth ſina. Sak ængi ſkal af byghd ſtæfnæ, (88) num man ſkiliæs opinbarlicæ with kunu ſinæ, (89) ællær taki (90) kunkunu at hionalaghi, æn alla andra ſaki ſtandæ vſotte til biſcop cumbur i the bygd, (91) vmbuzman liuſi för ſakum fori grannum hins ær ſæctær ær, ok fori ſialuum hanum, ok lati tho (92) walclöſt ſtandæ, ok ware fore til kömd biſcops, ok ſtæfni (93) thighat allum them ætthæ ſæctæthæ aru (*), ok ſwari thær ſakum ſinum (94) num han haui ſotta forfal, tha ſwæris thæt mæth twem mannum, ok ſtandi ſithan til annæri (95) cömd biſcops, (**) æn han hauir æn tha ſot, ſænde fore ſik annæn man, thæn ær fult (96) ſwarer fore han. Æn vm ænnær man warthær ſæktathær, ok (97) ſkiutur ſik undan ok wil æi biſcops i bygd bitha, han ſkal tha længræ æftir vm land walkas. Mæn ſkal hwær til loghæ takæ, förſt af by ſinum i laghfaſtæ mannæ ethe. Æn vm æi winz thær, taki af kirkiuſokn, æn um ſwa marghi mæn warthæ ſændær ſæctathi at æi winnas mæn til i kirkiu ſokn ſær mæth hwærium, gange til the ſammæ mæn, (98) ok ſwæri fore alla. Æn a thæsſi lund ſkal ſak ſökiæ. Stæfna ſkal manni a (99) broſial at a höran grannæ. Sætz han twa ſtæfnu (100) qwær,

böte

(88) utan. 41. 40. (89) ællær taki kunkunu, *om. R.* ælle han hauer takit frændconu ſina &c. 41. ælle han taghe ſin kunu i hionalag. 40. (90) frænkune kune ſyne. 36. C. A. S. (91) oc umbusman. 41. æmbitzman. 40. (92) wald coſt. S. (93) oc late tho walk loſt wæra, oc ware fore biſcops tilkömd oc ſtefna thit alla the i ſotto forfal, tha ſwærs thet &c. C. A. S. (*) thit. 36. 41. 40. (94) en giſir anner ſota forfal þa & Nov. Period. *R.* (95) tilkömd. 36. andcomd. 41. (**) ær han æn tha ſink. C. A. S. (96) görer. 41. (97) ſkinder. 40. (98) at ſwerie meth allum. 36. (99) broſiæl. 36. (100) quar. 41. *ſæpius.* 40.

böte hwæriæ mæth ſiax öra, ællæ dyli mæth ſiax mannum. Sitir han qwær at thrithia ſtæfnu, böte thre marc, ællæ (101) ſwæri mæth tyltarethe. Tha ſkal ſtæfna (102) fiartha ſtæfnu (103) i kirkiu vm hælghan dagh, at ahöru preſtz ok kirku manna. Sitir han qwær vm the ſtæfnu, tha ær ſottor bæthe til (104) böta ſtæfnu ok houoth ſak. Tha um han wil æi böta, tha ſkal hanum thianaſtæ forbiuthæ ok ſamfund manna, ok (105) æi fore iamlanga i ban ſætiæ, (106) num han ſpilli fore mannum thianaſtæ ok ſamfund, ok um thæt gör han, tha ſkal i ban ſætiæ, ok hwa ſum ſithan hauir ſamviſt mæt hanum, böte thre marc ok lati (*) ſæ banni ſla. Wil hin banſatti ſic (107) aflöſa a förſta ari, bötæ ſtefnu ok ſak ok thre marc fore ban. Æn vm gangar a annat ar, böte ſtæfnu ok ſak ok ſiax marc fore ban, (108) gangar (109) a thrithia ar böte ſtefnu ok ſak ok ni marc fore ban. Gangar a fiartha ar, böta tha ſtæfnu ok ſak, ok firitiughu marc fore ban, ok aldrigh mera.

De ſecreto peccato.

(110) Thæt ſkulu ok wita alli mæn, at vm man gör lönlicæ ſynd, ok takar fore ſkript för æn han warthar ſæctathar, (111) hauir til thæs preſts witni, tha wari (112) orſaca.

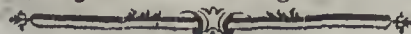
(101) dilie. 36. dylie. 41. ſwære mæth, *omitt.* 40. (102) fiardæ ſynæ. 36. (103) at. 36. 41. (104) at böta. 36. (105) æi, *omitt.* 36. æi för æn iæmlinge. 40. (106) uthan. 36. (*) ſic af banni. C. A. S. (107) afbanni *add.* 36 *R.* 41. C. A. S. (108) gangar - - fore ban, *omitt.* 40. (109) ofna. *R.* *ſæpius.* (110) Thæt — at um, *omitt.* S. 2. C. A. S. (111) ok *add.* *R.* (112) ſaglös. 36. urſaca. C. A. S.

De Decimis.

(113) Thæmma rætti igien tha haui böndör (114) iat biſcopi thrithiungs tindæ af allum ſath ſinum, ok (115) enſ-tath (116) hem föra innan kirkiu ſocn. Æn vm ſak warthar giuin bondæ, at han hauir alziki ret af tinde ſinum, ſtande fore mæth tolf laghfaſtum mannum. Warthær hanum ſak giuin at han hauir ſumt ret ok æi alt, witi mæt enethe ſinum, ællæ lati ut tindæ ok böte half marc. Æn vm ſakir æru nocræ glömdæ, them ſkal tho mæt thæmma rætti ſökiæ (117). Æn vm ſkil vm logh böndör ok biſcop, tha ſkal thæsſi ſcript therra mællin (118) ſkiliæ (119).

(120) Thæſſæ ſkra löt Niklæs ærlunds ſun giælkyræ af lund (*) ſkiuæ æftir the gamblæ ſkra thær ærchibiſcup æſkil oc biſcup abſalon mæth Waldemar kunungs gothwilia gafæ ſkanungum thær i lund liggir ok therra incigle fore ok löt ſændæ i hwært hæræth ſlika ſkra at böndor matte them loghlekæ wæriæ ok taki æi withir vloghum.

(113) Fore thenne ræth, haffuer bondher. S. 2. (114) iettet. 40. iattat. C. A. S. (115) en Stad hem at före i kirke ſokn. 36. *R.* S. 1 & 2. C. A. S. (116) *ſeqventia in No. 41. deſiderantur.* (117) *ſeqventia ignorat* S. (118) ſkifte, *ſeqventia neſcit R.* (119) *ſeqventia neſcit* No. 40 *Cod.* A. S. (120) Thenne ræth var ſatther a then lyegher dagh neſt var ſti Jacobs möſſu (dagh S. 2.) a ſiunde vinthri Valdemars Konlngs ſithan han var en Valdugher (wæghim S. 2.) Konning och erchebiſcop Eſkild haffde fæm vinther och xxx væreth erchebiſcop i ſkanæ, ffran then dagher er hemelen var ſkapther och till thes daghes thær thennæ ræth var ſatther vare gangni ſiex tuſen vinther och thry hundreth och fyritiugo och ænd fæm monathen mynnæ, och twene daghum, och ſithen gud var barden uti thenne hiem och til thes daghes ther theſe log var ſath er thuſen vinther och hundreth och fyritugo och en vinthær och ſiw monathe och xıı daghe. 36. oc tha waro log theſſe ſath. S. 2. (*) ſkriuæ, *rectius.*

De

De ſiellandſke Kirke-Love.

(1) Kirkæſkra.

Tettæ er then rat ther ſæt vor a (2) malſtefnæ i Ringſtæde lund af abſolon ærchebiſcop efter alle ſiælendzfaræ bön fforthi ath ræthen wor forræ (3) of harth mellom Biſcop oc bönder. (4) Af kirckæ logh.

Vm kirkæ wiælſſæ. 22.

Kyrckæ um vigh vorther ma ey annen ſinnæ (5) vighæ (6) num los vorther (7) antingh altæræ ſteen eller hürnæ bröſtær af altæræ (8) vthen at hwn vorther (9) ſwa (10) mykkelekæ ſpiællæth at ther ma ey gutz tiæneſtæs (11) i vethæs. Æn ſkal man (12) vighæ (13) hennæ, tha aghæ kirckæ mæn ath hollæ biſcop en nat a therræ koſth. Hans capellan ſkullæ the

 gifuæ

(1) Kirckeræt. A. Hæræ begynes Kirkæſkraaen. m. Hær begynnæs Kirkæſkraen ſom Abſalon ærchæbiſcop gaff i ringſthſtedhæ londh a Malſteffnæ. Skil biſcopp wed bönder om logh, tha ſkal thenne ſcrifft: *& cætera, quæ in aliis codicibus epilogum faciunt, una cum conſpectu capitum numero XIX. præmittit.* No. 22. (2) molſteffnæ. m. (3) æm harth. A. i. vffharrt. 21. afharth F. 11. forhordh. m. (4) Af — logh, *omitt. Cod. Arch. Holm.* m. (5) wighæs. F. m. withes. 11. (6) men. 11. æn thooc. A. i. F. (7) antigh. 21. (8) men thes at. 11. (9) ſwa, *omitt.* 11. (10) mighet. m. (11) witæ. 11. (12) withen tha awe. 11. (13) kirkæ. m.

gifuæ half marck, och hans (14) burſwen en oræ. Helligdom ſkal biſcop tillathæ a ſin koſth.

Um kirke worther löös. F. A. 22.

Vorther kirkæ lös tha ſkullæ (15) kirkæ men præſt til takæ met biſcops villiæ. Bruther preſt vether ſinæ kirkæ men, tha bötæ ſinæ brötæ æfther ſinæ gerningæ, och væræ veth ſin kirkæ. Bönder aghæ ey preſt at (16) vrakæ, och ey ma han vether them ſkilliæs vthen therræs viliæ.

Um Frithbruth i kirkia. F. 22.

Vorther frith brothen i kirkæ, eller i kirkæ gard, tha then ther frithen bröt (17) bötæ thre mark, och biſcop ſkiæræ kirkæ (18) eller kirkæ gard. Æn (19) af thet er ſwa fattek man ther i kirkæ bruther, ath han a ey thre mark (20) tha ſkal han faſtæ (21) thös meræ (22).

Um man tagher af kirke. F. (*)

Takær man af kirkæ, eller vthen kirkæ, thet ther gudh er til handæ vigth, (23) eller af kirkæ nogeth thet ther anner man hauer til haldz laugth, vthen hins lof ther thet ther laugthæ, tha rettæ uth thet ther han tok, och botæ (24) thre mark ofnæ (25).

Um

(14) buræſwen. m. 11. (15) giffue men. 11. (16) wrækæ F. wragæ. m. 22. 11. (17) i kirke *add.* 11. (18) ær tho kiærki garth. C. H. F. 22. (19) um. F. (20) tha age kirkæ men at foliæ hanum til tre march. 22. (21) thes. A. i. (22) oc kirkemen fyllæ hanum til thre mark. *add*, F. (*) om kirkæ tiuffneth. 22. (23) ærtho. 22. *ſæpius.* (24) a tre mark. F. (25) æn vil han logh foregive tha værie ſik meth næffnd i kirkie ſogn, oc thooc æi wilde næfnd *add.* A. 1. F. 22.

Um man Plögher af kirke agher. F. 22.

Æn um man plögher af kirkæ agher, eller (26) ængh, och vorther thet (27) kiærth, biuthæ til rep och ræth mal. Æn repes af hannum, tha hafuæ forgiorth ſith (28) æruetæ; æn kirkæ ran ma thet ey hetæ: num han vill ey repæ, och förær in a forbuth. Æn taker han repdragæn iord af kirkæ, alt, eller (29) fær tockæ, (30) ellær (31) ængh, och kaller (32) ſik thet aghæ, tha wæriæ ſik meth næfnd i kirkæ ſokn. Æn bröſtær hannum næfnd, tha rættæ ut thet han togh, ok botæ thre mark.

Um huggher i kirke ſkogh. F. 22.

(33) Æn huggær man i kirkæ ſkogh (34) weuæ læs, och dul han; tha væriæ ſik meth thre mæn, (35) oc botæ twa oræ. Æn gör man witſtor i kirkæ ſkogh, tha wæriæ ſik meth tülther eth, eller botæ (36) thre mark.

Æn of man britær helgh i kirkæ gard, och dul han, tha wæriæ ſik meth tolf laugfæſtæ mæn. Æn britær i kirkæ, tha wæriæ ſik meth næfnd i kirkæ ſoghn.

(*) Um man wil giufæ i Sutæ Sængh. F.

Wil nokær gifuæ i ſoth, tha a han ey mer atgiuæ, en half ſin houeth loeth. Æn um hans aruingæ villiæ duliæ teth efther

(26) ſlar af *add.* A. 1. F. (27) hærth. 11. (28) ærffuede. 11. (29) aff tokæ. 22. (30) at æng. 11. (31) tho *add.* F. (32) ſith wæræ. m. (33) Æn — thræ mark, *omitt.* m. (34) wewæ las. A. 1. C. H. F. wedlæs. 22. (35) æller wethæ læs. 21. 11. *omnes.* (36) tho *add.* A. 1. F. ærtho. 22. (*) Huat man ma giue i ſoth. 22.

efther hannum dötæn, (37) och ſiær preſth enæ ath teth war gifueth, tha mughæ aruingæ teth duliæ meth tolf laugfeſtæ mæn. Æn er ther (38) tuiggæ mannæ vitnæ til, ther a hördæ, tha mughæ aruinghæ duliæ teth meth næfnd i kirkæ ſoghn (39).

Wil man hel i cloſter faræ tha ma han in faræ meth ald ſin houeth loeth (40).

Om kyndlaga. F.

Of man fæſter ſin frendkonæ, och fragnær biſcop thet, och læggær (41) forbuth a, och takær han hennæ ſithæn (42) a forbuth for (43) æn thet vorther lauglekæ delt; tha a biſcop hannum at bandföræ. Æn kombær thet til logh, tha a man til at næfnæ ſex mæn af hans (44) vagh, ok ſex mæn af hennes wagh, och two af thæn vagh ther therræ burth (45) tæls ſammæn, och the ſkullæ ſwæriæ them ſundær eller ſammæn. Swa er ok um man taker ſin frendæ konæ, eller ſin kona frenkonæ. Æn vorthær thet giort i lönd, æn tho at the attæ börn ſammæn, tha væriæ ſik (46) meth tolf mannæ (47) eth um han dul.

(48) Thettæ er ræth um (49) Kunbardaghæ; næſt ſuſkönabörn ok alt thet ther for innæn er, a at (50) duliæ mæth næfnd. Swa er ok um (51) kun ran.

(52) Æn

(37) oc ſiger preſthen at &c. 22. (38) twigge. A. I. tuige. C. H. m. (39) oc tho æi wilde næfnd *add.* F. 11. 21. 22. A. 1. C. H. m. (40) æn ey flere næffndæ om kirkæ raan *add.* 22. (41) han thær a *add.* F. han them. 22. (42) i. 22. (43) æn, *omitt.* 22. (44) weynæ. m. *ſæpius*, wægn. 22. (45) thakæs. F. ær. m. thages. 11. (46) tho *add. Holm.* (47) eth um han dul, *omitt.* 22. (48) Um kyndsbardaghe. 22. (49) Kunbartdaghe. 21. A. I. Kun bardaghe. *Holm.* kyndhbordaghe. m. kyndbarge 22. koningsbardag. 11. (50) dyliæs. m. (51) kyn ran H. kunt ran. 22.

(52) Æn tæſſæ lund a næfnd at gangæ. The ther næfndæ vorthæ, the ſkullæ æntingh ſwæriæ meth then ther ſæctæth er, eller meth then ther ſæctedæ. Æn um noker theræ vil ſik (53) unden ſkilliæ, och vil (54) huerken ſwæriæ, Tha botæ han ſex oræ foræ huer then ſtefnæ han ſwar ey, Vtæn han later mothæ laghe forfald, och ſe tho attar ſkild at ſwæriæ. Æn mannen ther ſectæth er (55) ſe e vfæld til thes ther (56) æntingh ſwærs.

Um mord oc tröldom. F. 22.

(57) Tettæ er ræth um ſkra. Vortær man drapæn, och (58) gor ther engæn man vether, tha a hin ther teth vil ſökæ, ni mæn til næfnd at kommæ, och ſitæn latæ han banſætiæ. Æn vil han (59) then tindæ man a hendær ſökæ tha ſkal han ſwæriæ hanum a hand meth (60) tolf lagfeſtæ mæn, och hin væriæ ſik meth næfnd.

Thet ſamæ er logh um troldom eller (61) um forgiærninggæ.

Um

(52) Æn worther præſt barth, tha a thet at dylies meth næfnd i kirkeſogn ſaaſom fore kirke ran. Æn fore konbartdage (kuntbardage. 22) a man næfnd at tage i ſit kon. (ſyn kyn. 22.) oc ſaa fore konran (kuntran (22) *add.* A. I. F. (53) unden ſkiuthæ. m. (54) huærkenæ. m. (55) ſithe. m. ſithe vfæld. II. (56) han anti ſwæris. 22. (57) Thette — ſkra, *omitt.* F. (58) gar. F. ganger. m. (59) æn then thiende. II. m. (60) thi. m. *minus recte.* (61) for andra ſodanæ giærning. m.

Um hælgh. F.

Thettæ æræ the timæ ther man ſkal (62) helgh haldæ. Höſthælgh fran ſunthæ olafs dagh och til (63) annen dagh efther ſunthæ michels (64) miſſæ. Julæ helgh fran aduent och til (65) attendæ (66) dagh efther tolftæ dagh (67) (Julæ. 21.) (68) Crutzæ vggæ. Alle buthelgh dagæ fran mithdagh then half helligh er och annæn dagh til (69) queltz (70). (71) Hwa ſum tha brutær helgh i the timæ tha bothæ thre mark eller væriæ ſik meth en tultheth.

(72) Hware ſum man brutær met votæ och ey meth viliæ tha bötæs ey biſcops ræth faræ.

(73) Æn hellighe brut (74) ma ey ſökes at (75) yrræ man en (76) fæntæn vintær gameld.

Hor ſagh ma enghen man giuæ konæ nogær mantz (77) vtæn bonden ſelf. Æn vil han ſecthæ hennæ tha væriæ ſik met næfnd, hannum ighen och biſcop.

Træl ma ey mer forgöræ i helghæ brut en ſin egæn huth.

Um at ſtefnæ af bygd. F. (*)

Ængæn ſak ſkal man af bugd ſtæfnæ, vthen fora hionæſkiælnat. Æn alle andræ ſakæ ſtandæ til biſcop komber i then

(62) helgæ. 22. A. (63) ſanctí Jeronymus dagh. 22. (64) miſſæ dagh. F. (65) ottende. A. 1. F. m. 22. (66) Daw. F. *ſæpius.* (67) ni wger faſte oc til poſkæ wgæ luks *add.* 22. A. C. A. H. pingitz vkæ. F. m. (68) gangdage wgæ. 22. kryke vke. 11. (69) qwældz. 22. (70) *hic deeſt unum fol. Cod. Ank.* (71) æn ho. 22. (72) om wadæ brut. 22. (73) om (74) a man ey ſokæ. F. ſkotæ. 11. (75) yræ. 21. yngre. 11. (76) fæntem. 11. (77) num. 22. F. *ſæpius.* (*) om hione ſkiælneth. 22. For ænghen ſkiæl ſagh ſkal &c. *idem.*

then (78) bugd, ok umbutzman lyuſæ foræ then ther ſectæt er, och foræ hans grannæ, och ſitæn a teth a ſtandæ til annen biſcops kommæ. Æn hauer han ey æn tha ſæt, tha (79) ſendæ foræ ſick thæn ther fult ſwarer foræ hannum. Æn vorther man ſectæt och vil ey biſcop i (80) bugdæn bithæ, tha ma biſcop hannum handher meræ valkæ. (81) Æn ſecthær biſcops umbutzman noker man, tha a ſick at uæriæ meth ſinæ grannæ. Æn (82) vitnes hannum ey grannæ tha taghe i kirkæ ſogn. Æn ſættær han ſwo manghæ, at ey vinnæs til logh, tha ſwæriæ indburtas til alle æræ (83) vorthe.

Um man ſither ſtæfning. F. om iuerhorig. 22.

Man a at ſtefnæ annen a ſin broſiæl (84) at grannæ ahörendæ. (85) Sitær han twa ſtefninghæ, tha botæ huer meth ſex öræ, eller duliæ meth ſex mæn. Sitær han tritiæ ſtefningh, tha botæ thre mark, eller duliæ meth tolf mæn, ffiertæ ſinnæ a preſt at ſtefnæ i (89) ſkruth. Kamber han ey, tha er han fallen bathæ for (90) ſogn och ſwa foræ houeth ſak, tha a preſt at ſettæ hannum i forbut, och ey i band at lathæ, for dagh och iemlinggæ, vthen thes at han ſpillær tiæniſtæ foræ kirkæ men. Æn gör han teth, tha a han i band (91) at gangæ, och hwa ſom ſithæn hauer ſamſund meth hannum, tha lathæ ſick (92) bannæ ſla, och bothæ thre marck.

(78) *hic deeſt unum fol. in.* 11. (79) ſtandæ. F. (80) bigden. 22. (81) om biſcope. embitzman ſecther noger man. *add. Rubrum.* 22. (82) winnæs. H. wintnes. F. ynnes. m. (83) warthe. H. (84) *iterum incipit Cod. Ank.* (85) oc. *add.* F. (89) ſkruther m. 21. (90) ſokn. A. 1. H. (91) at latæs. 22. (92) attbannæ. 22.

Um man worther i ban ſæt. F. 22.

Æn hwa ſum i band vorther ſeth meth ræth ſkiæl, och wil han af i förſthæ (*) aard, tha böthæ ſtefningh ok ſak och thre marck foræ band. Æn gar thet a annet ard, tha böthæ ſtefningh ok ſagh och ſex mark foræ band. Æn gor teth a trithiæ aar, tha böthæ ſtefningh och ſak och (93) ny marck. Æn gar teth a fierthæ aar tha böthæ (94) ſteffningh och ſak och for band firtiwgh mark, och ſithæn (95) mer.

(96) Thettæ ſkal man och vithæ, at foræ (97) huer lönligh ſund ther man (98) ſcripteth foræ, och hauer han ther preſthens vitnæ til foren han var ſectæth ther foræ, tha a han ſaglös at waræ.

(99) ffloræ thennæ ræth haue bonder ìæth biſcop trithings tindæ af alle therra (**) ſognæ och en ſtæth hiem at föræ i kirkæ ſoghn. Æn um man vorther vith at han hauer ey ræth tindeth, tha væriæ ſeck meth en tulth eth. Æn vither man hannum at han hauer ſumt reed, och ey alt, tha lathæ uth, och böthæ a half mark, eller væriæ ſik meth ſin enæeth.

(100) Skil biſcop vith bönder um logh, tha ſkal thennæ ſcriſth them emellom wæræ.

Thennæ ræth wor ſeet a maalſtefnæ och lyusd a landztingh a then (101) othensdagh, ther firæ daghe voræ foræ ſuntthæ iacobs

(*) aar, *omnes.* (93) fore bann *add.* F. (94) fæſtingh. 21. (95) æi, *add. omnes.* (96) om ſcrifftæ mal. 22. (97) huad liglighe fönd. 22. (98) ær *add.* A. F. H. (99) Hwi bönder gauæ biſcopp tyndæ. *add. Rubr.* 22. (**) ſocknæ. F. 21. ſokn. 11. C. A. H. ſedh. 22. (100) *Hic conſvetum aliis codicibus Prologum Juris Eccl. habet.* 22. (101) Othensdagh. A. 1. F. m.

iacobs dagh, och a fiurtandæ vinther valdemar konningh, ſithen han vort en (102) vældugh konningh, och a trettænde vinther abſolon ærchebiſcops, och en iemlingghæ och thre vker ok thre daghe, ſithæn ſuncthæ knut i Ringſtæde vor lagd i ſkrin, och knut konningh valdemars ſon wor kronath, och til koningh vight, och thre vinther och (103) ſex vgher ſithen (104) Rö vor wunæth til criſtendom af valdemar koningh, och til zelandz biſcopsdöma lagt, af valdemar konningh, och af alexander pawe: fran then dagh ther (105) værælden vor ſkapeth, och til then dagh ther thennæ ræth (106) ſæth, tha voræ gangnæ ſex tuſendæ vinther, och triihundræth vinther, och (107) ſiutiugh vinther, fæm (108) monethæ minnæ och ſextæn daghe. Och ſithen (109) wor herræ vor föd; tha voræ gangnæ tuſendæ vinther, och hundredæ vinthær, och (110) ſiwtiugh vinther och ſiw manathæ och tolf daughe (111).

(102) waldug. A. H. F. woldugh. 11. (103) fæm. A. 1. F. (104) Roo. A. Röö. F. (105) wærdæn. 11. (106) wor *add.* A. 1. (107) fyrtyugh. F. 21. (108) manethe. 11. (109) guth. H. (110) fireti. A. 1. firetiug. 21. föttug. m. (111) Hæræ ændes Siælandzs far loghbook. F.

Jus eccleſiaſticum ſcaniæ latinè verſum.

Cap. I.

Cap. 1. De dedicanda ecclesia.

Ecclesia si dedicata fuerit, rursum dedicari (a) non debet, nisi soluto altaris lapide aut fracto cornu eiusdem, neque de qualibet lesione restauranda constat dedicacio siue reconciliacio, nisi tanta fuerit lesionis restauracio, quod canonica auctoritate oporteat eam dedicari (b).

Cap. 2. De procuracione episcopi.

Cum dedicatur a nouo ecclesia, parrochiani per tres noctes procurent episcopum & ipsam procuracionem ad voluntatem eius persoluant. Capellanis detur dimidia marcha: camerario ora (c). Reliquias acquirat episcopus. Majori debito non teneantur parrochiani.

Cap. 3. De ecclesia vacante pastore.

Ecclesia cum vacat pastore, eligant presbiterum parrochiani jn voluntate & consilio episcopi (d). Si presbiter forefecerit, emendet iniuriam passo & retineat beneficium altaris sue. Parrochiani non depellant presbiterum suum; nec licet presbitero causa ditioris beneficii ad aliam se transferre ecclesiam inuitis parrochianis.

Cap. 4.

(a) Additur: *seu reconsecrari.* (b) Add. puta si summum altare fuerit ammotum à loco suo, vel maxima pars ecclesie fuerit restauranda, aut verisimiliter dubitatur de cuius dedicacione tunc potest reconsecrari. (c) Hora denariorum, vel stabit arbitrio episcopi. §. finalis deficit. (d) Qui instituatur de mero consensu & voluntate episcopi, alias non.

Cap. 4. De pace violata in ecclesia vel cimiterio.

Si pax violata fuerit in ecclesia uel in cimiterio, violator pacis componat cum episcopo in tribus marcis (e) & episcopus reconciliat ecclesiam vel cimiterium & amplius a populo non requiret. Si violator pacis non suffecerit jn emendacione trium marcharum, addant de suo quod deest parrochiani.

Cap. 5. De rapina ecclesie.

Hec est institucio rapine ecclesiastice: Qui sacrum de sacro abstulerit, vel sacrum de non sacro vel non sacrum de sacro; ablatum restauret & tres marchas emendet. Si negauerit, cum duodecim nominatis viris de parrochia, exceptis inimicis suis, probet innocenciam suam.

Cap. 6. De arantibus agros ecclesie sine consensu tutorum eius.

Si quis de agro ecclesie arauerit, aut fenum de prato eius falcastrauerit, si ad querimoniam res venerit, ad racionem positus fenum offerat. Si plus habens inuentus fuerit, laborem suum perdet: de semine sementem: de feno falcastrationem. Huiusmodi transgressio non comparatur rapine ecclesiæ, nisi fecisse latiter culpatus funem offerre neglıgat, siue super interdictam segetem aut fenum jnducat (f).

Cap. 7. De rapina terre ecclesie.

Si quis rapuerit de ecclesia (g) octonarium aut quadrantem siue plus uel terram fundum habitabilem non habentem, qvi dicitur *thyrkæ land* (h), agrum uel

(e) Add. preter expensas. (f) Sphus finalis deficit. (g) De bonis immobilibus ecclesie. (h) Legendum, ni fallor: *thyckæ land*, in Cod. Holmensi:

uel pratum, ſuumque vocauerit, cum XII. nominatis ſic eſſe affirmet; alioquin jniuſte vſurpata dimittat & tres marchas epiſcopo emendet.

Cap. 8. De ſuccidentibus ſiluam ecclefie.

Si quis in ſilua eccleſiaſtica plauſtrum jnciderit & negauerit, tercia manu ſe purget, uel duas oras emendet. Si multum inciderit eciamque negauerit, cum XII. de parrochia ſorte acquiſitis hoc juret, uel tres marchas emendet. Si eciam multum inciderit ſub interdicto uel eciam inciſum ſub interdicto abſtulerit, cum XII. nominatis juret uel in IIIbus marchis puniatur.

Cap. 9. De illis qui uiolant pacem in cimiterio &c.

Si quis in cimiterio pacem violauerit & negauerit, iuret hoc cum duodecim de parrochia legitimis. Si in templo uel in ſanctuario pax uiolata fuerit, uiolatorque negauerit; cum XII. nominatis de parrochia negatiuam ſuam ſi poteſt probet; & ſi ferro examinare maluerit, in eius arbitrio ſit.

Nunc purgabit ſe cum nominatis (i). Prior lex ideo abrogata eſt, quia ille ſolus qui peccat debet puniri, & non parrochiani. Hoc fuit ſtatutum Roſkildis in colloquio facto in eccleſia beati Lucii VI. ydus apprilis Anno domini MCCXLI.

Cap. 10. Quantum quisque poteſt dare in extremis.

In extremis quis poſitus dimidiam capitalem porcionem poteſt dare Deo, & non plus, in infirmitate poſitus uel conſtitutus. Si heredes poſt mortem (k) negauerint

menſi: *togheland*, in Cod. A. M. No. 37. in Q.: *thæcka landi*, in Exempl. typis impreſſo, *tocke landhe.* Verſio J. Eccl. Seland. in lingvam Dan. recentiorem No. 361. in Fol., ita interpretatur: Mens tager hand reebdragen Jord, ſom hører Kirchen til enten allerſammen, eller noget ſtøche Agger eller Engh ꝛc.
(i) Violencia fuerit facta, violator ſi negauerit, eciam cum XII. ſe purget, aut tres marcas emendet, & ſuis expenſis reconſiliari faciat, quia ille ſolus qui peccat debet puniri & non parrochia. Hoc ſtatutum editum fuit &c. (k) Add. datum.

rint & presbiter contrarium dixerit; negent heredes cum XII. de parrochia legittimis (l). Si qui preſentes fuerint, & ſuperſedentes collacionem uidebunt, voluntque tamen heredes teſtimonium teſtancium infirmare & negare, curent hoc cum XII. viris infra parrochiam nominatis.

Cap. 11. De ſano intrante religionem.

Quicunque ſanus & incolumis ad religionem ſe uel ſua transferre uoluerit cum tota ſubſtancia, bene licebit (m).

Cap. 12. Qui deſponſat ſuam cognatam.

Qui deſponſauerit cognatam ſuam, cum res inſinuata fuerit epiſcopo & per ipſum (n) prohibita (o), ſi ſupra interdictum eam acceperit priusquam negocium legaliter fuerit diſcuſſum, excommunicacionem (p) ſubibit. cum ad legis diſcusſionem res dicta fuerit, nominentur propinquiores ſex utriusque partis, ex quibus cognacio magis affinis pendere conſpicitur, qui iurent ſuper diuorcium ſiue copulam permanſuram (q). Similiter ſi quis cognouerit uxorem, quam prius habuit cognatus eius; aut cognatus uxoris ſue, qui occulte cognouerit cognatam ſuam & negauerit, cum XII. legittimis de parrochia ſe defendat. Si quis iniurioſe tractauerit verberando, ſpoliando patrem, matrem, fratrem, ſororem, neptem uel nepotem, uel aliquem ab eo (r) affinem; cum XII. (s) nominatis de parrochia ſe feciſſe negabit. Si remocior eſt cognacio, cum XII. legittimis de parrochia ſimiliter negabit.

Cap. 13.

(l) §phus fin. deficit, additur autem: niſi affuerint plures teſtes, dum condidit teſtamentum. (m) Add.: iuxta antiqua iura. (n) Add.: deſponſacio. (o) Et non obſtante eius interdicto. (p) Sentenciam excommunicacionis. (q) Hic ita: Poſtea diſcuſſa cauſa ſex de propinquioribus ipſorum cum iuratis ſuis affirment eos in tali gradu non propinquiori attineri. (r) Eius. (s) Cum XII. ſe defendat aut emendet.

Cap. 13. De Sacerdote male tractato a laico.

Cum presbiter a laico male tractatur, & factor negauerit, cum XII. nominatis de parrochia suam innocenciam comprobabit. Si euidens est lesio aut euidens testimonium ab opposito ignito ferro negantis approbabitur negacio.

Cap. 14. Qualiter purgacio debet nominari.

Tali ordine nominato precedet cum rapina ecclesie questio agrauata fuerit: infra parrochiam nominacio fiet. Cum de contractu cognacionis nominacio erit; de cognatis nominati iurabunt cum causante siue cum causato. Si quis se exceperit & alterutrum iurare noluerit; pro qualibet vice, qua iurare admonitus debuit, & non iurauit, sex oras emendet, nisi legitime impediatur, & tamen de debito iurare teneatur. Causatus nunquam cadat a causa, donec alterutrum iuret (t).

Cap. 15. De interfecto cuius mors negatur.

Sic de vomeribus distinctum est, cum quis occisus fuerit nemoque factum confitetur: Cause persequutor IX. homines ad ferrum potest compellere legaliter; & postea excommunicacio subsequatur. Si successu temporis quemquam inpetere uoluerit, iuret super eum cum XII. legitimi iuris; & causatus uomeribus se expurget. Sicut de homicidio, sic de incantacionibus & veneficiis. Vir, aut mulier, hac notata infamia, ferro se expurget, si non est qui super eum iuret.

Cap. 16. De iure episcopali.

De forefactis in ecclesia jn cimiterio, de rapina ecclesiastica, de ordinatis facta iniuria, de homicidii perpetracione; iusticia debet fieri episcopo, licet res non facta fuerit die festo.

(t) Ita Cod. Holm.: Vbicunque denominacio fieri debet, siue agatur de spolio, rapina, in causa matrimoniali, seu aliis grauibus causis, semper denominacio fieri debet de parrochia, & semper cum XII. legittimis, & nominati semper iurent cum causante vel cum causato, vel cum eo qui exceperit & iurare voluerit, cui iuramentum iudex duxerit defendendum.

Cap. 17. De feſtiuitatibus in quibus pax eſt obſeruanda.

His diebus pax eccleſiaſtica ab omnibus obſeruanda eſt: primo videlicet feſto auguſti, a vigilia ſancti olaui usque ad feſtum ſancti michaëlis & ſequentem diem proximum: ab aduentu domini usque ad octauam epyphanie: a ſeptuageſima usque ad octauam paſche: diebus rogacionum: Æbdomade pentecoſtes: In celebri feſto a miridie precedentis vigilie vsque ad ſequentem diei ueſperam (u). Quicunque huius diei pacis & feſti violator extiterit in tribus marcis (x) epiſcopo emendabit, aut cum XII. legitimis ſuam innocenciam demonſtrabit. Qui caſu pacem violat, nihil emendet (y).

Cap. 18. De adulterio.

De adulterio mulier nequaquam culpetur, niſi prius a viro proprio culpetur (z). Si culpatur, innocenciam ſuam ferro exhibeat tam uiro quam epiſcopo. Seruus in pacis violacione maiori reatu (non) tenetur quam ut excorietur. Nulla cauſa de prouincia, niſi vbi orta eſt, deferatur, niſi quis publice diuorcium fecerit. Cetere cauſe uniuerſe aduentum epiſcopi exſpectabunt in prouincia (a). Exactor epiſcopi coram vicinis cauſas cauſandorum declaret, & remocius neminem fatiget. Certum aduentum epiſcopi pronunciet, ubi legaliter culpati veniant & reſpondeant, niſi infirmitas obſiſtat, que duorum teſtimonio certificabitur. Cum ita conſtiterit cauſa culpati, vsque ad alium aduentum epiſcopi differre-

(u) In omni die celebri à veſpera in veſperam. (x) Add.: Scanienſibus. (y) Add.: ſed ſe purgabit, quod non volente ſed caſu hoc egit inopinato. Proxime ſeqvitur Capitulum in Codice Upſal. omiſſum: Infra XV. annum homo natus pacem violare non poteſt. (z) Add.: niſi fama publica proclamante, epiſcopus vel eius officialis contra eam proceſſerit inquirendo. (a) Ita Cod. Holmenſis: Nulla cauſa trahatur extra ſuum hæret, niſi ſolum cauſe matrimoniales, ſed coram prepoſitis prouincialibus terminetur, niſi fuerit ardua ad epiſcopum remittenda, vel ibidem teneantur vsque ad aduentum epiſcopi in prouincia.

differretur. Si tunc infirmitas obſtiterit, mittatur reſponſalis, qui cauſam intret. Plenaliter accuſatus ſi ſe ſubtrahit & preſenciam epiſcopi in preſencia exſpectare ſpernit, longioris laboris fatigacionem ſibi uſurpabit.

Cap. 19. De iuramento legitimo.

Ad iuramentum legitimum ſunt accipiendi homines de vicinia, vbi non ſufficiunt de parrochia, ſi tot ſimul accuſati fuerint, ut infra parrochiam ſinguli requiſiuerint duodecim: qui iurant primitus ſi uoluerint, iurent pro tribus (b).

Cap. 20. De citacionibus.

Taliter ſunt cauſe proſequende: Vocetur culpandus in audiencia vicinorum, & ſi ſuper duas vocaciones ſuperſederit, emendet VI. oris; quamlibet autem cum ſexta manu neget. Si terciam vocacionem ſuperſederit: III. marchas, aut cum XII. legitimis iuret (c). Quarta ſubſequitur vocacio in eccleſia (d) die feſto coram presbitero & populo: quam ſi ſuperſederit reus, erit ad compoſicionem vocacionis & cauſe principalis (obligatus), ſi emendare neglexerit, diuino officio & communione fidelium carebit. Ante vnum annum excommunicacio non ſequitur, niſi preſumptor temerarius limini ſancte eccleſie & fidelium congregacioni ſe uiolenter immiſcere preſumpſerit; quod cum fecerit, anathemati ſubiacebit. Quicumque ei communicauerit, anathematis particeps erit, & tres marchas epiſcopo emendabit; & a vinculo banni eum abſolui oportebit. Si excommunicatus jnfra annum ſe abſolui curauit, emendet legitimas vocacio-

D 3 nes

(b) Omnes nominati ad iurandum in aliqua re, capiantur in parrochia vel ex vicina parrochia proximiori, in arduis caſibus cum XII. mediocribus ſex, & minimis caſibus tres jurabunt, prout iudici viſum fuerit expedire. (c) Vocetur culpandus ad audienciam. Si primam ſuperſederit, dabit oram denariorum, ſi ſecundam, dabit ſex oras, ſi terciam, dabit tres marcas, vel negabit ſe cum XII. non citatum fuiſſe vel legittimo impedimento occupatum. (d) Add.: vbi moratur.

nes & principalem causam & III. marcas pro banno. Si ad alterum exspectauerit annum, emendet legittimas vocaciones & principalem causam, tum & VI. marchas pro banno. Si ad tertium annum in banno perseuerauerit, emendet legitimas citaciones & principalem causam & IX. marchas pro banno. Si quartum annum excommunicatus jntrauerit (e), emendet legitimas citaciones & principalem causam & XL. marc. (f) pro banno & non ulterius. Sciant hec vniuersi, quod si occulte peccauerit & confessus fuerit, si ad racionem ponitur & presbiter cum ipso testatur, innocens causatus habeatur.

Cap. 21. De decima episcopali.

Presentis iuris promerendo tradicioni promiserunt bondones episcopo terciam partem decimacionis frugum omnium, quam reponere debent parrochiani in vno loco parrochie vbi episcopus voluerit (g). Si quis culpatus fuerit, quod non decimauerit, cum XII. legittimis de parrochia se purgabit. S aliquam retinuerit partem & accusatus fuerit, solus iurando neget. Si decimacionem recognoscat, dimidiam supponat. Si cause obliuioni sunt tradite, huius iuris inuestigacione sunt determinande. Si questio inter episcopum oritur & populum de legis diuersitate, presens descripcio litis qualitatem equanimiter terminabit (h).

(e) Nihil de qvarto anno Cod. Holmensis. (f) Adde: Scanienses. (g) In vno loco in qualibet prouincia. (h) „Presens descriptio licium decidenda„rum habeatur & secundum qualitatem causarum emergencium in modum qui „sequitur unaqueque tam decidatur vt sequitur in sequenti latere". Ita Cod. Holm. deficit autem seqvens folium.

Jus

Jus ecclesiasticum Scanorum inter clerum & laicos.

Hwer cristen man cristhed naffn wil bere, han skal aa crist allene tro at han ær en vdj guddommen oc træfaldig i naffnet father, sön oc helligand. Han bydher sith naffn i kirken at dyrcke och ther finæ böner til hannem at bedhe oc ther sig till nadhe at kalle. Han bödh oc alt sith folch Reth offer oc thionde at göre i loghen, ther som moyse screff. Han bödh oc kircke at byggæ oc belethæ, som wij skullæ alle söghe qweghe oc dödhe i thenne werdhen kommendhe oc affarendhe: ther næst offwer at (*rectius* oc) tyndhe retteligthe göre, som wij effther döme hawe aff Abel rætwisæ Adams sön swa som förft giordhe tiendhe som schrifften sigher, oc andre hellighe fædræ för en loghen warth screffwen.

Wille böndher kirke aff ny bigge, tha skulle the loff aff biscop taghe. Nar loff er aff biscop taghet, tha fare böndher hiem til sogn oc legge selwe steffne eller dag allom them innen sogn ære. Alle jordegenghe wæræ skyldighe Riige ock fattighe dagwærke tilladhe effther bondhetaal. Effther iordh aagher hwer at bygge och tage. Faldher nogher ther agende ær vdj sognen dagwercke nedher i kirkebygning fore trished eller fortrwdenhed, tha ere kirke weryæ tilbwnnæ hans panth att taghe fore daghwerke: tha mwe thet göre for wthen dom. Kan nogher

weræ

weræ ſwa inbendher at han wil ey bygge, oc faller daghwercke nedher mere en try, ta fölle up daghwercke och böthe III marc, the ſkulle til kircke by gange. Ær nogher ſom böndher kunne ey rett aff fanghe til the ſamme kircke bygninghe oc thaare han ey ſöghe faare hans trwghſkab ſkyldh, tha maa preſth faare hannem vppeholde gudztieniſthæ til han hawer then kircke ræth giörth bödhe otthæ daghe wercke och om bodh.

Item: och ſkulle böndher hws byggæ oc preſth i hendher fanghe the æræ ſiw: Sewæ, ſtegers, ladhe, kornherberghe, wiſtehws, Sowehws oc fæhws; theſſe hws ſkall preſther ſidhen ferdighe holle, vthen the könne for alther ſkuld rodhne nedher eller brende, tha ſkulle böndher atther thöm oppbygge, oc til preſthe gardh Aagher och ængh tillegge aff all ſognæ hans Nöttorfth.

Item: ſkulle böndher ſom kircke vpbygge, tilkiöbe meſſe, kledher, bögher, klocker, kalck, oc hwad ſom behoff görſſath vppeholdhe gudz tiæniſtæ meth, fformwe the ey at köbe, oc bröſther ther nogheth innen, tha fylles theth aff kercke tiendhe meth biſcops radh. Kan ſidhen fremdeles hendhe noghen bröſth, ſom ther tilhörer, tha ſkal preſth kircke wæryæ atware i tre ſöndaghe at radhe ther paa böther. Göre the theth ey nar them ær ſwa ath wareth och tilſagt, bödhe III marc biſcop ok preſth. Glömer preſth at ware kircke wæryæ ath, och ſker ther noghet ſom gudz tiæniſtæ hindres, eller nedherfaller vtaff, böthe preſth III marc biſcop oc kirkewergene.

Nar kircken er alth foldkommen oc wel til redhe, tha ſkal hwn preſth hawe, then ſom biſcop och ſognemen om ſæmyes. Thre preſther aghe ſognemen i wal at hawe; biſcop tagher en aff hwerken han wil, och biſcop æghe then kirke at

giffwe

giffwe ſom fadherligh ræth hawer til henæ; thet kallæ klerke patronatus. Nar preſth er ſwa til kircke komen meth biſcops och ſognemens gode weliæ, tha ſkal hwn hanom i hendher ſettes aff biſcop eller hans embitz preſthe, meth allom ſkrwdhe hennes; och preſth ſetthe ſidhen klercker eller diægn ſkrwd i hendher theſſe lwndhe. Sognemen ſkulle thre men i vall hawe the ſom kirke nöthlighe ære, och preſth taghe ther en aff, then han vil. Nar han hawer widh nöglene tageth, kan ſwo illæ wordhe at kircke vpbrændher aff liwſen, eller aff ildhe, then han inbar, ſwlghæ ſwa then brennæ wadhe, ſom allum andrwm: ſwaledes ſighes at thretten manne ether, och ſiw marc wadhe bodh, ffōller han ey edher, bödhe kircken atthen marck: the liggæ til henne bygning. Item löſner bandh aff klocke, tha ſkal diægn eller klocker kircke weryæ atwaræ III ſöndaghe, ath the radhe ther böther vppæ. Böthes aather meth ſiw marc al then ſkadhe ther klocker kan aff klocker faa: waræ alth vaadhebodh och ther bödhe kircke wæryane. Item bröſther klocke ſidhen nedher kirke werghenæ ære ath waradhe, och rodhe ey böther aa, gildhe aather klocke meth III marc, och ligge til klockeköpes. Ære ey kirke wærghe at waredhe, och faller klocke nedher och ihielſlar klockeren, ligge wgild. Bröſther och klocke och klockeren hawer them ey tilſagt, bödhe thre marc til klockekiöbs.

Item, inghen man ringhe klocke vthen klockerens mynnæ, vthen han böthe tre öre: hwa thet gör, och fangher han ſkadhe aff klocke, eller aff Knebel, ſwa han dör aff, wære wgild.

Om kircke vegningh.

Nar kircke er bygd, och preſth tilkomen, och mwe tha böndher henne wyghe lathe.

Tha ſkulle the til biſcop faare och bediæ hanom kircke wighe.

Biſcop legghe ſognemen ſteffne dagh faaræ, nar han komæ wil, och böndher redhe koſt til, then biſcop hawe ſkal.

Biſcop ſkal ther komæ meth XII men och XIIII heſte, och thre marc fore kirkevigelſæ hawe.

Thenne koſt ſkulle böndher hanom witredhe, III töndher öl, en III hwedebrödh, oc en töndhe Rwgbrödh, II flöcke fleſk, IIII faar, VIII höns, II geſſ, III pund ſmör, II oſtæ, IIII ſtoffiſke, ther til fæm marc wox, III töndher heſte korn, ffemthen fangne hö. Skiffthe thenne koſt hwar man wil.

Kan biſcop komme mellom wulbwrgh möſſe och meckelſſ möſſæ, tha æræ böndher ſaglöſſæ foræ vox, och heſte korn.

Bediæs Biſcop kirke widhe, och böndher ſonyæ hanom koſt, ſom nw er ſagd.

Om kirke er ſpild eller kirkegard, hwa ſom noghen kirke wighelſæ ſpiller meth noghen ſag, ſwar thet kan helſt komme, holle biſcop koſt vppe for ſkerſom, och böthe thre marc. Gör thet nogher ſom ey hawer wetherhetning, och Rymmer wnnen, holle ſoghn koſt vppe fore ſkerſom kirke eller kirkegard om wæræ lighendæ om byren.

Om korn thiendhe.

Alle ære wij ſkildighe ath thiendhe aff all wor ſædh. Thiendhe ſkal i agher afftages och afftelies: ffőrſt vpſkiere, och

vpbere,

vpbere, och teliæ ſwa til thii: boryæ owen wet agræ, och löcthe wet nethen: Boryæ ather weth ændæ och löchte owen; göre emedhen agher vindher.

Theſſe tiende ſkal i thry ſkifftes; thaghe presthen, en dell kirchen, annen biſpen.

Böndher bör preſten tilſighe ath henthe thendhe ſyn. Wordher hanom ey tilſagt til thidhe, och thindhe wordher vpædhen, eller ſpilth, bödhe then thindhe atther, ſom ey tilſagdhe. Hawe och preſth ſelffwer ſkadhe om hanom ſkiellighe wordher atwareth.

Och ære wij ſkyldighe ath thindhe aff alle the ſædh man ærffwer i iordhenæ.

Om qweg thiindhe.

Qwæg thiindhe ære wij ſkuldhighe at göre, hwer thiendhe kalff, hwer thiendhe griis, hwer thiendhe lam, hwer thiendhe höns och gaas.

Item: kan ey faſther ſwa afffödhe eller tillrecke, at thiindhe kan affgöris, giffwe tha III penninghe for kalffwen, en penning for griis, och ſwa for gaas och höns, for lam III penninghe, och for keed III penninghe, for fyll thre penninghe.

Böndher ſkal theræ thiendhe til kirke föræ kalff IX nether gamil, och ſwa griiff och keed maanedhe gamel; höns, lam oc gaaff om meckelmöſſæ.

Vordhe preſth ſelffwe thiindhe, och æghe aff alle fiſcheleye, och ſwa aff alle Dwer och fwglom, och aff hwmle, the ſom hwmle gardhe hawe.

Om offerdaghe.

Theſſe högtiderſſ daghe eghe böndher och huſtruer ſith offer til altherit at bere: penningh bonde, och annen huſtru. Jwledagh, trættendedagh, Kindelmöſſe dagh, poſke dagh, pienths dagh, vor frwe dagh former, hielie möſſe dagh. Er ey bondhe eller huſtru hiemme aaret offwer dagh, offre the neſt hellighen dagh effther the hiem komme, och ſwa ſkulle huſtruer alt theræ brydhe beræ. Sidher bondhe qwer, och will ey rætt göræ om offwer ſith faare poſke, tha agher preſt for hannom ey thieniſte oppholdhe.

Om bondhe ſtiell thiendhe fra preſt.

Giffwer preſth bondhe ſkuldh fore thiendhe, ath hann hennæ ſtoleth haffwer ſidhen hwn war aftald, verghe bondhe ſeg for then ſagh, ſwa ſom bondhe for bondhe.

Sigher preſth at han hawer wrætthelighe thiendhe giffwet, ſtandhe thet poo bondhens ſiæll, werghe thet meth edh ſelffwer ſyns.

Om kirkegangh.

Vill qwinne i Kirke ganghe effther barn, bondhe giffwe preſth for indledningh two orthuge penninghe.

Vil preſth henne indledning ey göre ther fore, böthe III marc, II biſpen och en bondhen, och preſthen ſkal fanghe hennæ liwſſ.

Fangher

Fangher preſth bwd barn at kriſne, man at ſkreffthe, och ligh at iordhe; fförſt ſkal man man ſkrefthe, och hannom retzle göre; thi ath fadher och modher mwe i trangh barn döbe, i vand och ey i anneth, i naffn fadhers, ſönſſ, och helligandz. Thet barn bör i wigd iörd ligge, och arff taghe. Lleffwet thet barn, tha ſkall thet til kirke beris, och preſth ſkal thet vpfyldhe ſom barn fattedes vdi criſtendom.

Then dödhe man maae lengſt biidhe. Dör man wſcriffthedher, oc preſth hawer bwdh fanghet, oc er wthen forfoldh; bödhe III marc, II biſpen oc en mandzenſſ arffwinghe, och for barn om thett hedeth dör ok preſth hawer bwdh fangeth.

Om preſth bwd fangher liig at iordhe, och kommer ey, ligger ligh i III nether, bödhe preſth III marc for hwer nath, ther taghe biſcop trædingh aff, then annen ther iordh aa, the ſom ligh owerföre, oc then tredhie taghe arffwe theſſ dödhe.

Ffaar ey preſth bwdh aff bwndhe ſame lædh, och ſkiffthe theſſ ſame lwnd ſom ſagt ær, och preſthen taghe tredingh.

Thette er preſthens forfaldh. Eth er thet at han ey fik bwd. Anneth om biſcop haffde hanom ſteffnth. Tredie om han i ſotteſængh laa. Ffierde om han meſſe ſagde ther han bwd fik man at ſcrifftæ. Ær preſt uthen theſſe forfaldh, tha werghe ſegh meth too preſthes edhe, och ſelff thredie dele preſth och bondhe.

Sigher preſth ſegh ey bwdh aff bondhe hawe fangeth, vitne theth bondhe meth XII men at preſth bwdh fik.

Gör presth messe faldh om hellige daghe, böthe tre marc: biscop ij, och j sognen, vthen han sant forfaldh aff biscop haffwer, eller siwgdom, withne thet met twigge presthe edhe och selw tredie sins.

Æge bondher til kircke komme, presth er skwlligh hellighe daghe oc fasthe daghe at biwdhe oc liwse.

Biwdher presth, oc glömer bondhe, bödhe III marc, two biscop, I prest. Glömer presth, och biwdher ey bondhen alle, bödhe biscop II marc, oc j bondhen.

Ffaar alle the maall eller sagher som presther kwnne wiideff, tha skal han kalles foore hans formann, och ther ænthen fælle, eller werghes.

Ey maa biscop eller presth noghen i forbwdh setthe vthen fooræ thesse maal oc sagher. Ffore scrifft, kircke- och presthe-tiindhe, och for alle andelighe maal, ther ey maa legmen owerdömme.

Gör man sagh, tha lathe biscop hannom tilmane rætt at görræ tre söndaghe, meth sinæ breff, och vnner scrifft att ganghe. Vill han æi rætt göre, och ey biscops bwd lydhe innen the thre söndaghe; tha hawer biscop wold aa fiærdhæ söndagh hannom i forbwdh at settæ. Sidher han i forbwdh i jæmlinghe all, böthe thy ey mere fore forbwdh. Wil han ey, tha rætt göre och star qwer i samme forbwdh, liwse tha biscop hann i bann, hawe tha Konningh wald, och dömme hanom vnner swerd, och arffwinghe thaghe gotz hans.

Vill

Vill then man ther loghlighe i forbwdh ſydher eller i band, tryſkes vether, at Rymme kirke, oc görs meſſefaldh for hans ſkyldh, bödhe III marc preſt, och ſognemen varæ ſaglöſſe.

Om bondhe eller höſtrue dör, tha ær preſt thöm ſkyldigh IIII meſſe at ſighe. En vdhferdhe daghen. Andre at ſiwendhe daghen. Tredie at trætthendhe daghen. Ffiærde at Jæmlinghe. Madhe thet ær præſt ſkyldiger faaræ at hawe I marc penninghe ffor barn, thet ſom ældræ ær æn XII aar, II öre, oc ſiæ II meſſer. Ær barnet yngre æn XII aar, en öre, oc ſiæ en meſſe. En fadher oc modher ege til trygge marc ſiælegifft.

Alle the börn til arff ere komne, hwad heldher the ære yngre eller ældre, oc eghe the tre marc, at giffwe preſt fwld ſiælegifft.

Theth Indhwſſfolck i hwſe ſidher meth anneth folck, om the eghe tre marc, the giffwe preſth fwld ſiælegifft; eghe the myndre, giffwe thet the wille giffwe.

Dör ſtackarl i ſogn, wære preſt hanom ſamme tiæniſtæ ſkilligh, ſom bondhe, tha ath han ey egher vthan piigh oc ſkreppe.

Dör weyfarende man i ſogn, bondhe faa preſt bwdh, ſom han liggher, och göre hanom redzſkab, preſt egher aff hanom haffwe fvld ſiælegifft, om han egher III marc: egher hand myndræ, taghe preſth treding, oc arwinghe hans two

lödh.

lödh. Bondhe then ther lig ligger innæ ath, han figher grannæ oc aa grandhe till; the æræ skyllighe ligh til jordhe ath före, oc hooff wæræ til ligh ær jordhet. Hwo sum bwdh fangher, oc ey kommer, böthe tre öre, eller verie segh meth tre mendz edh, ath han sandht forfaldh haffdhe, eller ath han ey bwdh fick: thesse tre öre mwe the taghe wthen dom.

Wil man til klosther eller kircke nogeth foræ sin siæll giffue, haffue waldh ath giffwe hwer thiendhe penningh, hwad heller han giffwer iord eller lösföre aff gamle byrdh sinæ. Giffwer man iordh til Klosther, haffwe woldh, arffwinghe, the iordh ath lösse innen nath och lemlinghe om han ræt arffwing ær, oc om han æi ær til stædhe ther hwn giffwes eller er wtlend. Ær rætt arffwingh tillstedhe ther hwn giffwes, standhe gifft fwld oc fast, oc haffwe inghen wold henne igen kalle. Sighe retthe arffwinghe ey ther ia till, och orcker ey sellff at lössæ, losæ tha nestæ byrdheman.

Kommæ hion til kircke, och betheff vrtningh, tha bör prest at liwse for them tre söndaghe om noghen vidh forfaldh i the hionelagh. Sidhen skal prest spörghe them som giffth woldher, han ær godh faaræ vitningh there; och foræ hwert liwff hawe prest II örtighe penninghe.

Kan tiwff stiæle aff kircke myndre æn halff marc, böthe III marc, ein Koning, annen biscop, tredie kircken.

Hwad som stiæleff i kircken selff, bödhe biscop for banzmaall sex marck, oc for tiwffnet, om thet ær halff marc, XL marc kircken, X koning, oc X marc biscop. Stiæl

Stiæl fran androm manne i Kircke, böthe then tiwffnet effter Lándzlaghen, och böthe Biſcop tre marc for ſit brwdh.

Alle ſtedhe ther hefft kan komme i ſkilſkaff indhen tredie man, bödhe hwer there biſcop III marc, kommer oc frændhe (fiærdhe) bödhe VI öre hwer there. Kommer och fæmtæ, waræ ſaglöff, baadhe faaræ bodh, och faaſthe. Kommer ther hordom i, ganghe om then hoord ſom om alt anneth effther landzlaghen.

Kommer man indfeld til ath man faller i ſyndh meth fææ, och witnæ æræ till the maall, eller wordher taghen wether, tha ſkall bodhe menn och fææ i iord graffwes, eller brendhæ emedhen the liff nydhe.

Wordher ſkennedher i hionelagh, hwerken ſkenneth wordher, böthe tre marc, woldhe the bothe, hwer böthe tre marc.

Giffwer bondhe hwſtrw ſin, eller huſtrw bondhe ſin ſagh om hoer obenbare faaræ Kirckæſogn, aa Datinghe, aa gade ſteffne eller i öllhwff, ær ther twigghe manne wite till, hwicken thet gör waræ fældh och bodhe.

Haffuæ och inghen man Wold ſagh at giffwe bondhe eller hwſtrw fore hor, vthe the ſelffwe emellom them, vthen the wordhe innen taghne eller vitne till, ſom ſaghe tilganghe oc fraganghe, tha (a) biſcops lenſſman faa aff them lagh eller penninghe; wæriæs the fore then ſagh, weræ ſaglöſe. Speld the waræ fældhæ, redhe badhe næffn, ſom tilkære, och ſaghen giffwes.

Sidher vgifft kone gifftæ man barn, och hwn döll frylle-börn, badhe barn och heffd fölghe kone ther till meth twiggæ manne witne och XII manne eedhe. Syther hwn hanom ſwa witherbwnneth, hethe tha father ath the barn oc thet barn ær fwllebrand, ffældes hwn ath ethe, ſtandhe ethen qwer til barneth wordher XV aar, vithe tha ſelff ſegh till fadher meth ſame witne och ethe. Sither barneth ſwa edh indbwnnet, ſom ſagth ær, wæræ tha then barnefadher, och hede hin fwllebarn hans: fældheſſ edhen then, dömes thed barn ælend, och thes ether ey lengher wiiſt haffwe.

Hwo ſom bergies om bwdhellighe daghe eller om ſöndaghe, hann böthe III marc; thöm ſkal biſcop haffwe.

Dræber fleræ men en man om hellighe daghe, ther böthes ey vthen enighe bodh faaræ, hwadh heller thet ær om ſöndaghen eller æy.

Dræber fleræ men en man om ſöndagh, böthe alle biſcopen III marc.

Dræber man preſth eller annen klerck, böthe biſcopen VI marc faaræ bandzmaal, om thet ær giört om hellighe daghe.

Tagher man lönſcrifft aff preſthen, obenbarer preſt ſidhen ſcrifft hans, böthe preſt ſagh hans, och bodhe wære ſaghlös. Öppes aff andre, och ey aff preſth, Radhe tha biſcop faare faſtæ hans, och foræ bodh.

Hwilcken ſom heſt æller fææ anneth, lather meth williæ paa kirckegardh, bödhe kircken III öre, eller trediæ mandz edh.

Ffor-

Fforbrydher klerck med legman, i hwad ſagh thet weræ maa, tha kære bondhe aa klerck for hans forman, ther kirckedom hawer.

Brydher ligman wed klerck, tha aa klerck aa tinge at kæræ; ligman böör hanom ther at ſware, och til rættæ ſtandhæ ænthen meth bödher, eller lögh.

Deelee men om kircke iord, eller om noghen annen iorth, tha wære vnner konings dom effther landzlaghen.

Alle the ſtedhe ſom biſcop vil ey böndher ræt göræ, foræ böndher ræt ſinæ til koningen.

Alle iorddele och iordewerkom, hwad thet weræ kan, klercke eller legmen, ſtande vnner landzlaghen, och landzmen ſkilliæ ath.

Alle bör them i gudz frith och then helly kirckens wæræ ſom gudz legomæ fölghe, och the i flock och fölghæ æræ meth. Hwo ſom thennæ fridh brydher innen kirckegardh eller vdhen, wære ſwo giört ſom thet waræ giörth i kircken ſellff, och böthe tha hwer effther ſin brödhe. Dele men ther om, och ſigher en ſigh i thennæ frydh ſkadhe at haffwe fangeth, och offwer ſigher ney, vitne thet meth XII men aff ſognædhe neffnd hwer there.

Stiæll noghen man ſegh til, och tagher gudz legome ſidhen thed hanom forbwdit ær, bödhe biſcop III marc, och preſthen I marc. Sön preſthen hanom gudz legome ſom ræth hawer giorth, böthe preſth biſcopen II marc.

Statutum

Epiſcopi Roſkildenſis Fratris Johannis Nyeborg de non invadendis vel ſpoliandis Clericis, editum Anno 1336.

Nos frater Johannes miſeracione diuina Epiſcopus Roſkildenſis aduertentes quod quidam in Dyoceſi noſtra deum pre oculis non habentes, inſtigante dyabolo, in eccleſias, eccleſiaſticasque perſonas, depredaciones, ſpoliaciones & ſacrilegia quam plura de eccleſiarum immunitate, ipſarumve aut perſonarum eccleſiaſticarum libertate aut priuilegio non curantes. verum eccleſiis rapiunt & eorum miniſtris penitus facultatem vnde quomodocunque poſſent ſuſtentari. adeo quod eccleſie deſolentur, & ruinam paciuntur ac officium divinum debitum & conſuetum in eis penitus annulletur, ymo eciam quod horrendum eſt explicare viros eccleſiaſticos presbiteros & alios indifferenter wlnerare. mutilare. occidere. capere. captos detinere. trucidare. torquere. eorum priuilegia libertatesque minuere auferre & quantum in eis eſt in nichillum prou dolor redigere, in graue preiudicium eccleſie, eius miniſtrorum & diuinam offenſam non formidant. huiuſcemodi auſibus in quantum nobis posſibile eſt occurrere cupientes vna cum capitulo noſtro & conſenſu eius

vnanimi

vnanimi ac pociorum cleri noſtre dyoceſis ad honorem dei ſancte matris eccleſie libertates fouendas, & ob tocius cleri noſtre dyoceſis vtilitatem, dei nomine inuocato ad malorum auſus temerarios refrenandos quos timor dei a malo non reuocat eccleſiaſtica ſaltem choerceat ſeueritas diſcipline ſtatutum fecimus perpetuis temporibus duraturum in hunc modum. videlicet quod ſi prelatus aliquis, abbas ſeu canonicus auctoritate potencie laycalis alicubi captus fuerit ſeu detentus violenter interdictum per totam terram illam in qua factum illud committitur generaliter obſeruetur. quam terram nos canonica monicione premiſſa prima ſcilicet ſecunda & tercia ne talia fiant quod abſit & ſi facta fuerint auctoritate dei & ſancte matris eccleſie eccleſiaſtico ſupponimus interdicto. donec captus fuerit penitus liberatus. actor vero ſeu actores, & mandator ac mandatores huius ſceleris nominatim, nec non omnes ad hoc dantes auxilium & conſilium publice vel occulte per totam noſtram dyoceſin Roſkildenſem ſingulis diebus dominicis & feſtiuis in miſſarum ſollempniis, pulſatis campanis & candelis accenſis, in ſingulis eccleſiis Excommunicati publicentur, quos omnes excommunicacionis ſentenciam incurrere volumus ipſo facto. & nichilominus in ciuitatibus & locis vbi predictos malefactores moram trahere manifeſte conſtiterit quamdiu ibi fuerint, & per triduum poſt receſſum eorundem interdictum generaliter obſeruetur, quas ciuitates & loca, canonica monicione premiſſa, vt premittitur prima videlicet ſecunda & tercia ne talia fiant quod abſit & ſi facta fuerint auctoritate Dei & ſancte matris eccleſie eccleſiaſtico ſupponimus interdicto. donec plenarie pro exceſſu huiuſmodi,

ac dampnis & intereſſe ſubſequutis exinde fuerit ſatisfactum & ipſi abſolucionis beneficium meruerint optinere. Si vero ſacerdos vel monachus aut clericus aliquis captus fuerit auctoritate potenſie laycalis, interdictum in prouincia vbi captus eſt, ſeruetur. & eciam vbi captus detinetur quam prouinciam canonica monicione premiſſa, prima ſecunda & tercia ne talia fiant quod abſit & ſi facta fuerint auctoritate dei & ſancte matris eccleſie eccleſiaſtico ſupponimus interdicto, donec captus fuerit penitus liberatus. actor vero ſeu actores mandator & mandatores huius ſceleris nominatim, nec non omnes ad hoc dantes conſilium & auxilium publice vel occulte per totam noſtram dyoceſin Roſkildenſem ſingulis diebus dominicis & feſtiuis in miſſarum ſollempniis pulſatis campanis & candelis accenſis in ſingulis eccleſiis excommunicati publicentur, quos omnes excommunicacionis ſentenciam excurrere volumus ipſo facto, Et nichilominus in ciuitatibus & locis, vbi predictos malefactores moram trahere manifeſte conſtiterit quamdiu ibi fuerint, & per triduum poſt receſſum eorundem interdictum generaliter obſervetur. quas ciuitates & loca canonica monicione premiſſa prima ſecunda & tercia ne talia fiant & ſi facta fuerint quod abſit. auctoritate Dei & ſancte matris Eccleſie eccleſiaſtico ſupponimus interdicto, donec plenarie pro exceſſu huiusmodi ac dampnis & intereſſe ſubſequutis exinde fuerit ſatiſfactum & ipſi abſolucionis beneficium meruerint optinere. Si autem clericus aliquis libertatibus ſuis quas habuerat intuitu ſtatus in quo eſt ab antiquo vel predeceſſores eius ante ipſum ſiue quoad eum ſiue quo ad familiam eius aliquam aut bona ſua per potenciam aliquam laycalem priuatus

fuerit,

fuerit, ſiue per Reuocationem ipſarum libertatum ſuarum ſeu inhibicionem ne eis gaudere valeat aut ne de bonis ſuis ei reſpondeatur vel aliter quomodocunque in prouincia qua talia fiunt & obſeruantur in preiudicium libertatis eiuſdem interdictum obſeruetur quam nos canonica monicione premiſſa prima ſecunda & tercia ne talia fiant quod abſit & ſi facta fuerint auctoritate dei & ſancte matris eccleſie eccleſiaſtico ſupponimus interdicto. donec ipſe libertatibus ſuis fuerit integre reſtitutus. actor vero ſeu actores & mandator ac mandatores huius ſceleris nominatim nec non omnes dantes ad hoc auxilium & conſilium publice vel occulte per totam noſtram dyoceſin Roſkildenſem ſingulis diebus dominicis & feſtiuis in miſſarum ſollempniis pulſatis campanis & candelis accenſis in ſingulis eccleſiis excommunicati publicentur. quos omnes excommunicacionis ſentenciam incurrere volumus ipſo facto. & nichilo minus in ciuitatibus & locis vbi predictos malefactores moram trahere manifeſte conſtiterit quamdiu ibi fuerint & per triduum poſt receſſum eorundem interdictum generaliter obſeruetur. quas ciuitates & loca canonica monicione premiſſa prima ſecunda & tercia. ne talia fiant quod abſit. & ſi facta fuerint auctoritate Dei & ſancte matris Eccleſie eccleſiaſtico ſupponimus interdicto donec plenarie pro exceſſu huiuſmodi ac dampnis & intereſſe ſubſequtis Exinde fuerit ſatiſfactum & ipſi abſolucionis beneficium meruerint optinere. Sed ſi generaliter clerus tocius terre vel mayor pars aut aliquod integrum collegium dyoceſis noſtre libertatibus ſuis priſtinis quomodolibet priuatus per potenciam laycalem fuerit ſiue modis predictis aut aliis interdictum in tota terra illa ſeruetur quam terram canonica monicione

nicione premiſſa prima ſecunda & tercia ne talia fiant, quod abſit. & ſi facta fuerint auctoritate dei & ſancte matris Eccleſie Eccleſiaſtico ſupponimus interdicto donec libertatibus ſuis fuerint integraliter reſtituti. actor vero ſeu actores. & mandator ac mandatores huiuſmodi ſceleris nominatim nec non omnes dantes ad hoc auxilium & conſilium publice vel occulte per totam noſtram dyoceſin Roſkildenſem ſingulis diebus dominicis & feſtiuis pulſatis campanis & candelis accenſis in ſingulis Eccleſiis Excommunicati publicentur quos omnes Excommunicacionis ſentenciam incurrere volumus ipſo facto. Et nichilominus in ciuitatibus & locis, vbi predictos malefactores moram trahere manifeſte conſtiterit quamdiu ibi fuerint & per triduum poſt receſſum eorundem interdictum generaliter obſeruetur. quas ciuitates & loca. canonica monicione premiſſa videlicet prima ſecunda & tercia ne talia fiant quod abſit & ſi facta fuerint auctoritate dei & ſancte matris eccleſie eccleſiaſtico ſupponimus interdicto. donec plenarie pro exceſſu huiuſmodi ac dampnis & intereſſe ſubſequtis exinde fuerit ſatiſfactum Et ipſi abſolucionis beneficium meruerint optinere. Porro ſi clericus aliquis viuus vel mortuus in proprio domicilio bonis aut Rebus ſuis per potenciam laycalem ſpoliatus fuerit aut ſacrilega manu bona aut res ſuæ vel aliorum ab aliqua Eccleſia aut edibus ſacris ablate fuerint violenter, in ciuitate ſeu villa, qua ſpoliacio huiuſmodi facta fuerit & commiſſum ſacrilegium & eciam in prouincia tota illa interdictum ſeruetur. quas nos canonica monicione premiſſa ſcilicet prima ſecunda & tercia. ne talia fiant quod abſit & ſi facta fuerint auctoritate dei & ſancte matris Eccleſie eccleſiaſtico

ſupponi-

ſupponimus interdicto. donec ſpoliata & ablata Reſtituantur. actor vero ſeu actores & mandator ac mandatores huiuſmodi ſceleris nominatim nec non omnes ad hoc dantes auxilium & conſilium publice vel occulte per totam noſtram dyoceſin Roſkildenſem ſingulis diebus dominicis & feſtiuis pulſatis campanis & candelis accenſis in ſingulis Eccleſiis Excommunicati publicentur quos omnes Excommunicacionis ſentenciam incurrere volumus ipſo facto. & nichilominus in ciuitatibus & locis vbi predictos malefactores moram trahere manifeſte conſtiterit quas ciuitates & loca canonica monicione premiſſa prima ſecunda & tercia ne talia fiant quod abſit. & ſi facta fuerint auctoritate Dei & ſancte matris Eccleſie Eccleſiaſtico ſupponimus interdicto. donec plenarie pro Exceſſu huiuſmodi ac dampnis & intereſſe ſubſequtis Exinde fuerit ſatiſfactum. & ipſi abſolucionis beneficium meruerint optinere. Si inſuper prelatus quiſquam abbas canonicus ſacerdos. vel monacus. aut clericus aliquis verberatus. percusſus ſeu vlneratus fuerit violenter aut bona ipſorum ſeu familia Rure ſita vel alibi Extra domicilium ſuum ſpoliata fuerit potencia laycali. actor ſeu actores & mandator ac mandatores huiuſ ſceleris nominatim nec non omnes ad hoc dantes auxilium & conſilium publice vel occulte per totam noſtram dyoceſin Roſkildenſem ſingulis dominicis & feſtiuis pulſatis campanis & candelis accenſis in ſingulis eccleſiis Excommunicati publicentur quos omnes excommunicacionis ſentenciam incurrere volumus ipſo facto. Et nichilominus in ciuitatibus & locis vbi predictos malefactores moram trahere manifeſte conſtiterit, quamdiu ibi fuerint & per triduum poſt Receſſum eorundem interdictum gene-

raliter obseruetur. quas ciuitates & loca canonica monicione premissa prima videlicet secunda & tercia ne talia fiant quod absit & si facta fuerint auctoritate dei & sancte matris ecclesie Ecclesiastico supponimus interdicto. donec plenarie pro Excessu huiusmodi ac dampnis & interesse subsequtis Exinde fuerit satisfactum Et ipsi absolucionis beneficium meruerint optinere. Preterea si aliquis presbiter vel clericus occisus fuerit in ciuitatibus & locis vbi actor vel actores ac mandator mandatores huiusmodi sceleris moram trahere manifeste inuenti fuerint, quamdiu ibi fuerint & per triduum post Recessum eorundem interdictum generaliter obseruetur quas ciuitates & loca canonica monicione premissa prima secunda & tercia ne tale quid fiat & si factum fuerit quod absit auctoritate Dei & sancte matris Ecclesie ecclesiastico supponimus interdicto. & nichilominus predicti malefactores nominatim nec non omnes ad hoc dantes auxilium & consilium publice vel occulte per totam nostram dyocesin Roskildensem singulis diebus dominicis & festiuis pulsatis campanis & candelis accensis in singulis ecclesiis excommunicati publicentur donec apostolico conspectui super hoc se presentent Et pro excessu huiusmodi Dyocesano Episcopo & Ecclesie cui presbiter vel clericus ipse seruiebat per ipsos fuerit integre satisfactum ac beneficium absolucionis meruerint optinere. In cuius statuti per nos editi & facti euidenciam presens scriptum sigilli nostri & sigilli capituli nostri Roskildensis appensione fecimus communiri. Actum & datum Roskildis Anno domini Millesimo trescentesimo xxx sexto. quinto Idus mensis septembris.

De

Decreta qvædam Arhusiensia, qvæ Ulricus Stykke, Episcopus, cum consensu Capituli anno 1443 constituit, approbataqve sunt à coeteris per id tempus viventibus Episcopis.

In Nomine Domini, Amen. Nos Ulricus Dei & Apostolicæ sedis gratia, Episcopus Arusiensis ecclesiæ ejusdem regimen ut bene meriti possideamus, eis Curis solicitamur continuis & juxta creditæ nobis dispensationis officium, Subditorum commodum, in qvorum prosperitate jugi qvestum nobis ex alto concessum fuerit, solicitudinis studio intendamus; qvia dum eorum excutimus onera, dum schandala removemus, nos in ipsorum pace & qviete qviescimus & fovemur. Proinde vestigiis prædecessorum nostrorum, qvorum Statuta habere volumus rigorosa, inhærere cupientes infra scriptos articulos per totam nostram diœcesin inviolabiliter & perenniter observandos ex consilio & consensu nostri dilecti capituli statuimus in his scriptis:

1.

Primo ut omnes Clerici jejuni tempestive intrent Synodum suppuliciis (superpelliceis) induti, nec abinde recedant ante datam Benedictionem sub poena trium marcharum.

2.

De Clericis & Laicis.

Item, causæ Clericorum contra Laicos, & Laicorum contra Clericos audientur, & canonice terminentur, aut in crastinum, si necesse fuerit, suspendantur, juridice terminandæ.

3.

De Decimis.

Item de Decimis, videlicet de terra arabili, de qvo non datur donativum Episcopale, decimabitur decima pars annonæ, & ista pars dividatur in tres portiones æqvales, Episcopo, Ecclesiæ & Plebano æqvaliter assignandas; sed de portione episcopali qvilibet sacerdos in sua parochia rurali Præposito vel officiali curiæ Arhusiensis annuatim faciat rationem. Similiter & de alio donativo Episcopali ratio fiat, ut supra. Item decimabitur de omnibus frugibus animalibusqve, piscaturis & aliis consvetis, unde omnes decimas mellis plebanis, decimas vero lini Ecclesiæ adjudicamus.

4.

De Decimis.

Item de Decimis vivis & primo de plena portione videlicet fuld Leeg decimabitur decima pars. Item de dimidia portione videlicet half Leeg decimabitur demidietas qvintæ partis qvod vero non extendit se ad plenam portionem videlicet fuld Leeg vel dimidiam portionem half Leeg stabit æstimationem videlicet Wurd, & de-

& decima pars rei æstimatæ cedat Ecclesiæ & plebano. Item restantes cum decimis ultra festum omnium Sanctorum, solvant eas cum poenis trium marcarum.

5.

De Decimantibus.

Item plebani in majoribus anni solennitatibus sub poena suspensionis ab officiis injuste decimantes excommunicent.

6.

De benedictionibus nubentium.

Primo nubentes primo die Solennitatum habeant duas candelas continentes, duas marcas ceræ ad bustaqve cuilibet candelæ imponentur XII Denarii usualis monetæ minorum. Sed secunda die habeat Sponsa introducenda unam candelam unius marcæ ceræ cum XII denariis illi candelæ impositis usualis monetæ minoris.

7.

De introductione mulieris.

Primo introducenda offerat candelam unam unius marcæ ceræ ad missam cum XII denariis usualis monetæ minoris illi Candelæ impositis, & ista mulier sic introducta offerat tria Rauneſt, qvodlibet illorum ad valorem unius alibi (albi) vel qvantum sibi decentius placuerit prout suæ facultati convenerit & honori. Item cuilibet parochianorum ter in anno, videlicet die S. Laurentii, omnium Sanctorum & Parascheves, dabit 3 Rauneſt in panibus & cibariis.

8.

De Mariebyrd.

Item de Mariebyrd, qvæ per Parochianos collecta dividatur in duas portiones, qvarum prima cedet plebano, & ſecunda portio inter pauperes & miniſtros Eccleſiæ dividatur.

9.

De Tutoribus Eccleſiæ.

Item qvilibet plebanus ſollicitet & admoneat Tutores Eccleſiæ, qvod provideant altaribus in competentibus veſtimentis & aliis ornamentis debitis & reqviſitis, qvorum negligentias corrigat Viſitator ſeu Ordinarius. Item perſona ſive vicarius Eccleſiæ ſit tertius Tutor ejusdem, ut eo melius provideatur eccleſiæ in ſuis ædificiis & competentibus ornamentis. Item Tutores Eccleſiæ ſint duo Laici, qvia debita ejusdem intra annum plenarie extorqveant; de illis & aliis viſitanti rationem congruam reddituri, ſub poena trium marcarum, cum qvidem de anno in annum (viſitentur) invitentur. Item Tutores eccleſiæ Cæmiterium circumqvaqve bene circumſeptum cuſtodiant, ne animalibus irrationabilibus patebit ingreſſus, ſub poena trium marcarum. Item Tutores Eccleſiæ nec admittant Carpentarios nec plumbi tectores nec emant aliqva notabilia, nec Eccleſiæ novas imagines emant, aut antiqvas reformari faciant absqve conſenſu Epiſcopi & Viſitantis ſub poena trium marcarum.

10.

10.

De Miniſtris Eccleſiarum.

Qvolibet Sabbato pro feſtis & vigiliis & præcipuis feſtis terræ miniſtri Eccleſiarum pulſant majorem campanam ad aliqvantulum ſpatium circa horam veſperarum, & pulſatione facta, trina vice faciant pulſationem brevem in honorem beatæ Mariæ Virginis. Idem obſervandum eſt in ſingulis dedicationibus ſub poena trium marcarum, & Tutores prævideant Campanis in cordis ſub poena trium marcarum.

11.

De Veſte Miniſtrorum.

Item Miniſtri mundent Eccleſias, & ſint induti ſuperpelliciis ſub miſſarum ſolemniis ſub poena trium marcarum.

12.

De rebus profanis in eccleſiis.

Nullus ſine licentia Epiſcopi habeat res profanas vel expenſas in Eccleſiis, niſi tempore manifeſtæ hoſtilitatis, & ſi hujusmodi res inibi inventæ fuerint per viſitantem, trina monitione præmiſſa, confiſcentur fiſco Epiſcopali.

13.

De agris Eccleſiæ.

Qvilibet Sacerdos ſit contentus in agris ſuis ad Curiam ſuam ſpectantibus, & ſi terra Eccleſiæ indiguerit, & illam habere voluerit,

luerit,

luerit, & tunc tantum de illis terris dabit, qvantum alter Rusticus, nisi aliqvis in odium Sacerdotis ultra solitum dare voluerit de eisdem, qvare tunc Sacerdos qvod moderatum fuerit, solvat Ecclesiæ de eisdem secundum Episcopi moderationem.

14.
De Inqvilinis Ecclesiarum.

Omnes inhabitantes Curias seu Colonias ad fabricam Ecclesiæ spectantes, solvant Ecclesiæ reditus annonales, vel idem qvod loco pensionis solvere consveverint, minores vero reditus & servitia cedant plebano.

15.
De Vorkorn.

Qvilibet dans pensiones annonales iij mod. hordei dabit ad Vorkorn. Qvi vero non dat pensiones annonales ij modias hordei, Sed indest-Folk, qvod half Mandskab dicitur, unum modium hordei.

Qvam qvidem annonam dictam Vorkorn solis plebanis solvendam adjudicamus, ita tamen ut ecclesiis provideant in candelis consvetis secundum exigentiam, annona sublevante.

16.
De Laicis contra Ecclesiam & ejus Personas insurgentibus.

Item qvod nullus laicorum, cujuscunqve statvs exstiterit, sive Capitaneus seu Pro-Consul, aut cujuscunqve alterius potestatis,

Statutum

Statutum vel conventiculum publicum vel privatum faciant contra libertates Ecclesiasticas, de decimis, legatis vel aliis juribus Episcopo, prælatis, Canonicis Ecclesiasticis non solvendis juxta jura Canonica de Decimis, oblationibus & aliis consvetudinibus laudabilibus hactenus observata, & ne aliqvis prædictorum Laicorum vel ipsis substitutorum cujuscunqve gradus seu conditionis exstiterit, qvemqve Clericum pro aliqvo crimine vel causa ad forum seculare vel placitum vel coram judicibus secularibus qvibuscunqve audeat citare seu evocare, vel pro qvocunqve Crimine seu causa eos Clericos in dicto foro seculari seu placito seu coram Judicibus antedictis, per qvoscunqve veridicos vel neffningos seu denominationes aut leges vel testes legales, sive testimonia faciant condemnari, sed hujusmodi Clericorum causas seu qverimonias ad Episcopum & capitulum primo remittant audiendas alias tam conqverentes super Clericis in hujusmodi causis coram supradictis Judicibus laicis, vel foro seculari, qvam ipsos Judices sit cognoscendum de hujus causis in foro suo sive qvi statuta fecerint, ut præmittitur, pronunciamus sententiam Canonicis incidisse, à qva non nisi per summum Pontificem absolvi poterint, & sic excommunicatos eos & majori anathemate ligatos Christi nomine invocato declaramus & denunciamus.

17.
De violentia (in Clerum) Cleri.

Item si aliqvis potens vel violentus apud monasteria, hospitalia seu Clericos vel Ecclesiæ vel eorum inqvilinos vel familias con-

tra eorum voluntatem hospitatus fuerit, seu cibaria aut bona vel res eorum rapuerit sive domus vel horrea fregerit vel inqvilinorum aliqvem vel familiæ verberaverit, vel alios injuriose tractaverit, vel eorum pecora receperit, sive aliqvam violentiam fecerit, Statim ille, cui facta fuerit talis injuria sive violentia, accedat ad Præpositum illius Herred, Qvi qvidem Præpositus, dum de hoc constiterit, manifeste convocet omnes Presbyteros & Clericos illius Herret, tam regulares qvam seculares & de aliis Herret, si opus fuerit, qvi Sacerdotes & Clerici, sive congregatio statim ad illam ecclesiam, in cujus parochia facta fuerit talis injuria vel violentia, accedant induti sibi sacris vestibus, missam de Sancto Spiritu per unum illorum cum Collecta Ecclesiæ. Domine pia &c. ac hostium nostrorum qvi de superbia &c. faciant solenniter celebrari ac decantari; lecto vero Evangelico hi omnes cum candelis accensis & demum in terram projectis & exstinctis ipsum violentum cum seqvacibus nominatim excommunicent, & solenniter denuncient excommunicatos.

18.
De Dedicatione.

Item qvilibet plebanus in Dedicatione & patrocinio cum solenni pulsu campanarum cantari faciant tres missas, primam de Sancto Clemente, secundam de beata Virgine, tertiam de Dedicatione in die Dedicationis, vel de Patrono in die patrocinii cum sermone vulgari ad populum & accendi faciant duodecim Candelas in parietibus Ecclesiæ ipso die suæ dedicationis, qvæ qvidem candelæ fiant de expensis Ecclesiæ. Item nullus Prælatus secularis

laris vel regularis, nec aliqvis alius, decimas ad Fabricam Eccleſiæ ſpectantes ſibi vendicabit ſecundum Concilium Viſitantis.

19.

De Bonis Eccleſiæ immobilibus.

Bona Eccleſiarum immobilia diligenter conſcribantur in libro viſitantis, per eum caute cuſtodienda, ſic etiam in libro miſſali, & de iſtis bonis Tutores Eccleſiæ ſemel in Anno narrationem faciant in placito, qvum major concurſus populi affuerit, ne tradantur oblivioni, ſub poena trium marcarum.

20.

De Tutoribus Eccleſiarum.

Antiqvi Tutores jurare debent, cum deponunt, qvod veram rationem & computum fecerint, alias punientur in tribus marcis.

21.

De Præpoſitis.

Item Viſitator ſit contentus qvinqve *** ctionibus, qvi debita eccleſiæ diligenter inveſtigata ſemel omni anno conſcribat, cui pro ſuo labore unus ſolidus ſolvatur de qvalibet marca taxationum cum uno agro de Eccleſia refundatur.

Item Ciſta Eccleſiæ, in qva Sacramenta & ornamenta reponi debent bene clauſa cuſtodiatur, ne furtum fiat ſive ſacrilegium, & qvod mulieres nullo modo accedant ad eandem; cujus etiam clavis Cuſtodiæ tradetur diligenti.

22.

De Officiis Plebanorum.

Item qvolibet die Dominico Evangelium exponatur, & oretur pro pace & ſtatu Regni Regis & Reginæ, ac etiam pro Statu ac ſalute Domini Epiſcopi Arhuſienſis.

23.

De legendis in Eccleſia.

Et tunc indulgentiæ inſinuantur, ac ſolemnia & feſta illius hebdomadæ populo intimentur.

24.

De Tabulis Eccleſiarum.

Tabulæ Eccleſiarum videlicet Sancti Clementis Cathedralis & parochialis, qvalibet die oblationis portantur, pecuniam vero in tabula parochialis Eccleſiæ collectam ſervent Tutores ejusdem pro uſu Eccleſiæ; Sed pecunia in Tabula Sancti Clementis collecta, per aliqvem fidelem de parochia ad Synodum deportata Tutori ejusdem Eccleſiæ Cathedralis asſignetur.

25.

De diebus oblationum.

Dies vero oblationum ſunt: paſchatis, Aſcenſionis Domini, pentecoſtes, Corporis Chriſti, nativitatis Sancti Johannis Baptiſtæ, Viſitationis b. Virginis, aſſumptionis ejusdem, nativitatis Sancti Michaelis, omnium Sanctorum, Commemorationis Mariæ,

riæ, conceptionis beatæ virginis, natalis Domini, Circumciſionis ejusdem, Epiphaniæ, purificationis beatæ virginis, cinerum, annunciationis beatæ virginis, Patroni & dedicationis, in his diebus tenetur qvilibet parochianorum offerre.

26.

De plebanorum monitione ſuper reliqviis.

Qvilibet Plebanus qvolibet anno intimet ſuis parochianis, ut in die reliqviarum Eccleſiam Cathedralem viſitent pro indulgentiis obtinendis.

27.

Qvales in cœmiterio & templo debeant eſſe mores.

Item plebani freqventer injungant ſuis Subditis ut in cœmiteriis & eccleſiis honeſtos & devotos ſe habeant, ac Sacramentis & divinis officiis honorem & reverentiam impendant, & præcipue in elevationem Corporis Chriſti genua flectant, & elevatis manibus illud adorent, legentes Symbolum Apoſtolorum videlicet *credo.*

28.

De Interdictis & Excommunicatis.

Item plebanus non tenentes ſilentium in eccleſiis interdicat. Item non credatur interdictis vel excommunicatis niſi oſtendant litteras ſuæ abſolutionis, aut aliud evidens teſtimonium.

29.

De Patrinis.

Item qvilibet plebanus freqventer moneat Parentes & Patrinos parvulorum, ut *Pater noſter*, *ave Maria*, *credo*, ad minus ſcire tenentur ex debito, anteqvam ad Conciliationem accedant ſuper qvibus plebanorum Conſcientiis oneramus.

30.

De Matrimoniis celebrandis.

Item nullus plebanus matrimonium ſolenniter & niſi tribus dominicis diebus continuis in ambone illud publico proclamaverit; ſcilicet ut qvi legitimum impedimentum ſciverint, hoc interim proponant, qvod ſi apparuerit, ſtatim plebanus contractum matrimonium interdicat, donec ab Epiſcopo vel ejus officiali generali aliud habuerit in mandatis.

31.

De Servitio Inqvilinorum.

Item omnes Inqvilini & Coloni Eccleſiarum & Clericorum, tam regularium qvam ſecularium, ſervient Dominis, qvibus ipſæ Eccleſiæ vel bona per ipſos in habitura attinent vel Epiſcopis, & nullis aliis, absqve obtenta Epiſcopi ſpeciali licencia ſub poena excommunicationis latæ ſive & bonorum ſuorum confiſcationum.

32.

Qvod non celebrent coram excommunicatis.

Item caverint Sacerdotes, ne coram interdictis vel excommunicatis celebrent, & qvod ipsos excommunicatos evitent, & ad hoc hos suos parochianos moneant & inducant. Qvorum etiam excommunicatorum nomina palam Synodantibus publicentur, & per qvemlibet plebanum scripta reserventur.

33.

Hic excommunicati nominentur & denuncientur ad solos Clericos.

Hic excommunicati nominentur nuncientur & denuncientur. Item ad solos Clericos, primo ut omnes Clerici continenter vivant sub poena canonis, corde tamen diligenter perpendant, qvod occulti concubitores sunt suspensi, qvod ad se, sed Notorii Concubitores sunt suspensi, qvod se & qvo alios ipso jure, liceat Ecclesia tolerat.

34.

De habitu Clericorum.

Item ut omnes Clerici mores reforment in melius, ac vestes, Coronas & tonsuras habeant competentes.

35.

De foro Clericorum.

Item non faciant forum cum Laicis super missis dicendis & Psalteriis legendis vel aliis Sacramentis.

36.

36.

De Babtismo.

Babtismus reverenter celebretur cum debita diſtrictione, in qvibus tota virtus conſiſtit, ut forma verborum diligenter ſervetur, qvæſito Nomine pueri, dicat Sacerdos: N. Ego baptizo te in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. amen. trina converſatione, idem doceant Laicos in materna lingva tempore necesſitatis, ut ſub eadem forma verborum baptizent, & inqvirant diligenter Sacerdotis, a Laico, qvis in necesſitate babtizavit, qvid dixit, & qvid fecit, &, ſi convenerit, Laicum debito modo babtizaſſe, approbent factum, ſi autem in dubio, tunc Sacerdos baptizet puerum ſic dicendo: N. Si es baptizatus non te baptizo, ſed ſi non es baptizatus, tum ego baptizo te in nomine Patris & Filii & Spiritus, amen.

37.

De Curatis & eorum officio.

Item Sacerdotes non utantur antiqvo crismate ultra diem Cænæ, ſed ſtatim per ſe vel per alium presbyterum novum afferant ſub poena trium marcharum.

38.

De Euchariſtia.

Item non fiat elevatio hoſtiæ anteqvam totaliter ſic dictum: hoc eſt enim corpus meum; nec fiat elevatio, anteqvam totaliter dictum ſit: hic eſt ejus Calix, usqve ad hoc: qvotiescunqve feceritis &c.

39.

De Babtismorum ufu.

Item Fontes Babtismi fub cæna claufi cuftodiantur propter fortilegia. Item Sacerdos freqventer admoneant populum ad confirmationem puerorum poft baptismum, & fi confirmandus adultus fuerit, prius confiteatur, & poftea confirmatur ab Epifcopo.

40.

Veftes & Vafa facra.

Item Linteamina & pallia altaris ac indumenta fæpe abluantur ad Reverentiam & præfentiam Salvatoris noftri & totius Curiæ cœleftis, qvi præfens eft celebrationi miffarum. Item calices, ampullæ vini & aqvæ, Crismatis & olei fancti mundæ cuftodiantur propter furtum & facrilegium.

41.

De Eucharistia ægrotis deferenda.

Item Sacerdos cum magna reverentia deferat corpus Chrifti infirmis in pyxide competente & oleum fanctum ad laternam antecedente & campana dicendo feptem Pfalmos poenitentiales cum litania in eundo & qvindecim gradus fcilicet: Pfalmus ad Dominum cum tribulares &c. in redeundo, moneantqve populum, ut ubicunqve viderint corpus Chrifti deferri, caput demittant, flexis genubus junctisqve manibus devote & humiliter illud adorent.

42.
De vino Euchariſtiæ.

Item nullus celebret cum vino corrupto & oblata indiſpoſita, & qvod duæ partes divino (de vino) in calice ad minus.

43.
De loco Conſecrationis.

Item nulli ſacerdotes ſeculares ſeu regulares celebrent in locis profanis privatis ſeu in Eccleſiis non conſecratis, aut in altari non conſecrato ſine noſtra ſpeciali licentia ſub pœna excommunicationis.

44.
De cantu miſſarum.

Item Sacerdotes diſtincte legant & cantent & maxime in canone nec celebrent, anteqvam canonicas matutinas & primam dixerint.

45.
De ſigillo.

Item qvilibet Sacerdos ſigillum habeat ſub poena trium marcharum.

46.
Manſvetudo Sacerdotum.

Item Sacerdotes ſuos parochianos ſibi odibiles non faciant, ſed eos debent fraterna dilectione inſtruere & fovere.

47.

De Veſtibus Sacerdotum.

Item Sacerdotes, qvi confesſionem audiunt, ſint induti ſuprapelliciis & etiam qvando infirmos viſitent ſaltem in domo.

48.

De pactione ſupra redditibus.

Item nullus Sacerdos conventionem faciat cum aliqvo ſuo parochiano de certa ſumma pro redditibus, qvos de eo habeat annuatim.

49.

De libris emendatis.

Item corrigat libros & præcipuè Canonem.

50.

De conſecrato pane & vino.

Item habeat pura vaſa ſtannea ad vinum ac mundas pyxides pro oblatis, item diligenter advertant, ne de conſecratione hoſtiis diu ſervatis fiat horror ex putredine, ſed in omni menſe ad minus ſemel ſumptis antiqvis novæ conſecrentur, & in pyxide reverenter reſerventur.

51.

Miſſa non iteranda.

Item nullus in die præſumat bis miſſam celebrare, niſi in magna necesſitate, & ſic non ſumat lotionem in priori.

52.

Qvomodo confessio audiatur.

Ad audiendum confessiones eligant sibi Sacerdotes locum, ubi ab hominibus videri possint, & non in locis secretis, aut extra Ecclesiam, nisi in necessitate aut infirmitate; Sacerdosqve (superpelliceo) Superpellicitio & Stola tunc indutus habeat vultum humilem & oculos ad terram defixos, nec respiciat faciem confitentis, specialiter mulieris, sed patientes audiat, qvod confitens dixerit, & ei pro posse suo svadeat, ut integre confiteatur, aliter enim dicat, non valere, & diligenter inqvirat in peccata inusitata, nisi à longe per aliqvas circumstantias, ita tamen, qvod qvi talia fecerint, habeant Scientiam confitendi, & qvi talia non fecerint, non habeant occasionem peccandi, nec inqvirat personarum nomina, cum qvibus peccaverint confitentes, sed circumstantias tamen & qvalitates; Et si confitens indicaverit aliqvem sibi compeccantem, tunc confessor arguet eum, ut secretum illud teneat, sicut confitentis peccatum.

53.

De reticenda Confessione.

Item nullus ira vel odio vel etiam metu mortis audeat revelare confessionem signo vel verbo, specialiter vel generaliter, ut dicendo: Ego scio, qvalis est, & si revelaverit, absqve misericordia debeat degradari.

54.

54.

Qvoties confitendum.

Item moneat parochianos ſuos, ut ad minus bis in anno confesſiones faciant.

55.

Caſus reſervati.

Item prohibemus Sacerdotibus, ne abſolvant aliqvos à Caſibus ſpecialiter ſuperiori reſervatis, niſi in articulo mortis, & tunc recipiant ab eis cautionem ſufficientem. Hi autem ſunt caſus: excommunicati publicè majori excommunicatione, blasphemi, Sacrilegi, Commutatio Votorum, oppresſio puerorum, homicidia, falſa teſtimonia, falſitás litterarum ſupplicarum, publici perjurii, inceſtus, corruptores monialium, vitium contra naturam, ſacrilegium, Violationes Eccleſiarum, injecta violentia in Clericos, incendiarii, inſciſſores librorum eccleſiarum, adulterium, Defloratores Virginum.

Caſus Epiſcopales in his verſibus continentur:
Qvi facit inceſtum, deflorans, aut homicida,
Sacrilegus, patris Percuſſor vel Zodomita,
Transgreſſor voti, perjurus, ſortilegusqve
Vel mentita fides, faciens incendia, prolis
Oppreſſor, vel blasphemus, hæreticus Adulter
Cum bruto coiens, Judæa ſive pagana,
Conjugis in mortem machinans, Sacramento abutens.
Pontificem qverens ſemper devotus adibis.

Et alii caſus enormes, qvi de Conſvetudine generali vel ſpeciali ſuperiori reſervantur.

56.

De reſtituendo.

Item caveant ſibi Sacerdotes, ne pro furto, rapinâ vel uſura ſive fraude aliqvas injungant pecunias eleemoſynarum vel miſſarum aut hujusmodi, niſi prius reddiderint ablata, vel pretium eorum; qvia non demittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Item alienum parochianorum nullus ad Confesſionem recipiat, qvia ipſum non poteſt ſolvere & ligare.

57.

De diſcrimine mortalium & venialium.

Item Sacerdotes diligenter advertant inter peccata mortalia & venalia, & ſecundum qvantitatem ac qvalitatem Perſonæ, & Contritionem pœnitentis ſive confitentis, pœnitentiam injungant ſanis, ſed infirmis innoteſcant, qvod ſi convaluerint, ipſam pœnitentiam adimplebunt, nec aliqvis ad Communionem admittatur, niſi prius contrito corde confitetur, & ſecundum claves eccleſiæ abſolvatur.

58.

Forma abſolutionis.

Forma autem abſolutionis eſt ita: poſtqvam pœnitentiam injunxerit, dicat Sacerdos, miſereatur tui &c. & indulgentiam &c. & tunc dicat: a vinculo excommunicationis, ſi qvo ligatus, &

ex

ex participatione cum excommunicatis vel excommunicato abſolvo te, reſtituo te Sacramentis Eccleſiæ, Deus te abſolvat, & ego ex autoritate ipſius te abſolvo ab ipſis peccatis & reſtituo te unitati Sanctæ Matris Eccleſiæ in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. amen.

59.

Volens abſtinere à mortali peccato.

Item nullus abſolvatur, niſi voluerit & propoſuerit à mortalibus peccatis abſtinere.

60.

Caſus Epiſcopales.

Item omnibus presbyteris noſtræ diœceſeos in occultis caſibus epiſcopalibus generaliter concedimus poteſtatem.

61.

Qvæſtores indulgentiarum.

Item Presbyteri non admittant qveſtores ſine litteris noſtris, & caveant de inordinatis indulgentiis nec pronuncientur, qvia per eas principalis Satisfactio enervatur.

62.

De ſecundis Nuptiis.

Item caveant Sacerdotes, ut non benedicant ſecundis nuptiis ſub poena amisſionis officii & beneficii.

63.

63.
De Ebrietate.

Item caveant de ebrietatibus, qvæ fomes est omnium vitiorum sed magis libris & sermonibus se occupent, ne Diabolus eos aliqvoties inveniat otiosos.

64.
De Testamentis.

Item Sacerdotes Episcoporum & Ecclesiam Cathedralem cum decentibus muneribus honorandos in suis non negligent testamentis.

65.
Liber manualis.

Item singuli Sacerdotes librum habeant manualem bene correctum, ubi contineantur officia Catechismi, baptismi, benedictiones nubentium & aliorum ac etiam orationes extremæ unctionis, qvæ cum magna reverentia fiat. Omnes enim à XIII annis ad hoc moneantur Sacramentum tempore infirmitatis, qvod in qvalibet magna infirmitate potest iterari, nisi terra vel civitas vel villa fuerit interdicta.

66.
De interdicto.

Item, hæc servanda sunt tempore interdicti, qvod qvidem interdictum non est nocivum obedientibus subditis nec pœnale

qvoad

qvoad animas, sed magnum meritorium, superbis autem & inobedientibus est monitorium ad debitam satisfactionem. Primo qvod Januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, missa & horæ canonicæ dicantur voce submissa, ut a stantibus extra-ecclesiam audiri non possint. Secundo Campanæ non pulsentur dupliciter, sed cum una parva campana signum horarum non prohibetur posse fieri, ut Canonici & Clerici ad horas submisse dicendas conveniant, qvibus etiam cantate tunc manualia largientur, sed in Ecclesiis conventualibus bini & bini horas dicant submissa voce: In Ecclesiis vero ruralibus seu parochialibus Sacerdos semel in septimana missam celebrare potest in ecclesia januis clausis, præsente Ministro propter Eucharistiam conficiendam, qvæ decendentibus non negetur. Tertio, qvod omnes possint convenire apud Ecclesiam pro prædicationibus audiendis, & qvi culpabiles non sunt, intrare possunt ad orandum. Qvarto, qvod Sacerdotibus, durante interdicto, debentur omnes oblationibus decimæ & alii proventus Ecclesiastici, qvia cum sine culpa sunt, non eis debita subtrahantur, licet manifesto celebrare non possint, qvia nemo privetur jure suo sine culpa sui. Qvinto, qvod si terra fuerit interdicta propter Delictum Domini vel Rectoris, tunc Cives qvi culpabiles non sunt, extra ipsam licite possunt interesse divinis, nisi & ipsi fuerint interdicti propter Dominum in iis puniendum. Sexto qvod Crisma in die Cœnæ potest confici secundum morem ecclesiæ consvetum. Septimo qvod baptismus fieri potest, sed extrema unctio negetur. Octavo, qvod Confirmatio fieri potest per Episcopum. Nono, qvod Sani ad pœnitentiam admittantur,

niſi fuerint excommunicati, qvi non admitti debeant, niſi in mortis articulo. Decimo, qvod euchariſtia morientibus etiam culpabilibus, ſi digne pænituerint, & ſatisfecerint, nec non ſanis; qvi cruce ſignati, ſeu ad bellum ituri ſunt, debent miniſtrari. Undecimo qvod ſepultura omnibus denegetur, niſi Clericis non culpabilibus ſervantibus interdictum, cum ſine ſolennitate cum ſilentio poterint ſepeliri. Duodecimo, qvod non licet fieri introductio mulierum poſt partum ad ſolennitatem. Decimo tertio, qvod non habeat locum relaxatio ad cautelam in interdicto generaliter lato in locum vel in terram. Decimo qvarto, qvod durante interdicto licet qvater in anno ſolenniter celebrare, ſcilicet in feſtivitatibus natalis Domini, paſchæ, pentecoſtes, & aſſumptionis beatæ Mariæ Virginis, pulſatis campanis, januis apertis, excommunicatis excluſis, ſed interdictis admisſis, ſic tum qvod illi, propter qvorum exceſſum interdictum hujusmodi eſt prolatum, altari nullatenus appropinqvant. Decimo qvinto, qvod aqvæ ſecretæ debent benedici. Decimo ſextò, qvod de Sacramento matrimoniali, & aliis tempore interdicti obſervandis & omittendis relinqvitur arbitrio judicis hoc ponentis, qvia cum certa pœna in Canonibus non exprimitur, & tunc arbitrio judicis relinqvitur, & poteſt ſententia interdicti ad voluntatem judicis determinari, puta ut interdicat miſſas cum cantu, vel Veſperas vel Sepulturam vel hujusmodi, poteſt etiam Judex excipere & ſuſcipere, qvos vult & qvando vult, puta, qvando Dominus Terræ ibi fuerit & hujusmodi &c.

67.

67.

De mendicantibus.

Item confratres mendicantes non assumant corpora defunctorum tempore interdicti aut excommunicatos, interdictos aut manifestos, usurarios, item moneant & indicent occulte ad juste decimandum & ad solvendum plebanis omnia jura parochialia; Item caveant, qvod non admittant interdictos seu excommunicatos ad divina, nec violent interdictum & alias Cassationes. Item nullum ad sepulturas in claustrum eorum recipiant, nisi coram discretis apud eos elegerint sepeliri, nec aliqvem per litteras Confraternitatis, aut per alium modum subtilitatis ad hoc inducant publice vel occulte. Item satisfaciant plebanis parochialibus de qvartis funeralibus sine fraude & dolo, sine omni additione & communicatione legati & eleemosynarum. Item non administrant Sacramenta Ecclesiæ videlicet Eucharistiæ, baptismi, matrimonii & extremæ unctionis sine obtenta licentia parochialium Sacerdotum. Item ut inducant sibi confitentes ad restitutionem injuste oblatorum, qvod ipsorum fratrum conscientiis relinqvendum est, prout coram Deo voluerint respondere, & non absolvant qvenqvam in Casibus non concessis. Item in petendis Eleemosynis se honestos habeant, & apud Presbyteros & alios bonos hospitentur, & Presbyteri eos benigne & favorabiliter colligent & populum ad eleemosynam & pietatem pro dictis fratribus debent admonere. Item ipsi fratres sacerdotibus parochialibus in suis solennitatibus cedant nec præjudicium faciant in missis suis & sermonibus, &

dicto ſacerdotes ſupra dictis fratribus idem facere concorditer teneantur. Nullus dictorum fratrum liceat audire confesſiones, niſi prius per prælatos ſuos diœceſano præſentatus & admiſſus, nec tunc abſolvat, niſi in caſibus, curato Sacerdoti debitis & concesſis. Item eos, qvi moriuntur inteſtati, & ſine perceptione ſacramentorum, aut qvi aliqvo ſubitaneæ mortis eventu præventi fuerint ad eorum ſepulturam non aſſumant.

68.

Clericorum Confesſio.

Item omnes Clerici & præcipue Sacerdotes freqventer & integraliter debeant confiteri, ut Creatorem ſuum eo jucundiori conſcientia posſint confiteri & tractare.

69.

De pueris inventis.

Item Puer inventus, ſi de ſuo baptismo dubitatur, baptizetur dicendo: non te baptizo &c. Item nullus in Coemiterio ſepeliretur, niſi baptizatus.

70.

De mulieribus parturientibus & puerperis.

Item mulieres mortuæ in partu, de qvo morte notabiliter conſtiterit, Si infans credatur vivere, ſcindantur, & caveant qvibus modis poteſt, ne infans excidatur, & qvod os mortuæ per lignum aliqvod teneatur apertum, donec illud fuerit factum, & tales pueri & infantes infirmi baptizentur tribus guttis æqvæ

aſperſis

aspersis super capita eorum, habita ad hoc debita forma verborum. Item Sacerdotes sæpe moneant mulieres imprægnatas, ut confiteantur & communicent ante partum, ut dum tempus partus institerit, sint præparatæ Sacramentis ecclesiæ ad vitam vel mortem, qvia non est ita honestum qvod Presbyter eos infirmas visitat licet tum hoc facere teneatur. Item mulier cujus puer non fuerit baptizatus, introducatur cum Candela præcedente non accensa. Item mulier ante purificationem mortua introducatur cum feretro candela præcedente non accensa.

71.
De negligentia in missa.

Item si per negligentiam venerit ut peracta consecratione Corporis Christi, nec vinum nec aqva reperiatur in Calice, statim infundi debet utrumqve & Sacerdos iterabit Consecrationem ab illo loco: Simili modo postqvam &c. usqve ad finem. Ita tamen, qvod dimittat illas duas Cruces, qvas fieri singulariter super hostiam consveverunt; similiter fiat, si aqva inveniatur sola in calice sine vino, sed si inveniatur solum vinum sine aqva, non fit iteratio, qvia vinum reputatur pro Sacramento. Item si qvid de sangvine Domini stillaverit super corporale vel pallam altaris vel super casulam vel albam, pars illa abscindatur, & in loco reliqviarum conservetur, prius tamen extrahatur Sacramentum, qvanto diligentius poterit & sumatur, si vero super aliqvod vestimentum non sacrum, prius extrahatur Sacramentum, ut præmittitur, & pars illa abscissa comburatur, & Cinis in Sacrario reponatur; si vero super terram, lignum vel lapidem inciderit,

ciderit, radendus eſt locus iſte, & pulvis in ſacro loco reponendus. Porro ſi in ipſum ſangvinem aranea vel muſca ceciderit, vel aliqvid tale qvod ſine vomitu aut mortis periculo ſumi non poteſt perfunditur & lavetur, qvanto poteſt cautius in calice, & hanc ablutionem ſumat, ſed muſca ſive aranea ſuper patinam cremetur; Sed ſi timeatur infectio veneni, aut aliqvid ſimile ineſſe Calice, ob qvod non posſit ſine periculo vel vomitu ſumi, reponatur honorabiliter inter Reliqvias in parvo vaſe mundo cum Superſcriptione, qvod ſit Sanqvis Domini noſtri Jeſu Chriſti. Item ſi de Corpore Chriſti aliqvid ſuper pallam altaris ceciderit vel aliud veſtimentum, non (incidatur) inſcidatur, ſed vino abluatur, & à miniſtro ſumatur, ſi autem ſuper lapidem, lignum aut terram ceciderit, radendus eſt locus iſte, & qvod raſum fuerit in Sacrario reponatur, ſpecie tamen Sacramenti, ſi qvæ ibi viſa fuerit, honorabiliter prius ſumpta. Item ſi corpus Domini datum infirmo ab eo rejiciatur, ſacerdos prout diligentius poterit, illud accipiet, & ſi integrum ſumere non poteſt, pro eo qvod alterius ore projectum eſt, præſens contritum in calice ſumatur cum vino. Item, ſi forſitan ſangvine vel Sanie vel alia infirmi immunditie adeo ſit reſperſum, qvod timeatur periculum vel vomitus ſi ſumeret, ſiat ſicut prius dictum eſt.

72.

Cathedraticum.

Item præpoſiti rurales fideliter exigant Cathedraticum & ſubſidium Epiſcopi, & de hoc officiali generali plenariam faciant, & id anteqvam de civitate receſſerint, rationem.

73.

73.
De Documentis beneficiorum.

Item omnes Clerici beneficiati provideant sibi super legitimis Documentis beneficiorum suorum sub poena amisfionis eorundem.

74.
De fugiendis alienæ ecclesiæ officiis.

Item nullus Sacerdos sive regularis sive secularis intromittat se de ecclesiis nostræ diœceseos, absqve nostro sive veri plebani licentia sub poena excommunicationis.

Hæc sunt Festa.

Circumcisio Domini, Epiphania ejusdem, Conversio Sancti Pauli. Purificatio Beatæ Mariæ Virginis. Sanctorum Ansgarii & Blasii. Cathedra Sancti Petri. Sancti Mathiæ Apostoli cinerum usqve ad meridiem. Sancti Gregorii Papæ. Annunciatio beatæ Mariæ Virginis. Parascheves. Sancti Ambrosii Confessoris. Vigiliæ pro lacticinio ad unum prandium. Philippi & Jacobi, Inventio S. Crucis. Dies Ascensionis Domini. Vigilia Pentecostes. Vigilia Corporis Christi. Sanctorum reliqviarum. S. Wilhelm Abbatis. Botulphi abbatis. Nativitatis S. Johannis Baptistæ. Canuti Ducis & Martyris. Petri & Pauli Apostolorum. Vigilia Visitationis S. Mariæ. Canuti Regis, Ketilli Confessoris. Margarethæ Virginis. Mariæ Magdalenæ. Birgittæ Jacobi Apostoli. Vigilia Olavi Regis, ad vincula

vincula Petri; Laurentii Martyris. Vigilia Aſſumptionis beatæ Mariæ Virginis. Vigilia Bartholomei Apoſtoli. Vigilia Auguſtini Epiſcopi. Nativitatis S. Mariæ. Exaltationis S. Crucis, Matthæi Apoſtoli. Vigilia Mauritii & Sociorum ejus. Michaelis Archangeli, Jeronimi Presbyteri. Lucæ Evangeliſtæ. S. Severini Epiſcopi. Apoſtolorum Simonis & Judæ. Vigilia Theorgari. Omnium Sanctorum. Vigilia commemorationis animarum usqve ad meridiem. Villehadi Confeſſoris. Martini Epiſcopi. Clementis, Catharinæ Virginis. Andreæ Apoſtoli. Vigilia Nicolai Epiſcopi. Conceptionis Mariæ Virginis. Sanctæ Annæ Martyris Mariæ. Thomæ Apoſtoli. Vigilia Nativitatis Domini. Vigilia Stephani. S. Johannis Apoſtoli. Innocentium. Thomæ Archiepiſcopi.

75.
De caſibus papalibus.
Caſus Papales ſunt:

Ad Papam feriens clerum, falſarius, urens Eccleſiam, Symon, audens celebrare ligatus, juſſu Prælati nolens exire ligatus, Sacraqve vi rapiens, interfectosqve Parentum.

76.
De Forma tempore interdicti ſervænda.

Nota formam, qvæ ſervari debet tempore interdicti: Nota in interdicto generali tria generalia ad Interdictos & Laicos. Primum euim qvod inter dictum non eſt nocivum Subditis nec pœnale qvoad animam obedientibus, ſed ſuperbis & inobedienti-

bus

bus indictivum ad Satisfactionem debitam, subditis & Clericis, si servaverint, magnum meritorium. Secundum est, qvod interdictum generale ab aliis sententiis interdicti & excommunicationis differt, qvia istud infertur subditis non propter culpam, ideo non ligat animas; Alià sententia est propter culpas, & ideo sciendum est, qvod in interdicto generali omnes possunt intrare ecclesias, orare; prædicationes audire, & omnibus diebus solennibus, qvi dicuntur officiales post prædicationem cantent Kyrielayson aliis non — in extremis datur corpus Christi decedentibus, qvia sine eorum culpa est interdictis ante & excommunicatis per ordinarium non qvia propter eorum culpas. Tertium est, qvod Sacerdotibus durante interdicto debentur omnes oblationes decimæ & proventus ecclesiastici, qvia & sicut laici sic & Clerici sunt sine culpa & Sacerdotes, & ideo non debent eis subtrahi debita, licet celebrare non possint.

77.

De Sacramentis in speciali.

De Sacramentis in speciali: Primo de Babtismate, qvod licite fieri possit, nunc ut prius & publice poenitentes ad Ecclesiam Cathedralem conveniant, nunc ut prius, & ibidem introducantur sine Solennitate & cantu. Item in die Cinerum dentur Cineres, post aliqvalem prædicationem ne nimis terreantur, qvi sunt sine culpa. Item extrema unctio nullis fiat, tantum orationes omnes tam super infirmum in Domo, qvam super mortuos in Ecclesia sine solennitate & Cantu leguntur. Item corpora defunctorum aqva benedicta aspergantur, & Ecclesia deinde

durante interdicto in terra non conſecrata ſepeliantur per Sacerdotes ſine ſuperpellicio & Stola. Item ordinationes clericorum fiunt nullo modo. Item matrimonium contrahi poteſt, ſi qvoad ſolennitatem Eccleſiæ ſic ſervabitur qvod ad (oſtium) hoſtium eccleſiæ contrahentes veniant more ſolito, Sacerdos ſine ſuperpellicio & ſtola de conſangvinitate & affinitate eos inqviret & deſponſet, ut prius, & orationes leget ſuper eos extra hoſtium & ita eos in Eccleſiam ſine Candelis introducat. Item mulieres poſt partum ad eccleſiam veniant & ad Candelam introducantur, ſine ſolennitate, & aſpergantur aqva benedicta, oblationes, fiant, ut prius. Item Sacerdos ſemel in ſeptimana vel pluries miſſam celebret in eccleſiis januis clauſis cum ſolo Miniſtro. Item notandum eſt, qvod durante interdicto licet qvater in anno celebrare, ſcilicet natalit. Domini. Paſce. pentecoſtes, Aſſumptionis beatæ Virginis, priores veſpere cum matutinis & miſſa cum Solennitate priſtina dicantur, & omnibus Corpus Chriſti detur, excluſis nihilominus interdictis & excommunicatis per ordinarium. Item in Vigilia Paſce & Pentecoſtes conſecratio fontis cum Candela ſine ſolennitate & cantu fiat, & ignis conſecratur, ut prius, ſine ſolennitate. Item Sacerdos ſuos parochianos moneat, ut durante interdicto non eò minus veniant ad Eccleſiam orationes ſuas dicendo & eisdem parochianis feſta jejunia evangelica & alia omnibus diebus dominicis in pulpitis prædicando & exponendo. Item in omnibus feſtis beatæ Virginis & aliis, qvando Parochiani offerre tenentur, dicat Sacerdos, qvæ ſunt dicenda, tam de Evangelio qvam de aliis, & qvod iſtud interdictum non eſt iis nocivum, ſed meritorium, qvia

ſine

ſine eorum Culpa eſt & ad hoc, qvod augeatur. Devotis audientium habent Sacerdotes autoritatem concedendi indulgentias decem dierum, & ad adipiſcendam indulgentiam ſupradictam qvilibet dicat qvinqve Pater noſter & toties Ave Maria, ut interdictum eo celerius relaxetur. Hæc forma eſt de conſvetudine Lundenſis Eccleſiæ.

Profesſio facta Ripis anno Domini.

1443 ipſo die Circumciſionis Domini in Coronatione illuſtrisſimi Principis Domini Chriſtophori, Daciæ, Sveciæ, Norvegiæ, Slavorum Gothorumqve Regis, Comitis Palatini, Ducis Bavariæ.

Epiſcopi Ripenſis Eſcilli Synodalia. ibid. p. 647.

Qvo in Synodo qvadam præſidenti conſtitutum inter alia, ut Sacerdotes coram plebe diebus feſtis Evangelium explicarent; ut Sacerdotes non abſolverent eos, qvi ſpoliaverunt Naufragos, niſi poſtqvam reddiderant ea, qvæ deſpoliarant; ut Sacerdotes nulli Sacramentum præberent, niſi conſecratum, idoliqve cultum eſſe aliter facere; Sicut hic Epiſcopus & cæteri qvi partes fuere Synodi Doctrinam transſubſtantiationis non videantur probaſſe.

Synodalia Petri Lyche &c. ibid. p. 648. 649.

Petrus Lyche, qvi poſtea factus Archiepiſcopus Lundenſis, præfuit Conſilio Helſinburgenſi, ubi decretum inter alia, de rebus matrimonialibus ſolius Epiſcopi eſſe judicium;

 Sacer-

Sacerdotes non licere qvenqvam a ſua parochia alienum ad abſolutionem admittere & euchariſtiam, aut qvenqvam alienum clericum ad ſermones ſacros ſuo in templo habendos adhibere; Decimas eſſe qvoqve de apibus dandas & halece; Si æger ita & infirmus eſt ore accepta nutrimenta retinere non posſit, Sacramentum ei eſſe duntaxat monſtrandum, dicendumqve ſimul: crede & manducaſti; Sacerdotes in publicis malis & cladibus non exſpectato Epiſcopi monitu debere ſua ſponte plebem ad pœnitentiam hortari precesqve.

Petro Lychio ſuccesſit Chriſtiernus.

3tius ſive Chriſtiernus Hemmingii, cujus tempore Rex Chriſtophorus Bavarus litem de decimis inter Nobilitatem & Epiſcopos ita decidit, ut plebs nihil impediente vetere & contraria conſvetudine decimam non autem qvindecimam, modo decimarent partem.

Huic Chriſtiano ſuccesſit Henrichus.

Stangebergius, qvi non niſi probe litteratos voluit eſſe Canonicos, neminem in eorum admittens numerum, niſi qvi antea aliqvot in Academia exegiſſet annos.

Idem etiam hæc inter alia ſanxit decreta, ut Sacerdotes feſtis in majoribus explicarent Evangelia; ut habitarent dubitarent penes templa ſuarum parochiarum; ut qvater in anno plebem monerent celebrare feſta; ut Sarculas conjectores aliosqve ejusmodi divinos, item Calumniatores & pœnitentiam agere nolentes qvater excommunicarent qvotannis.

Statuta

Statuta Synodalia & provincialia reverendi in Chriſto patris domini Egerdi Epiſcopi Sleswicenſis nec non ſacri palacii apoſtolici cauſarum auditoris. Anno Domini MCCCCXCVII.

In nomine Domini. Amen.

Ut in clero & eccleſiaſticis perſonis noſtrarum civitatum & dioceſis honeſtas bene vivendi ac norma morum laudabilium incremento ſalutari refloreat, & ut inter eos & eis Subjectos materia diſcordiarum ſopiatur. ac curitas foveatur. infra ſcripta ac eis adjunctas declarationes. licet pro majori parte jus commune manifeſte in ſe contineant. tamen ut ſimplices hujusmodi in promtu habeant, temporibus noſtris obſervari firmiter mandamus.

§. Celebrans excludat excommunicatos.

§. Primo volumus & diſtricte precipimus qvod Sacerdos anteqvam in eccleſia divina celebret. excludat interdictos & excommunicatos nominatim. qvos notarios ſcit. & anteqvam exierint. divina non præſumat celebrare. ſciturus. qvod excommunicatus reqviſitus nolens eccleſiam exire divina Impediens. Incidit in aliam excommunicationem. a qva non abſolvitur niſi per ſedem apoſtolicam.

§. Excommunicatus non Sepelietur in Cimiterio.

§. Qvod ſacerdos pro defunctis notorie & nominatim interdictis & excommunicatis non debeat miſſam celebrare aut pſalteria legere ſolenniter. nec ipſum defunctum in Cimiterio Sepelire. niſi de licentia ſpeciali ad hoc poteſtatem habentis prius fuerit abſolutus. Qvia predictus ſepeliens eſt excommunicatus ipſo iure. a qva non abſolvitur. niſi per ſedem apoſtolicam.

§. Poſt occaſum ſolis non viſitet cum Sacramento.

§. Sacerdos parrochialis nullum infirmum poſt occaſum ſolis viſitet cum ſacramento. niſi mortis imminente articulo. & tunc ad minus duo vel tres ipſum ſacerdotem cum Sacramento honorifice deducant & reducant.

§. Sacramenta ſint ſerata.

§. Mandamus ut ſacramenta evchariſtie. videlicet ſacramentum criſma & baptiſteria in loco honeſto ſint & tute recluſa ſub firmis ſeris. & qvod in ſacris conſtituti ſolum ad huiusmodi ſacramentam ac reliqvias claves cuſtodiant. Qvodqve etiam altarium & eccleſiarum ornamenta munda & nitida conſerventur. non qvidem per feminas. ſed per altarium miniſtros in ſacris conſtitutos. qvotiens opus fuerit. juxta Canonicas ſanctiones abluantur.

§. Fiat

§. Fiat executio mandatorum prelatorum.

§. Unus qvisqve rector vel vicerector faciat debitum executionem mandatorum ſuorum prelatorum & mandata executa. qvæ ex officio prelati emittuntur. remittere teneatur illi. a qvo emanarunt. Et qvando qvoniam aliqvis interdictus aut excommunicatus nunciari mandatur, iſte ſemper in divinis ac aliis vitari debet. donec de ejus legitima abſolutione conſtiterit. nam excommunicatum aut interdictum ad divinum officium vel eccleſiaſtica ſacramenta admittenti. eſt de iure interdictus ingreſſus eccleſie. in qvo interdicto ſi celebret. eſt irregularis ſuper qva irregularitate ſolus papa habet diſpenſare.

§. Confiteri proprio ſuo ſacerdoti ſemel in anno.

§. Infraſcriptum articulum mandamus omni anno ad minus ſemel publice coram populi multitudine exponi vulgariter. videlicet qvod omnes utriusqve Sexus homines. poſtqvam ad annos diſcretionis pervenerint ad minus ſemel in anno in qvadrageſima ante paſca debeant ſuo proprio ſacerdoti omnia peccata ſua confiteri. & in paſca recipere corporis dominici ſacramentum. Contrarium vero facientes arceantur ab ingreſſu eccleſie. & ſic absqve Confesſione decedentes ab hoc ſeculo. in cimiterio nullo modo tumulentur. ſed in loco prophano.

§. Ta-

§. Tabernam clericus non teneat aut visitet.

§. Volumus. ne qvisqvam clericus tabernam in domo sua teneat. aut tabernas publicas nisi in itinere constitutus freqventet. nec ad commensuratos haustus sicuti qvorundam est abusus bibat. vel alium seriose excitet. ad huiusmodi modum bibendi. sub pena arbitraria. simili pene (poenæ) subiaceat. qvi in publico ebrius inventus fuerit.

§. De tractatulo Religio munda.

§. Mandamus ut qvilibet rector divinorum habeat tractatulum qvi incipit Religio munda. & eum populo de ambone diligenter exponet & prædicet publice.

§. De sacramento evcharistiæ.

§. Sacramentum evcharistie non servetur in monstrancia. nec portetur ad altare. v. per circuitum. exceptis festo & septimana corporis Christi. ubi tamen specialis devotio hoc exposcit. tolleratur portari in majoribus festivitatibus. videlicet offertorialibus tantum. cum decentia. solemnitate & devotionibus dibitis. & sub cortina. & alias non. sub pena arbitraria contravenientibus imponenda.

§. Non faciant clerici pacta de missis.

§. Caveant sacerdotes. tam religiosi qvam seculares facere pacta de missis. vigilijs. aut phalterijs legendis. qvantum simoniace pravi-

pravitatis vicium evitare voluerint. videlicet dicendo. Volo legere tot miſſas aut ſpalteria pro tanta pecunia.

§. Operas locare clerici poſſunt.

§. Sacerdotes qvibus ratione beneficiorum non eſt ſufficienter proviſum. poſſunt ut habeant unde decenter vivant operas ſuas locare. iuxta iuris communis diſpoſitionem.

§. Loca pro osſibus mortuorum.

§. Rectores & vicerectores diligenter ſollicitent iuratos & parrochianos ſuos ut iuxta eccleſias & capellas ſuas. apta preparentur loca pro osſibus mortuorum. qvia piè creditur multos ex huiusmodi mortuis eſſe in æterna gloria.

§. Claves ad truncos eccleſiarum habeant presbiteri & tutores.

§. Ne bona eccleſiarum inutiliter disſi pentur mandamus: ut rectores & vicerectores unacum iuratis habeant claves ad truncos & ciſtas eccleſiarum. Et ne aliqva negligentia committatur per cuſtodes. Mandamus omnes cuſtodes recipi de licentia & conſenſu rectoris & iuratorum. alias non. nec eos abiiciendos fore per alteram partem. ſine cauſa rationabili. & cauſa disciſſa fuerit prout de iure per ordinarium.

§. Tempore primiciarum ptesbyteri non chorisent nec invitentur ultra XXX persone.

§. Mandamus etiam ut in celebratione primarum missarum in Sacris constituti. non chorisent. nisi alias fuerit permissum. non invitentur plures ad prandium qvam triginta due personæ. & sint in uno prandio contenti. Admittitur tamen qvod in cena proximiores habeant consangvineos. & affines. & illos qvi in prandio ministraverunt. salvo qvod in mensa presbiterorum aliqva de sacra scriptura legatur lectio sub pena arbitraria.

§. Confesſiones non audiantur in camera.

§. Ut Confesſiones non audiantur in Cameris. aut in locis occultis. sed tantum in locis consecratis congruis & honestis. infirmitatis casu excepto. in contrarium facientes penam arbitrariam decernimus promulgandam.

§. Clerici tempore divinorum cum religione decenti incedant.

§. Statuimus ut beneficiati aut altariste in choro aut ecclesijs. in qvibus beneficiati sunt. aut altaria habent tempore divinorum inutilia non fabulentur neqve de loco ad locum vagentur. Sed decenter devote & distincte intendant divinis. cum birvetis & Supplicijs. nec propter privatas orationes alios impediant. aut a cantu divinorum cessent.

§. In cathedrali Sleswicensi & Haderslevensi ecclesiis in habitibus suis iuxta ipsarum ecclesiarum consvetudines & Statuta incedant.

§. Ple-

§. Plebani ſuis vicariis & Vicarij ſuis plebanis in eorum eccleſijs debent eſſe in oneribus ſerviles.

§. Ad exſtirpandum diſſentiones & diſcordias qve aliqvando ſuborte ſunt inter rectores eccleſiarum ex una. ac in eisdem eccleſijs perpetuos vicarios officiantes & elemoſinarios partibus ex altera. Statuimus qvod omnes & ſinguli perpetui vicarij officiantes & elemoſinary teneantur eſſe in divinis cum religione. ac iuxta ordinationem debitam & conſvetam rectoris. fundationibus beneficiorum ſuorum ſemper ſalvis. miſſas ac alia divina officia obſervare. & in Sacramentis miniſtrandis. ac verbo Dei. eosdem rectores iuxta poſſe iuvare teneantur. cum modeſtia reqviſiti. prefatis vicariis officiantibus & elemoſinarys diſtricte precipientes. ne ſuis rectoribus in gubernatione curæ animarum preiudiciales eſſe preſumant. Sed honorem commodum & utilitatem eorum fideliter promoveant.

§. De oblationibus altarium.

§. Super oblationibus ad altaria. ac votivis. ſeruentur cuiuslibet prepoſiture approbate conſvetudines. & beneficiorum fundationes confirmate. Qvibus conſvetudine & fundatione non exiſtentibus. Qvicqvid ipſis vicariis officiantibus & elemoſinarys ad altare offertur. rectoribus totaliter preſentarunt. ſed votivas ſe retinebunt.

§. De promotione vicariorum.

§. Rectoribus vero prædictis diſtricte mandamus. ut promoveant ſuos vicarios officiantes & elemoſinarios. ac eis in iuribus ſuis preiudiciales non exiſtant, ſed cum graciarum actione recipiant in divinis eorum adjutorium. qvotiens necesſitas reqvirit.

§. Prelati ſuas iurisdictiones viſitant.

§. Prelatis eccleſie noſtre ac perſonatus in ea habentibus, mandamus ut non legittime impediti eccleſias & capellas iurisdictionum ſuarum perſonaliter. Impediti vero per canonicum noſtre Sleswicenſis vel Haderſlevenſis eccleſiarum. aut alium discretum & bene expertum presbyterum ſinodent & viſitent. ac debitum ſuorum officiorum faciant. qvia hactenus. eccleſiæ gravia damna pertulerunt. ex eo qvod alioqvin aliqvando per minus expertos ſunt ſinodate & viſitate.

§. Clerici debitam tonsuram deferant.

§. Inſuper ad reformandum mores eccleſiaſtici ſtatus. Statuimus & ordinamus qvod presbyteri. diaconi & ſubdiaconi. de cœtero debitam tonsuram deferant clericalem. atqve crines ſic tonſos habeant qvod auribus patentibus incedant. ita qvod ſtatus & gradus cuiuslibet eorum discerni commode posſint & valeant. & qvod veſtes deferant competenter longas. a latere clauſas. decentes & honeſtas. nec etiam in brevibus veſtibus miſſas celebrent. ſub pena arbitraria in pios uſus convertenda.

§. Qvis

§. Qvis poteſt legare ecclefie ſua bona.

§. Ad tollendum ambiguitatem qvorumdam heſitantium. an ille qvi non habet heredes conſangvineos posſit in ſua ultima voluntate. bona ipſius dare pijs locis. aut pauperibus Chriſti. Declaramus per preſentes de iure unicuiqve tale licitum fore. qvia non decesſit ſine herede, qvi Chriſtum heredem reliqvit.

§. Teſtamenta condere.

§. Perſone ſpirituales teſtamenta ſua. ſive ultimas voluntates ſuas diſponant in preſentia notarij & teſtium. cum alias copia notarii commode haberi posſit: aut ad minus duorum fide dignorum teſtium in ſcriptis. qvi teſtes omnino ſint extranei. & alii (ab) ad ipſis teſtamentarijs. Alioqvin ſi ſecus contingat. & teſtamentarii fuerint annotati pro teſtibus. prout ſæpius contigiſſe formidamus. ſuſpecta redduntur. Et executores ultimarum voluntatum ſimilibus modo & cautela qvibus ſupra. ſtatim poſt mortem defunctorum fideliter conſcribant. aut conſcribi faciant. omnia & ſingula bona. in qvibuscunqve locis & rebus conſiſtentia. per ipſos teſtatores relicta. ac ipſorum diſpoſitioni credita & commiſſa. ac ipſorum bonorum relictorum. ſit fideliter conſcriptum inventarium. infra menſem. a die obitus teſtatorum proxime computandum. una cum editioni teſtamenti premiſſa Nobis aut noſtro officiali approprient & preſentent. Ac teſtamenta ipſa & ultimas voluntates huiusmodi approbare petant approbationemqve teſtamentorum & ultimarum voluntatum huiusmodi

prediĉtas. in Scriptis ritè obtineant & procurent. Teſtamenta aliter faĉta nullius ſint efficaciæ. Et intro mittentes ſe de bonis defunĉtorum ante eorum deſcriptionem. & teſtamenti obtentam approbationem ut premittitur. incident penas iuris. & ultra hoc arbitrariè noverint ſe puniendos. Qvodqve etiam teſtamentarii infra lapſum unius anni curent iuxta iuris diſpoſitionem nobis facere rationem de fideli faĉta teſtamentorum executione. ſe ſeqve ab ulteriori impetitione eiusdem occaſione abſolvi procurent.

§. Clerici non faciant paĉta de misſis.

§. Si inter privatas perſonas paĉta fuerint faĉta qvod presbyteri ad certum tempus curam animarum exerceant. vicarias elemoſynas vel altaria ſev eis deſerviant. ſemper intelligi debet. ſi conſenſus habentis poteſtatem intervenerit. & talis conditio in paĉtis exprimi debet. alias paĉta ſuper premisſis faĉta aut facienda. ex eo qvod haĉtenus ex huiusmodi paĉtis privatorum plurima ſuborta ſunt ſcandala. decernimus nulla & irrita ac nullius exiſtere firmitatis. nec de huiusmodi animarum curis. eccleſijs vel capellis regendis vel exercendis, vicarijs elemoſinis vel altaribus officiandis. presbiteri nullo modo intromittere ſe præſumant. niſi auĉthoritate debita poteſtatem habentis legittime inſtituti. cum Solemnitate debita ad eccleſiam vel curam prediĉtas. iuxta deſuper conceſſarum literarum continentiam & tenorem fuerint introduĉti. & populo regendo publice recommisſi. ac alias legitimam commisſionem. cura animarum & acceſſu altaris. in ſcriptis a nobis aut noſtro officiali petitis & obtentis. contrarium facientes tam presbyteri ut violentos ſacrile-

gos

gos & ovium Chriſti deceptores. qvam & laici arbitrarie ſe noverint puniendos. Omnibus & Singulis dominis rectoribus & vicerectoribus divinorum mandantes qvantum in ſuis eccleſijs & capellis parrochialibus. niſi noſtris aut officialis noſtri recommendaticys literis reqviſiti aliqvos presbyteros ad officiandum aut altaribus deſerviendum admiſſos non recipiant vel aſſumant. Etiam qvantumcunqve eis notos. ſive in dioceſi aut extra eam ordinatos ſub pœna arbitraria confacientibus infligenda.

§. De clamdeſtino matrimonio.

§. Cum clandeſtina matrimonia tam iura qvam publica honeſtas deteſtentur omnibus rectoribus ac vicerectoribus mandamus, ut aliqvibus diebus feſtivis. parrochianis ſuis. publice mandent. ne clandeſtinum matrimonium contrahant. nec in nocte. aut ebrietate. ſed publice in facie eccleſie coram fide dignis. Mandamus etiam laicis ubi presbyteri haberi poſſunt ne ipſi contrahentes copulant. qvia ſepe ex eorum copulationibus errores exortæ ſunt. Matrimonium vero dictum clamdeſtinum qvando contra interdictum eccleſie contrahitur aut fide dignis caret teſtibus. aut ſolemnitatibus eccleſiaſticis qve iuxta morem patrie intervenire ſunt conſvete. nec talibus in ſacris conſtituti debent intereſſe. Poſſunt tamen ſic contrahentes poſtea publice in facie eccleſie contrahere.

§. Epi-

§. Epiſcopus habet decidere cauſas matrimoniales.

§. Qvodqve in cauſis matrimonialibus nullus preterqvam nos aut cui eas duxerimus committendas. preſumat ſe ingerere prout in Statutis provincialibus dinoſcitur fore cautum.

§. De miraculis pronunciandis.

§. Sub pena excommunicationis mandamus. ne hic in dioceſi pronuncientur miracula fieri. in genere aut in ſpecie. niſi examinata fuerint. & apoſtolica ſev ordinaria auctoritate approbata.

§. Indulgentie non publicentur niſi auctoritate ordinaria.

§. Sub eadem pena mandamus ne indulgentie a pena & culpa aut remisſione omnium peccatorum. ratione viſitationis certorum locorum populo pronuncientur. niſi auctoritate ordinaria ſint approbate & admiſſe iuxta conſtitutionem pape clementis.

§. De ſortilegiis &c.

§. Sortilegia auguria incantationes fieri aut his fidem adhiberi ſub excommunicationis pena prohibemus. Mandantes rectoribus & vicerectoribus. ut populo publice intiment huiusmodi ſacrilegos. per ſtatuta provincialia excommunicationis ſimoniam incidere. & eosdem excommunicatos. in maioribus feſtivitatibus publice coram populo denuncient.

§. Clerici

§. Clerici legant horas iuxta ordinarium.

§. Statuimus insuper. ut iuxta canonicas sanctiones. & ordinem nostre ecclesie. consvetum in diocesi Sleswicensi divinum officium nocturnum & diurnum iuxta ordinarium in publico & privato per ecclesiasticas personas. cum diligentia iuxta bonam Conscientiam observetur. ob hoc qvilibet rector & Vicerector habeat observandum unacum statutis Sinodalibus & provincialibus. prout in sinodo pronunciantur sub pena arbitraria.

§. De decimis terragiis.

§. Item qvia in Solutione decimarum terragii ac proventuum & iurium nostrorum. Nos & capitulum nostrum usqve in presens damnosas non solum solutiones eorundem prorogationes. verum etiam qvod dolenter ferimus. deo & hominibus exosas perpessi sumus diminutiones. Statuimus & ordinamus. ut non solum singulis qvatuor precipuis solemnitatibus anni. prout de iure & consvetudine inolevit. Verum etiam totiens qvotiens pro ** cinia aut alias templorum dedicationes. & populorum conventiones fieri contingat, per divinorum rectores & Vicerectores. bene decimantibus remuneraciones & benedictiones promisse. Male qvoqve decimantibus maledictiones comminate vulgari exhortatione. circa finem Sermonum proponantur. ut qvamlibet decimam gerbam persolvant. Contra facientes Simoniam excommunicationis per Statuta provincialia latam. posse incidere comminando.

§. Absentes a Sinodo.

§. Absentes a Sinodo qvi interesse tenentur. monemus & citamus peremtorie. ut infra mensem continuum. a die presenti connumerando coram nobis aut officiali nostro compareant Swavestede. sue absentie rationabiles causas ostensuri sub pœna suspensionis a divinis.

§. Cathedraticum.

§. Mandamus etiam illis qvi nobis Cathedraticum. petitionem. terragium. decimas. aut alia iura episcopalia tenentur solvere. ut sub pena simonie suspensionis a divinis non recedant ab hac civitate. nisi solutione previa aut voluntate nostra desuper habita. Alioqvin procedetur usqve ad dictam simoniam suspensionis. in valvis ecclesie Swavestede contra eosdem.

§. Presbyteri se presentant episcopo ante recessum a Sinodo.

§. Sub eisdem penis volumus & mandamus. ut divinorum rectores & vicerectores. celebratis eorum prandus. in propriis eorum personis. sese nobis in Curia nostra episcopali Sleswicensi presentent. Nos certos reddentes an opus habeant nostri pontificii exercitu in consecrando. reconciliando. confirmando: aut alias visitando in finem & effectum. ut & nos desuper maturius deliberare possumus. Et ut ipsi de & super nostro huiusmodi adventa. commodosius providere posſint & valeant.

§. Pre-

§. Presentes in Sinodo honeste vivant.

§. Ex qvo Sinodorum episcopalium celebratio. a Sanctis patribus instituta dinoscitur. ut in eis excessus corrigantur & mores reformentur. Mandamus in virtute sancte obedientie. ut ecclesiastice persone. ad sinodum nostram episcopalem venientes. mores officio & Statui suis congruentes ostendant. Ebrietates Schurrilitates. clamores. & alios inepte leticie. qvi ex ebrietate & gula seqvuntur devitent. ac misse sancti Spiritus cum qva Sinodus ipsa inchoatur. decenter devote & sobrie cum religione intersint. sub pena arbitraria in contrafacientes infligenda.

§. De nuncio Sancti petri.

§. Nuncium sancti petri cum reliqvijs. cum ipsum ad vos venire contigerit digne promotum. & vos specialiter recommendatum habeatis. ita tamen qvod non habeat vota commutare. nec catenas relaxare aut commutare. aut in casibus Sedi apostolice vel nobis reservatis qvenqvam absolvere. nisi hoc specialiter ei fuerit in suis litteris concessum.

§. De reformatis fratribus.

§. Non minori etiam affectione. fratres reformatos nostre diocesis recommendamus vobis. Sincerius hortantes & affectuosissime desiderantes. ut cum eorum fratres litteris priorum aut gardianorum eorundem Suffultis ad vos venerint benivole recipiatis. favorabiliter tractetis. & apud vestros parrochianos. qvantum in vobis fuerit promoveatis.

N 2 §. Qve-

§. Qveſtuarii non admittentur.

§. Nullus rector ſev vicerector debet admittere qveſtuarios ſine licentia Speciali ad hoc poteſtatem habentis. & circa eos ſervetur Statutum provinciale. & ius commune. per hoc tamen perſonæ privatæ. pauperes mendicare non prohibentur.

§. Religioſi non faciant qveſtum.

§. Volumus etiam propterea & mandamus ut nullus religioſorum qveſtum ſive petitionem faciet. in hac dioceſi in aliqvibus civitate. opido & parrochia, ultra lapſum medij menſis. a primo die ſui ingreſſus computando. ſuam continuam moram figat. ſed ad ſuum clauſtrum ſe transferat. deo ſerviendo. nec aliqvas literas fraternitatum. ſine ſui Superioris Specialibus auctoritate & decreto concedere preſumat. ſub ſpecie ſui avari qveſtus promovendi. & in eventum qvo talium aliqvis alicubi altra tempus predictum moram peregerit ulteriorem qvamdiu ibidem poſtea repertus fuerit ceſſetur a divinis.

§. Religioſi non admittantur ad celebrandum.

§. Item ſtatuimus & ordinamus. ut rectores parrochialium eccleſiarum religioſos qvorumcunqve ordinum ſine noſtra aut officialis noſtri expreſſa licentia. in eorum Capellanos vel officiantes non recipiant. ſub pena arbitraria.

§. In

§. In portatili non celebretur.

§. Item qvia iuxta canonicas Sanctiones divina officia ſolum in locis deo dicatis & per Epiſcopum conſecratis debeant celebrari. prohibemus. ne de cetero aliqvis presbyterorum in portatili miſſam celebret. ſine noſtra licentia ſpeciali ſub pena arbitraria.

§. Nullus ſepeliatur in cimiterio execrato.

§. Item volumus ordinamus & mandamus. ut rectores parrochialium eccleſiarum. in eccleſijs & cimiteriis execratis neminem ſepelient. aqvam benedictam aſpergant. aut alia divina officia peragant. ſine noſtra aut officialis noſtri licentia ſpeciali ſub pena arbitraria.

§. De clericis vagabundis.

§. Volumus & diſtricte precipiendo mandamus. ut omnes & ſinguli clerici. & ſcolares vagabundi dioceſin peragrantes. & pro celebratione primarum ſuarum miſſarum. aut alias rationabiliter non admisſi mendicantes. aut alias in civitatibus & opidis demorati & ſcolaſticis exercitiis non intenti. ſed nocturnas vigilias. potationes & inſolentias. in tabernis exercentes. denuncientur. Cum elemoſinis & bonis eorum qveſtu conqviſitis. noſtris commiſſariis. in opidis vicinis deputatis. arcte & diligenti cuſtodie. per commiſſarios noſtros committendi. donec condignis ſatisfactionibus & penitentia reatum. & truſaticas illuſiones ſuas huiusmodi meruerint expiare.

§. De fructibus eccleſiarum.

§. Item ad obviandum periculoſis discordiis inter divinorum rectores & ceteros beneficiatos ex una. ac parrochianos partibus ex altera. ex eo Subortis qvod de proventibus beneficiorum dubii erant. Hortamur dominos prelatos eccleſie noſtre ac perſonatus in ea habentes. ut qvam primum poterunt diſponant deſcribi omnia iura & proventus eccleſiarum capellarum beneficiorum & elemoſinarum infra limites iurisdictionum cuiuslibet ipſorum exiſtentium. ad qve ſcripta valeat haberi recurſus pro ſopiendis discordijs futuris.

§. Prohibitio focariarum.

§. Propterea qvia ex paſtoralis noſtri debito officii nobis iniuncto invigilare tenemur. ut clerus nobis ſubiectus in morum honeſtate pre ceteris laicis emineat. ac ita vivat. decenterqve ſeſe habeat in omnibus ut divinum officium cum devota cordis ſinceritate. & conſcientie puritate adimplere. ut ex hoc divino officio. ſalvatori domino noſtro Jeſu Chriſto. & omnibus ſanctis eius reddatur laus placita. animeqve Chriſti fidelium in purgatorio exiſtentium. ſentiant ſeſe ex hoc refecte. ſalutemqve relevamen & incrementum valeant obtinere. Admonemus exhortamur & reqvirimus omnes & ſingulos clericos nobis ſubjectos. ut qvascumqve notorie & publicas focarias. & ſuſpectas mulieres. qve cohabitare ipſis. iuxta canonicas Sanctiones non poſſunt. a ſe dimittant & relaxant infra menſem. realiter & cum effectu. ſtatuentes & ordinantes. ut nullus clericorum de cetero

tales

tales mulieres ſuſpectas. & a iure prohibitas. in domo ſua aut extra illam. foveat detineat & * * * * *

§. Ratificatio indulgentiarum.

§. Indulgentias etiam per pie memorie prędeceſſorem noſtrum ad ea. Gratias agamus domino deo noſtro. Et verbum Caro factum eſt. qve dicuntur in miſſa. & antiphonam qve cantatur poſt miſſam Recordare. ſecundum conceſſas. cum ſimilibus indulgentijs per nos prius. adverſum Te ergo qvæſumus tuis famulis ſubveni. in matutinis Et antiphonam Alma redemptoris ante miſſam dicendos & decantandos approbamus & innovamus ſuper erogantes etiam ſimilibus pie memorie predeceſſoris noſtri indulgentiis. qvadraginta dierum indulgentias pro qvalibet vice.

§. Concesſio indulgentiarum preſentibus in ſinodo.

§. Inſuper dat omnibus presbyteris hic preſentibus. & abſentibus legittime impeditis. vere confesſis & contritis qvadraginta dierum indulgentias & facultatem ſe invicem abſolvendi. etiam in caſibus epiſcopalibus. exempto homicidio. puerorum oppresſione. excommunicatorum abſolutione. & votorum commutatione ɀc.

In nomine Sancte & individue (reliqva habentur apud Hvitfeldium pag. 714-719. & Pontopp. in Annal. Diplom. Eccl. Dan. Tom. II. p. 536. & in Statutis Provincialibus nuper impresſis pag. 1. exceptis Rubris qvæ heic afferuntur.)

§. De perſecutione Epiſcoporum.

§. De

§. De perſecutione prelatorum canonicorum & presbyterorum ꝛc.

§. Contra ſpoliantes eccleſiaſtia bona & redditus.

§. Clerici in ſacris conſtituti non debent iurisdictiones temporales exercere.

§. Nullus intromittat ſe de cauſis matrimonialibus niſi epiſcopus.

§. Excommunicati ſunt qvi privant eccleſias iuribus ſuis.

§. Excommunicati ſunt qvi violant cimiteria.

§. Excommunicati ſunt, qvi incendunt eccleſias.

§. Excommunicati ſunt clerici qvi celebrant coram prefatis excommunicatis. aut conſilium dantes.

§. Condentes ſtatuta contra libertates ipſo facto ſunt excommunicati.

§. Additiones.

§. Qvod fiat oratio pro principibus.

§. Fiat oratio pro regina margareta.

§. Qvod clerici abſtineant ſe a crapula ebrietate & ſuſpectis mulieribus, tabernam non viſitent nec arma deferant.

§. Clauſura monialium tenenda eſt.

§. Sacramenta cum diligentia ſervantur.

§. Epiſcopus non ordinat clericum aliene dioceſis.

§. Extranei presbyteri non admittantur ad celebrationem.

§. Nullus presbyter admittatur ad dioceſin ſine ordinarii litteris.

§. De Veſtibus foderatis.

§. De portatili.

§. Nullus

§. Nullus presbyter Sacramenta miniſtrat alieno parrochiano.

§. De homicidis.

§. De homicidio voluntario.

§. De decimis dandis.

§. De fornicatoribus.

§. De teſtamentis clericorum aliene dioceſis.

§. De fratribus mendicantibus & Sepulturis ibidem.

§. De fratribus mendicantibus.

§. Dè qveſtoribus.

§. Qvod religioſi non miniſtrant Sacramentalia.

§. De domibus pauperum.

§. Excommunicati ſunt omnes qvi perturbant pacem regni. libertates eccleſie infringunt & poſſesſiones eccleſiaſticas invadunt.

§. Excommunicati ſunt qvi ſe intrudunt ad beneficia per laicalem potentiam.

§. Incendiarii, eccleſiarum fractores excommunicati ſunt.

§. Excommunicati ſunt qvi crimina falſa alicui imponunt.

§. Excommunicati ſunt qvi diffidunt clericos.

§. Delinqventes in criminibus eccleſiaſticis & reconſiliati per eccleſiam non debent puniri ſeculariter.

§. Clerici non debent citari ad placita.

§. Orandum eſt pro temperie aeris.

§. Laici non debent exigere penas a clericis.

§. De tempore interdicti.

§. De feſto Sancte Anne.

§. Sinodus teneatur & Statuta publicentur.

Datum Havniæ Anno MCCCCXXV. feria qvinta poſt feſtum ſancti canuti regis & martyris. Glorioſo deo laus & graciarum actio in ſecula ſeculorum Amen.

§. Sinodalium ac provincialium ſtatutorum liber feliciter explicit impreſſusqve in imperiali civitate Lubicenſi per Stephanum arndes. Anno domini MCCCCXCVI.

Indulgentia de legendis horis canonicis ad intra.

§. Johannes dei & apoſtolice ſedis gracia Epiſcopus Aruſienſis. Magnus ottonienſis. nec non Albertus Lubicenſis. Eadem gracia eccleſiarum Epiſcopi omnibus preſentia viſuris & audituris Salutem in domino Sempiternam. Supplici inſtantia Reverendi in Chriſto patris domlni Nicolai epiſcopi Sleſzwicenſis. fratris noſtri affecti & permoti in finem & effectum. ut presbiteri. diaconi. ſubdiaconi ſuarum civitatum & dioceſium ad maiorem devotionem horas canonicas legendi & dicendi excitentur. & ob hoc easdem ex libris & non vage exterius legant & orent inducantur. Nos epiſcopi antefati in his gratum pium & plurimum acceptum deo & obſeqvium impendere credentes cum presbiteros & clerum ad freqventanda huiusmodi exercitia excitamus. De omnipotentis dei miſericordia beatorumqve petri & pauli principum apoſtolorum eius auctoritate meritis & intercesſionem in domino confiſi. omnibus & ſingulis presbyteris. diaconis. & Subdiaconis. civitatum & dioceſium predictarum. qvi horas eorum canonicas ad intra & ex libris diſtrincte & attente legerint.

& non

& non evagando oraverint. confesſi & contriti XL. dies indulgentiarum. de iniunctis eis penitentijs. Singuli nimirum pro ſingulis ipſis horis ſingulariter. ac pro qvalibet ipſarum in domino miſericorditer relaxamus. Datum Segheberge Anno domini MCCCCLXIX. die lune ſexta Novembr. ſub noſtro Sigillo preſentibus ſub appenſo.

Approbatio indulgentiarum.

§. Nicolaus dei gracia Epiſcopus Sleſzwicenſis. indulgentias trium antiſtitum huius litere approbamus. ac ratificamus. ac ſimiles iuxta tenorem huius literæ indulgentias confesſis & contritis. ut hic continetur orantibus. in dei nomine de iniunctis penitentiis in domino miſericorditer relaxamus. qve omnia ſcripta hec manus noſtre vera eſſe proteſtamur cum Sigilli appenſione.

Dictum reverendi in Chriſto patris domini Nicolai epiſcopi Sleſzwicenſis. viri qvam plurimum devoti.

§. Unde qvidam venerabilis Epiſcopus verbo veritatis dixit ſe habuiſſe in manibus ſuis bullam cuiusdam pape. in qva dedit omnibus primam. terciam ſextam. & nonam. de libro attente orantibus pro qvalibet horarum huiusmodi centum dies indulgentiarum. in qvo videtur deteſtari modum horas dicendi curſorie & ſine devotione & attentione debita.

Incipiunt Statuta Sinodalia.

Nos Johannes Dei gratia Archiepiſcopus Lundenſis, Svecie primas & Apoſtolice ſedis legatus, pro generali reformatione ſacerdotum parrochialium & aliorum noſtre dyoceſeos clericorum mandamus infra ſcriptos articulos ſub annotatis penis firmiter obſervari.

De Decimis.

Primo ut ſinguli parrochiales presbiteri in confesſionibus & predicationibus ad ſolvendum fideliter & ſine fraude omnes decimas ſcilicet noſtras Archiepiſcopales eccleſiaſticas & Sacerdotales, de omnibus & ſingulis ſeminibus animalibus & piſcaturis prout divinam ultionem evadere voluerint hortentur & inducant.

De vino & aliis.

Item qvilibet ſacerdos habeat vinum recens pro Sacrificio, & non acetoſum, reſervatum in vaſe mundo & decenti, & non in cornibus vel huiusmodi & oblatas mundas, nec non veſtimenta altarium, & precipue corporalia munda, & pullas altaris mundas & decenter ſuper altare poſitas. Qvotiens in predictis neglecti fuerint. multentur, pena trium marcarum.

De Evkariſtia & oleo ſancto.

Item qvod presbyteri parrochiarum habeant corpus dominicum & oleum ſanctum ſub debita clauſura propter ſortilegia & alia pericula imminentia ſub pena Canonis.

De

De Confesſione.

Item volumus & conſulimus qvod qvilibet ſacerdos parrochialis qvi Sacramentum evkariſtie tractare preſumpſerit, ad minus ſemel vel qvotiens opus fuerit in ebdomada, corde contritus & ore confeſſus vicino ſibi ſacerdoti ab eo penitentiam recipiat ſalutarem.

De mundicia veſtimentorum.

Item nullus ſacerdos preſumat accedere ad altare cum lutoſis occreis vel immundis calceis ſev Veſtibus madefactis. Qvotiens aliqvid iſtorum fecerit, mulctetur pena unius marce Skanienſis.

De Canone.

Item qvod nullus ſacerdos addat aliqvid ad verba Canonis nec diminuat de eisdem ſub pena irregularitatis.

De verbis Canonis.

Item certi presbyteri pronunciando Verba Canonis in conſecratione ſolent inſufflare vel movendo caput per modum crucis flatum emittere, qvod tanqvam erroneum & iuri devium omnino de cetero fieri prohibemus.

De præparatione Calicis.

Item nullus Sacerdos faciat miniſtrum ſuum infra Sacros non conſtitutum preparare calicem, ſed qvilibet per ſe hoc faciat ſub pena unius marce Skanienſis.

De renovatione Evkariſtie.

Item qvilibet presbiter parrochialis adminus ſemel in qvolibet menſe aut etiam pluries prout ſitus eccleſie exigit. ſacramentum Evchariſtie in pixide ſtudeat renovare, ſub pena trium marcarum, & diligenter precaveat ne ex vetuſtate partes conſumantur, vel vermes in pyxide inveniantur, qvi ſi ita inventi fuerint, partes taliter corroſe devotisſime ſumantur & tales vermes in pulveres redigantur, qvi in altari vel in ſacrario recondantur. Curatus ille vero per annum Suſpenſus & pena arbitraria puniendus.

De Viſitatione infirmorum.

Item qvilibet Sacerdos parrochialis per ſuum parrochianum legittime tempeſtive vocatus cum magna devotione, & ſine mora veniat, & parrochianum ſuum infirmum in confesſione & Sacramentorum adminiſtratione devote expediat. ſub pena privationis beneficii & officii. Item Sacerdos parrochialis viſitando infirmum cum Sacramento ſive evkariſtie ſive olei ſancti, tam exeundo qvam redeundo fabulationes in via non commiſceat, ſed ſeptem pſalmos, vigilias vel alias orationes cum devotione dicat & ſine lumine, ſuperpelliceo, & ſtola non incedat, nec comedat in via vel in domo infirmi, imo nec alibi rebus aliqvibus gerendis ſe intromittat, donec ſacramentum cum aſſociatione fidelium reverenter fuerit in eccleſia reſtitutum, ſub pena trium marcarum pro qvalibet vice. Qvando autem defertur extra villam in eqvo feratur, tantum cum ſtola devotione oratione & humili-

humilitate ut Supra. Item ſi occurrant generales nundine in die dominico vel feſtivo, ante finitam Summam miſſam in principali ecclefia ſub pena trium marcarum non mercetur.

De libris Ecclèſie.

Item mandamus qvod nullus presbyter utatur libris ecclefie in domo habitationis ſue, dimittendo eos per noctem ibi, & ſi aliqvi libri in domo ejus deſtructi perditi ſev combuſti fuerint, tunc is qvi huiusmodi libros extra Eccleſiam deportari fecerit ſolvat ecclefie eqvivalens pretium pro eisdem, & nobis tres marcas pro negligentia.

De reſidentia.

Item qvilibet ſacerdos parrochialis faciat reſidentiam perſonalem apud eccleſiam ſuam, legitimo ceſſante impedimento, ſub pena privationis eiusdem maxime ſi talis Eccleſia habuerit diſtantiam unius milliaris â civitate.

De menſalibus.

Item nullus curatus bona menſe ſue ſine conſenſu noſtro qvovis modo alienet vel in conductum aliis qvam ruſticis inhabitantibus dimittat ſub pena privationis ſui beneficii.

De bonis Eccleſiarum.

Item ne bona Eccleſie alienentur volumus & ordinamus, qvod qvilibet curatus omnia & Singula bona ſue ecclefie immobilia ſimiliter & bona menſe ſue ſacerdotali adjacentia in nota & regi-

ſtro

ſtro fideliter conſcribat ſub nominibus propriis ruſticorum eorundem.

De Viſitatione Cellarii.

Item annotet etiam & aſcribat ſi talia bona ſub noſtra diſpenſatione libera ſint vel ab aliis militibus aut militaribus, & qvo titulo occupata, qvas qvidem notam & regiſtrum cellario noſtro in computis Eccleſiarum noſtre dioceſis in proxima ejus viſitatione habere volumus integraliter asſignatas ſub pena trium marcarum Skanienſium.

De Regiſtratione decimarum Archiepiſcopalium.

Item hoc ſuperaddimus mandatum Speciale qvod qvilibet curatus ſev plebanus decimas noſtras Archiepiſcopales in ſimilibus nota & regiſtro eidem Cellarario noſtro asſignet, & qvid & qvantum nobis & Sedi noſtre Metropolitice preſtabitur ab eisdem, & an ſub noſtra libera ſint diſpoſitione an alicui in conductum extent poſite, eidem Cellarario noſtro inſinuet fideliter & declaret pena ſub eadem.

De executione mandatorum & ſigillis.

Item mandamus qvod *qvilibet* ſacerdos parrochialis mandatum noſtrum ſive per nos, vicarium, Cellararium, vel decanos noſtros decretum fideliter exeqvatur ac etiam Sigillum proprium habeat cum qvo mandatum noſtrum tunc executum ſigillet. ſub pena trium marcarum.

De

De excommunicatis.

Item qvod nullus Sacerdos parrochialis in Ecclesia sua excommunicatos vel eliminatos & publice denunciatos ad divina & sub divinis permittat scienter, anteqvam per litteras docuerint se canonice absolutos sub pena Canonis.

De pulsatione.

Item precipimus omnibus curatis & Vicecuratis, ut qvotidie faciant ministros more Romane ecclesie trinies pulsare campanam horis matutinalibus & vespertinis, populum flexis genibus beatam virginem cum angelica salutatione inducendo salutare, qvod si facere omiserint, multentur pena trium marcarum totiens qvotiens, nisi forte legittimum impedimentum obstiterit.

De colore vestium.

Item nullus presbiter utatur publice vestibus rubeis, viridibus vel glaucis, sed habeat vestes congruentes, nec nimium decurtatas nisi ad medium tibie.

De Corona & tonsura.

Item coronam amplam & decentem tonsuram deferat, sub pena trium marcarum.

De Conviviis & aliis conversationibus.

Item singuli presbiteri in propriis domibus, nuptiis, puerperiis, conviviis ac aliis invitationibus qvibuscunqve, honeste se

habeant tanqvam exemplar & Speculum aliorum laicorum in cibis & potibus temperate vivant, ebrietatem & crapulam continuam devitent, nec ad æqvales hauſtus ſe aliqvatenus obligent vel adſtringant ſub pena canonis.

De Concubinis.

Item mandamus qvod nullus ſacerdos in domo vel habitatione ſua publicam teneat focariam & concubinam ſub pena Canonis. Item ne qvis Sacerdos ad Convivia vel invitationes concubinam ſuam aut infantulos ſuos ſi qvam vel qvos habuerit, qvod abſit, ſe cum adducere aut qvovismodo habere preſumat ſub pena qvatuor marcarum argenti.

De puerperiis.

Item ut Scandala in clerico publica evitentur, diſtrictius prohibemus ne qvis ſacerdos in domo ſua puerperia ſuorum infantulorum aut introductiones concubinarum ſuarum ſub qvavis ſolennitate aut invitatione facere preſumat ſub pena qvatuor marcarum argenti.

De Teſtamentis.

Item qvilibet ſacerdos infirmus ſi teſtamentum prius non fecerat, illud in Scriptis & ſub Sigillo ſuo & diſcretorum virorum faciat muneri clericis huiusmodi executionem committat & non laicis ſub pena privationis bonorum teſtatorum.

De

De Capellanis.

Item nullus curatus ponat capellanum annualem in parrochia ſua niſi prius a nobis vel etiam decano provincie curam recipiat animarum ſub pena trium marcarum argenti.

De ſynodo.

Item ad qvamlibet ſynodum in duobus diebus videlicet tertia & qvarta feriis decanus & duo presbiteri de qvalibet provincia ad minus asſint in communibus expenſis ceterorum presbiterorum illius provincie emittendi, & decanus cum hiis presbiteris ceteros presbiteros qvi domi ſunt de ventilatis & actis in Sinodo informabunt ſub pena trium marcarum.

Et illi preſentes in hiis duobus diebus ſynodalibus in eccleſia noſtra Lundenſi ad celebrationem miſſe pro ſtatu eccleſie Catholice ſint per hanc noſtram conſtitutionem aſtricti, ſub pena priori poſita.

De ſtatutis & ſynodalibus.

Item qvilibet Sacerdos habeat ſynodalia de horis dicendis ſub pena unius ſolidi groſſorum, ſimiliter preſentia noſtra ſtatuta in ſcriptis habeat, ſecundum qve ſe habere & regere debeat, & aliis in honeſtate & moribus converſari ſub pena trium marcarum.

De matrimoniis alienorum.

Item ex qvo propter piſcaturam multi de aliis dioceſibus etiam uxorati huc ad dyoceſim noſtram veniunt & ad alia matrimonia

 contra

contra juris ordinem contrahenda convolant, volumus & de cetero prohibemus ne aliqvis presbyterorum huiusmodi extraneos in utroqve ſexu cum aliqvibus matrimonium in ſuis parrochiis contrahere permittat niſi prius viſis documentis illorum qvod vinculo matrimonii non ſint alligati ſub pena privationis officii.

De ſuſpenſis celebrantibus.

Item coram nobis qveruloſe expoſitum eſt, qvaliter qvidam presbiteri, hev dolor juris ignari mandata noſtra, officialium, Cellararii & decanorum noſtrorum poſtponentes in ſuſpenſis aliqvando audent celebrare. Cum igitur obedientia melior ſit qvam victima, volumus & ſtatuimus per preſentes, qvod qvicunqve talis de cetero repertus fuerit ex tunc & ſtatim ſit privatus beneficiis & officiis, & pena irregularitatis innodatus, & ad dominum apoſtolicum mittatur abſolvendus.

De baptismo.

Item mandamus qvod baptismus cum maximis honore reverentia & cautela adminiſtretur in conferendo verba in qvibus tota vis conſiſtit Sacramenti, & Salus puerorum, nominando puerum & dicendo, Ego baptizo te in nomine patris & filii & Spiritus Sancti Amen. Et in materna lingva ſub eadem forma verborum doceant laicos baptizare pueros in necesſitate, patrem nec matrem non debere baptizare pueros ſuos niſi in Summa & extrema necesſitate & periculo pueri ſic dicendo, Jac döber tig i naffen faders oc ſöns oc thenn helgi andz amen.

De

De Sermonibus.

Item mandamus qvod ſinguli curati vel vicecurati coram parrochianis ſuis in ſingulis dominicis diebus evangelium dominicale, & in aliis ſummis feſtis Sermonem prout neceſſe fuerit exponant, in qvibus ſemper hortentur dies feſtos jejunia ab eccleſia ſtatuta, precepta domini diligenter obſervare, opera miſericordie indigentibus benigniter exhibere, jura evangelica oblationes & decimas omnium frugum & piſcationum ſine fraude perſolvere qvia ſepe iraſcitur Deus, & venit ſterilitas frugum & kariſtia propter decimas deo debitas ſic retentas. Item mandamus feſtum preſentationis ſingulis annis ſicut alia feſta glorioſe virginis ſolenniter celebrari.

De Diſpenſatione.

Item Sacerdotes cum parrochianis ſuis vel aliis ſuper votis jejunii vel alio voto ſolempni non diſpenſent, qvia diſpenſatio votorum talium ad epiſcopum pertinent.

De Caſibus epiſcopalibus.

Item volumus qvod ſacerdotes vel religioſi non intromittant ſe aliqvaliter in caſibus epiſcopalibus vel prohibitis niſi ſit eis indultum gratia ſpeciali.

De Confesſionibus populi.

Item mandamus curatis ſingulis qvod ſollicitent populum ſuum ut ſaltem ſemel in anno confiteantur proprio Sacerdoti omnia

P 3 peccata

peccata sua, & in sancto pascha communicent, nisi forte aliqvis proprii sacerdotis consilio ob aliqvam rationabilem causam ab ejus perceptione duxerit abstinendum, alioqvin & viventes ab ingressu ecclesie arceantur & morientes ecclesiastica careant Sepultura. Item etiam caveant singuli presbyteri & curiati ut nec verbo nec signo peccata eis confessa qvovismodo revelent, nec confitentem ad exponendum cum qvo peccavit aliqvaliter inducant, sed solummodo qvalitates & Conditiones cautissimè inqvirant, sub pena degradationis ab officio suo sacerdotali.

De Sortilegiis.

Item inhibemus ne qvis Sacerdos vel Clericus se intromittat ad aliqvid sortilegium, qvia in talibus semper est occulta diaboli administratio.

De excommunicatis.

Item nullus presbiter scienter sepeliet excommunicatum nec celebret coram eo vel eliminatum sub pena Canonis.

De venientibus presbiteris ab alia dyocesi.

Item nullus presbiter vel curatus admittat ignotos vel aliene dyocesis presbiteros in altaribus vel ecclesiis eorum celebrare, nisi per patentes literas se probaverint canonice ordinatos, & omnis infamie immunes & censuris ecclesiasticis minime irretitos, sub pena trium marcarum.

De

De qveſtionariis.

Item nullus presbiter vel curatus permittat qveſtionarios circumire in eccleſia ſua vel parochia ſine noſtris literis patentibus. Si huiusmodi qveſtionarii inventi fuerint cum bonis taliter collectis ad decanum illius provincie mittantur, fratribus mendicantibus duntaxat exceptis.

De locis ſuſpectis & armis.

Item inhibemus ſimiliter ne qvis ſacerdos vel Clericus intret tabernas publicas vel domos ſuſpectas, nec arma portent invaſoria niſi propter magnam necesſitatem & vie periculoſitatem, & in itinere conſtituti ſub pena Canonis.

De percuſſoribus clericorum.

Item ſi laicus manus iniecerit in presbiterum vel clericum, intimetur nobis vel vicario noſtro, nec ſe qvovismodo cum talibus componet, nobis vel vicario noſtro irreqviſitis, nec ab aliqvo laico Sacerdos vel clericus occultè vel manifeſtè, directe vel indirecte ſe faciat qvomodolibet talliari.

De fornicariis.

Item ſinguli plebani in eccleſiis ſuis ſolutos fornicariè cohabitantes in anno moneant ut aut ſeparentur aut ſe ipſos ſi valeant deſponſent, qvod ſi huiusmodi contempſerint, ex tunc anno evoluto in feſto paſcha a communione evchariſtie ſuſpendantur.

De

De Superſtitioſis.

Item ad aures noſtras nuper devenit qvaliter qvidam in qvibusdam eccleſiis capellis & cimiteriis in certis feſtivis vigiliis & noctibus, preſertim Johannis baptiſte & Botulphi timore divino poſtpoſito mores gentilium ſectantes coreas ducunt, ymagines de altaribus deponunt, carmina turpisſima canunt & alia qvam plura ſuperſtitioſa ſingulis annis conſveverint exercere, talibus & ſimilibus ſacrilegis abuſionibus omnino obviare volentes mandamus ſtrictisſime hoc ſuis in locis in qvibus hactenus huiusmodi facta ſint publice per curatos illorum inhiberi, ne Superſtitiones prefatas vel hiis ſimiles de cetero committant, prout Sententiam excommunicationis ipſo facto duxerint evitandam, qvorum abſolutionem nobis & vicario noſtro ſpecialiter réſervamus.

De matrimoniis.

Item precipimus cum matrimonia ſint contrahenda ut Sacerdotes curati tribus dominicis diebus publice nomina & conditiones contrahentium de ambone promulgare non omittant & Sponſalibus clandeſtinis intereſſe caveant, nec ſecundas nuptias benedicant ſub pena canonis.

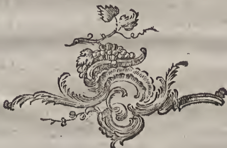
Nota.

Item principalis periurus qvi alios inducit ad ſecum periurandum penitebit ſeptem annis, & ad novem marcas d' (Denariorum) condempnabitur, compurgatores qvi probabiliter decepti periurabant ſolvant tres marcas & qvinqvennio penitebunt, vel minus ſe-

cundam

cundum exigentiam circumstantiarum si visum fuerit imponenti.

Item districte precipiendo mandamus omnibus & singulis decanis curatis & vicecuratis per & infra nostram dyocesim Lundensem constitutis, ut statuta precepta & mandata nostra singula prenarrata in hac sancta synodo publicata & edita habeant conscripta, qve & firmiter observent sub penis in eisdem expressis nichilominus, etiam sub gravioribus, si visum fuerit expedire, volentes cellerarium & decanos nostros respectum habere desuper singularem.

Mantiſſa.

Om Kirkens Friehed.

Alle troe Chriſtne, ſom thenne breff ſeer eller hörer Her Boe Hoegh, Her Jens Lycke Riddere. Jacop Nielſen paa Danmarckis Rigis Vegne Höfvidzmand ofver Hald oc Skifve Slotte. Michel Krabbe. Hendrick Jacopſen. Niels Bragge. Gotſcalck Pederſen. Bleg Anderſen. Jens Perſon Neb. Morten Jenſen. Peder Haghatt. Chriſten Schurſtenn. Wepnere och Sallingſyſſels Indbyggere Helſen udi alle voris Saliggiörere. Effterdi wi hafve befundit arme Danmarckis Rige och hendis indbyggere at-hafve liidt forderfvelige ſkade aff roff ock brandt aff kornens ufructſömmelighed och fiendernis grumhed aff braddödt och Gudz forkommende wrede aff feedöd och fiſkernis formindſkelſe befrychter wi oſs at wores Skaberis heffn och grumhed ſkal endnu mehre fange offverhand och dagligen opkomme beſynderlig fordi at Gudz kircke och kirckenis perſoner ere megit forachtidt och ſkildt wed deris friheder; therfor paa thet Gudz wrede och grumheder underlig mod os och forne Rige optendt maatte barmhierteligen formildis, ſuere wi med goed ſamwittighed wed woris ſiæls Salighed med oprackte fingere mod Himmelen at ſkulle ſtadeligen oc aldeelis uden ſvigh oc ſkalkhed legge wind paa forbemelte kirckens perſoner friheder oc renter oc

thet

thet ſom thennom tilhörer at forſuare oc ſynden med Gudz hielp emendere om ther findis noget ved os bedröffvete, ſaa kircken med hindis perſoner oc hvad dertil hörer, ſkall nyde ſine friheder ſom the haffver i alle beſt maade hafft thennom: Theroffver tilbiuder wi os icke at wille forſvare thennom ſom therimod wille giöre, men mere wille ſette thennom til rette oc forfölge retten offver thennom ſaa ſom Rettens ordning udkræffer. Thil hvis ydermeere widnisbyrd hafver wi ladit henge woris Inſeigle for thett breff at thet er ſkeedt udi Lybyekircke i Sallinghe i forne Sallingſyſſel udi wærdige Faders oc Herris udi Criſto Broder Jacop med Gudz naade biſchop udi Wiborrig nerwærelſe och beſkeden Hans Hanſſen Prioris udi Grinderslöff St. Auguſtini Ordinis Thorbenn Proviſt udi forne Sallingſyſſel Hans Seck. Jordan Thomiſſen af Hernick Preſter. med ſaa manghe fromme mends nærværelſe ſom ther hos ſtoedt. under gudz aahr MCCCLXXVII. fredaghen for then erefuldt Jomfrue kyndelmiſſe Höytighed.

 Decre-

Decretum Concilii Baſilienſis de Vocatione miniſtrorum.

In nomine Domini Amen. Anno a natiuitate eiusdem Milleſimo quadringenteſimo triceſimo quarto. Indictione Duodecima, Pontificatus ſanctisſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri Domini Eugenii diuina prouidencia pape quarti, anno eius quarto, Menſis Auguſti die viceſima nona, hora veſperorum vel quaſi. In villa Seritzlaff & in curia Serenisſimi Principis & domini Erici dei gracia Dacie, Swecie, Norwegie Gothorumque Regis & Ducis Pomeranie, Roſkildenſis Dioceſis in mei notarii publici teſtiumque infra ſcriptorum preſencia coram venerabili & circumſpecto viro Domino Johanne Clementis Decano eccleſie collegiate beate Marie virginis opidi Haffnis dicte dioceſis conſtitutus venerandus vir Dominus Jacobus Olavi Decanus dicte Eccleſie Roſkildenſis produxit quandam litteram bullatam patentem ſacri generalis Baſilienſis concilii non raſam, non cancellatam, nec abolitam, ſed omni prorſus vicio & ſuſpicione carentem, Quam prefatus Dominus Jacobus Olavi in preſentia prefati Domini Johannis Clementis & aliorum plurimorum honorabilium virorum circumſtantium audientium alta & intelligi-

bili

bili voce à principio usque ad finem de verbo ad verbum perlegit & perlectam transſumi & in formam publicam ſub ſigillo dicti Domini Decani per me Notarium publicum infra ſcriptum redigi petiit ac inſtanter requiſiuit prout dictus Dominus Johannes Decanus decrevit ſic quod huiusmodi tranſumpto & inſtrumento publico preſenti In curia Romana extra & ubique locorum, in Judiciis & extra coram quibuscunque Dominis Eccleſiaſticis & temporalibus &c. plena fides adhiberetur ac ſi dicta littera bullata originaliter produceretur & oſtenderetur &c. Tenor vero dicte litere Bullata inferius de verbo ad verbum ſeqvitur ſub hac forma: SACROSANCTA generalis Synodus Baſilienſis in Spiritu Sancto legitime congregata Uniuerſalem eccleſiam repreſentans ad perpetuam rei memoriam. Sicut in conſtruenda domo precipua eſt architectoris cura ut tale jaceat fundamentum, ſuper quo firmum perduret edificium, ita in generali Eccleſie reformatione potisſimum eſt huius ſancte Synodi ſtudium, ut tales Eccleſiis preficiantur Paſtores, qui tanquam columne & baſes ipſam eccleſiam doctrine & meritorum iuribus firmiter ſuſtentent. Quanta igitur in eligendis prelatis diligentia habenda ſit, officium eis injunctum euidenter oſtendit, ad regimen enim aſſumuntur animarum, pro quibus Dominus noſter Jheſus Criſtus mortuus eſt, & ſanguis eius precioſus effuſus. propterea ſacri canones ſpiritu Dei promulgati provide ſtatuerunt ut unaquæque eccleſia ac Collegium ſeu conventus ſibi prelatum eligant, quibus hec ſancta Synodus eodem ſpiritu congregata inherens ſtatuit & diffinit generalem reſeruationem omnium eccleſiarum Metropolitanarum cathedralium collegia-

tarum monasteriorum ac dignitatum electivarum per Romanum pontificem de cetero fieri aut facta ubi non debere, reseruationibus in corpore iuris clausis & his, quas in terris Romane Ecclesie ratione directi seu utilis Dominii mediate vel immediate subiectis fieri contigerit, semper exceptis, sed quod per electiones & confirmationes canonicas secundum juris communis dispositionem predictis metropolitanis Cathedralibus monasteriis & Collegiatis ecclesiis ac dignitatibus electivis vacantibus debite prouideatur, non derogando propterea statutis priuilegiis & consuetudinibus racionabilibus quibuscumque postulacionibus in iuris communis disposicione remanentibus. Decernitque hec sancta synodus racioni fore consentaneum & rei publice accomodum ut contra hoc salutare decretum Romanus Pontifex nichil attemptet, nisi ex magna racionabili ac evidenti causa in literis Apostolicis nominatim exprimenda. Et ut eo firmius hoc salubre decretum custodiatur, vult eadem sancta Synodus ut inter alia que Romanus Pontifex in sua assumptione profitebitur iuret decretum hoc inviolabiliter observare. Et quoniam tales, ut predictum est, oportet esse prelatos, hi ad quos jus pertinet eligendi omnem curam adhibeant, ut dignam coram Deo & hominibus electionem faciant, exactamque prouide apponant solicitudinem, ut tales eligant, qui tanto officio valeant satisfacere. Scientes quod si vel dolose vel negligenter ac timore Domini posthabito in re tam gravi se gesserint, sicut authores erunt, & causa malorum pastorum, ita participes fiant penarum, quas ipsi mali pastores in districto Dei iudicio pacientur. Et cum humane fragilitatis conatus nichil sine omnipotentis Dei suffragio queat effi-

cere,

cere, a quo omne datum optimum & omne donum perfectum deſcendit, adveniente die electionis, hi ad quos pontificis vel abbatis ſpectat electio, in Eccleſia conveniant magna cum deuotione Miſſam de Spiritu Sancto audituri, quem humiliter exorabunt ut eos ad dignum eligendum paſtorem inſpirare dignetur. Et ut eo facilius graciam hanc obtinere mereantur, quo deuocius ad actum electionis accedent contriti, & confesſi ſacramentum eukariſtie reuerenter ſuſcipiant. Ad locum vero electionis ingresſi pro quocunque prelato qui per electionem aſſumitur iurabunt in manu eius qui Capitulo præſidebit & ipſe præſidens in manu eum immediate ſequentis ſub hac forma: EGO N. JURO ET PROMITTO omnipotenti Deo & tali ſancto & ſancte ſub cuius vocabulo dedicata eſt Eccleſia eum eligere quem credam futurum Eccleſie in Spiritualibus & temporalibus utiliorem, nec illi vocem dare, quem veriſimiliter ſcivero pomisſione aut dacione alicuius rei temporalis ſeu prece per ſe aut alium interpoſita, aut alias qualitercunque directe vel indirecte pro ſe electionem procurare. Idem juramentum preſtet, confiteaturque & communicet, qui conſtituit procuratorem ad eligendum certam perſonam. Nec non & procurator generaliter ad eligendum conſtitutus in caſibus in qvibus ſecundum juris communis diſpoſicionem in huiusmodi electionis negocio procurator conſtitui poteſt, quod eciam juramentum preſtetur ab his in quos continget ſuper electionem futuri prelati fieri compromiſſum qui etiam confiteri & communicare teneantur. quod ſi predicta non fecerint eligendi pro ea vice ſint ipſo jure poteſtate priuati. Deinde eligant in prefatum prelatum virum etatis legitime, moribus

gra-

gravem, litterarum ſcientia preditum, in ſacris ordinibus conſtitutum & alias ydoneum ſecundum Canonicas ſanctiones, quod ſi aliter & de alia perſona, quam ut predictum eſt aut per Symoniacam pravitatem electionem fieri contigerit, electio ſit ipſo jure irrita & inanis, & ſic ſymoniace eligentes preter alias penas perpetuo ſint ipſo facto jure eligendi privati, alii vero Canonicis penis ſubiaceant. Symoniace autem electi qui huiusmodi Symoniace electionis participes fuerint, taliterque eligentes confirmati in horrorem tanti criminis penam ipſo facto excommunicationis incurrant, nec a tali reatu & excommunicatione electi & confirmati abſolui posſint niſi Eccleſiis & dignitatibus, ad quas turpiter aſſumpti ſunt, libere reſignauerint, & ad eas obtinendas, quas nephario ingreſſu adepti ſunt, perpetuo reddantur inhabiles. Ad tollendum autem omnem ambicionis radicem, obſecrat per viſcera miſericordie Jheſu Criſti hec ſancta ſynodus ac inſtantisſime exhortatur Reges, Principes, Communitates & alios cuiuscumque Status & dignitatis exiſtant Eccleſiaſtice vel mundane, ne electoribus litteras ſcribant, vel preces porrigant pro eo qui per ſe vel per alium tales litteras ſeu preces procurabit multoque minus comminationes, impresſiones aut aliud faciant, quo minus libere ad electionem procedatur. Similiter in virtute ſancte obediencie ipſis electoribus precipitur ne ad huiusmodi litteras vel preces comminationes aut impresſiones quemquam eligere preſumant, facta autem electione & ei ad quem jus pertinet confirmandi preſentata, ſi appareat coelectus vel ſe opponens olectioni nominatim vocetur ad videndum diſcuti electionis negocium. Et nichilominus generaliter edictum

publicum

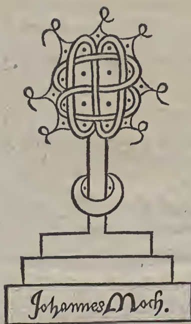
publicam in eccleſia in qua facta eſt electio proponatur iuxta conſtitutionem felicis Recordationis Bonifacii VIII. Comparentibus autem aliquibus vel non Nichilominus ipſe confirmator ex officio tanquam in negocio inquiſitionis procedet omnem adhibiturus diligenciam, ut tam forma electionis quam merita electi & omnes circumſtancie debite examinentur & diſcucian- tur & ſi electio confirmanda ſit vel infirmanda judicialiter confirmetur vel infirmetur. Et ut omnia munde ſine labe ac labis ſuſpicione procedant, non ſolum exigere aliquid quantumcumque paruum, ſed eciam gratis oblata confirmator racione confirmationis ſub nomine ſubiectionis, ſubſidii, gratitudinis, aut alio colore, pretextu cujusvis conſvetudinis aut priuilegii per ſe vel alium recipere nullatenus preſumat. Notariis autem & his qui ſcripſerint in huiusmodi cauſis emolimentum aliquod moderatum taxetur habendo reſpectum ad laborem & operam ſcripture non ad fructuum prelature valorem. Si vero confirmatores predicti electiones non ſervatis ſuperius ordinatis & de perſonis non ydoneis, ut premittitur, factas vel alias per Symoniacam pravitatem confirmaverint, eo ipſo confirmationes huiusmodi ſint nulle. Confirmantes autem alias perſonas quam ſupradictum eſt, pro ea vice, per Symoniacam autem labem perpetuo ipſo facto jure confirmandi ſint privati. Et nichilominus propter dictam Symoniacam labem ſi eam commiſerint, eciam ſentenciam excommunicationis incurrant eo ipſo, a qua niſi per Romanum Pontificem, preterquam in mortis articulo abſolutionis beneficium obtinere non poſſunt. Summum vero

R Pon-

Pontificem hec ſancta Synodus exhortatur, ut cum ſpeculum & norma omnis ſanctitatis & mundicie eſſe debeat pro confirmatione earum electionum quas ad eum deferri contigerit, nichil penitus exigat aut recipiat. Alioquin ſi ſecus faciendo notorie ac incorrigibiliter ex hoc Eccleſiam ſcandalizet futuro concilio deferatur. Pro oneribus autem que ipſum in regimine univerſalis eccleſie ſubire oportet, proque ſuſtentatione Romane eccleſie cardinalium & aliorum neceſſariorum officialium hoc ſacrum Concilium ante ſui diſſolutionem omnino debite & congruenter prouideat. quod ſi contingat aliquam circa hoc prouiſionem non facere per hec eadem ſancta Synodus non intendit in aliquo preiudicare ſancte Romane & uniuerſali Eccleſie nec alteri cuicunque. Datum Baſilee in Seſſione publica eiusdem Sancte Synodi celebrata in Eccleſia maiori III. Idus Julii Anno a nativitate Domini Milleſimo quadringenteſimo, triceſimo, tertio &c. Supra ſcripturam in margine preſentis litere apparuerunt has dictiones de alia manu ſcriptas videlicet *Auſcult. cum originali Actorum Concilii concord. C. Knenlem Notarius Concilii &c.* Inferius vero extra literam apparuit manus ſeu litera Scriptoris dicte bulle videlicet: *Jo. Freudenberger:* Erat eciam dicta litera vera Bulla plumbea cum cordula canapina impendente more dicti ſacri concilii Bullatorum, cui ab uno latere. Deus exiſtens in nubibus elevans duos digitos cum dextra; cum ſiniſtra vero manibus mittens Spiritum Sanctum in ſpecie columbe habentis alas expanſas deſcendentem cui caput infra & cauda ſupra. Et ſubtus caput columbe & circumcirca &

ſubtus

ſubtus nubibus quidam Papa coronatus habens clavem in manibus cum Cardinalibus, ArchiEpiſcopis, Epiſcopis infulatis & Abbatibus &c. Et ab alio latere due cruces ſupra & infra una & in medio crucium has dictiones ſculptas exiſtunt, videlicet: *Sacroſanct: Generalis: Synodus: Baſilienſis:* apparuerunt. IN QUORUM omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium premiſſorum preſentes literas ſiue preſens publicum tranſumpti forma in ſe continentes ſiue continens dictus Dominus Johannes Clementis Decanus una cum mei Notarii publici infraſcripti jusſit atque voluit preſenti inſtrumento Sigillum ſuum appenſo communiri. Datum & actum ſub anno, Indictione, Pontificatu, menſe, die, hora, loco & aliis quibus ſupra. preſentibus ibidem honorabilibus & circumſpectis viris Dominis videlicet Trugillo Laurentii, Stephano Lucæ Capellanis dicti Regis, Olavo Beronis & Nicolao Petri presbiteris dicte Roſkildenſis, Lundenſis, Aroſienſis & Aſloenſis dioceſ. teſtibus ad premiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis

Et ego Johannes Moch Clericus Brandeburgenſ. Dioceſ. publicus ſacra imperiali auctoritate Notarius juratus Quia predictis Conſtitutioni dictarum literarum productioni, lectioni, petitioni, requiſitioni & decreto omnibusque aliis & ſingulis premisſis, Dum ſic ut premittitur coram dicto Domino Decano fierent & agerentur, una cum prenominatis teſtibus preſens interfui. Eaque omnia & ſingula ſic fieri vidi & audivi Ideoque hoc preſens publicum inſtrumentum ſive tranſumptum manu mea propria ſcriptum exinde confeci Et in hanc publicam formam redigi Quam ſigno & nomine meis ſolitis & conſvetis una cum appenſione Sigilli dicti Domini Johannis Clementis Decani conſignavi & roboravi. In fidem & teſtimonium omnium & ſingulorum premiſſorum rogatus ſpecialiter & requiſitus.

Litera excommunicacionis & a diuinis cesſionis, vbi prelati ſeu clerici capiuntur ſeu eorum familie aut res eorum rapiuntur &c. ſeu poſt mortem eorum a laicis rapiuntur &c.

Vniuerſis preſentes literas inſpecturis Hellembertus dei gracia Epiſcopus Sleswicenſis ſalutem in omnium ſalutari. Suſcepti regiminis cura nos inducit, ut ſubditorum commodis, in quantum poſſumus, intendamus. Sane licet redemptor noſter Jheſus Criſtus, que ſunt Ceſaris Ceſari & que ſunt Dei Deo reddi docuerit & precepit, fomes tamen auaricie radix omnium malorum, ſepe nutrit huiusmodi legis transgreſſores, qui ſuis, quibus eructant, opibus non contenti, hyatus ſuos ad ea, que Dei ſunt, expandunt ſacrilegos. Et quia impune tranſeunt in criſtos Dei, hoc eſt, miniſtros eccleſie, ſeuire truculencius non verentur, & non ſolum miniſtris predictis decimas & alia jura debita ſubtrahunt, ſed & auferunt ab ipſis de patrimonio Jheſu Criſti acquiſita. Vnde clamor validus & frequens querimonia nobis pertulit manifeſtum, quod nonnulli laici noſtre dioceſis, neſcimus quo ducti tyrannidis ſpiritu, clericos ſiue eccleſiaſticas perſonas, ne dum minores, ſed & in dignitate eccleſiaſtica conſtitutos ſiue conſtitutas capiunt & ab ipſis pecuniarum ſummas

extorquent per violenciam manifestam. Ac insuper dictis clericis & ipsorum familie tallias, collectas, & onera grauia imponunt, bona decedencium clericorum rapiunt, in grauem depresſionem ecclesiastice libertatis, non attendentes, qvod huiusmodi persone ecclesiastice, diuinis obsequiis dedicate, libere sunt ab omnibus tallibus, collectis, oneribus, & tributis, & nequaquam subsunt domino temporali. Sed si delinquunt in homines, sunt per suos ecclesiasticos & ordinarios judices pro suis excesſibus corrigende. Nec predicti laici sentencias excommunicacionis, quibus propter premissa innodant, expauescunt. Ne igitur abusiones huiusmodi contra cleri & ecclesie libertatem decetero, sicuti hactenus, inualescant & facti peruersitas transeat presumptoribus in exemplum, nam archidiaconus ecclesie nostre Sleswicensis, in Withaa & Eydersteth prepositi, & quidam canonici ecclesie Sleswicensis & beate Marie in Hadersleff, & multi alii sacerdotes & clerici nostre diocesis capti, & quidam suspensi & occisi, quod horrendum est auditu, dinoscuntur. Nos cupientes super hoc remedium opponere oportunum, de consensu Capituli nostri dilecti, statuimus, & hac constitucione imperpetuum valitura diffinimus, quod quandocunque aliquem canonicum ecclesie nostre Sleswicensis, seu aliquam personam ecclesiasticam nostre diocesis in dignitate constitutam, infra nostram diocesin capi siue captum detineri contingeret, eo ipso per totam nostram diocesim, usque ad liberacionem ipsius & exhibicionem debite satisfactionis, cessetur generaliter a diuinis, in locis autem nostre diocesis, vbi alii canonici & clerici nostre

diocesis

dioceſis in ſacris ordinibus conſtituti capiuntur, & per que loca deducuntur, & vbi detinentur, ceſſetur ſimiliter a diuinis. Addicientes, quod omnes & ſinguli, qui dictos clericos & perſonas eccleſiaſticas rebus ſuis omnibus, aut maiore parte rerum ſuarum ſpoliauerint, & bona decedencium clericorum rapuerint ac ipſis clericis & eorum famulis tallias, collectas, & alia onera inconſueta impoſuerint, eo ipſo ſentenciam excommunicacionis incurrant, & publice denuncientur excommunicati, & nominatim illi, de quibus conſtiterit manifeſtum, in parochia autem ſiue parochiis, in qua vel in quibus res ſint clericis ablate, ſiue a recedentibus rapte, deducte fuerint & detente, usque ad reſtitucionem dictarum rerum & debitam ſatisfactionem, ceſſetur a diuinis. Vt autem preſens conſtitucio rata & firma permaneat, & ab omnibus inuiolabiliter obſeruetur, preſentes literas ſigillo noſtro ac ſigillo dilecti Capituli noſtri Sleswicenſis predicti fecimus communiri. Datum Sleſwik Anno Domini M. CCC. XLI. ſexta feria proxima ante feſtum beati Gregorii pape & confeſſoris.

Indhold.

Mantiſſa.

